

„... nu trebuie să ne îndoim că și cuvintele, la fel cu imaginația, pot fi cauză de multe și mari erori, dacă nu ne păzim bine de ele“
Spinoza

OPINIIS

REVISTĂ DE CULTURĂ • ANUL I, nr.3, iulie 2003. Apare lunar la SLOBOZIA •

Editorial

NICOLAE STAN

SUDISTUL... ENGLEZ

Constantin Toiu împlineste 80 de ani pe 19 iulie! Incredibil. Din două motive. Pe de o parte - ca să zic așa - pentru că portretul lui psiho-fizic, la acest moment, arată un bărbat încă vital, imaginativ, proiectându-se în viitor, cu elan moderat, rațional, cu capacitatea de filtrare discretă a socialului, cu prieteni grijulii și statornici. Un portret în mișcare. Recent, l-am sunat de mai multe ori în mai multe zile. Voiam să-l felicit pentru meritul Premiului Național pentru Literatură acordat lui de Uniunea Scriitorilor. Nu l-am găsit acasă decât într-un târziu, ceea ce m-a bucurat și mi-a confirmat socializarea valorosului prozator în cercul restrâns al elitei literare românești.

Pe de altă parte - nu-i așa? - atingerea venerabilei vârste de către prietenul meu mai mare m-a uimit, pentru că ea mărturiseste, în mod indirect, trecerea a 22 de ani, deja, peste momentul lansării mele de către Sărbătoritul din 19 iulie.

Intr-adevăr, de atunci, din 1981, de când a mizat cu entuziasm pe proza mea în "România literară",

am avut timp să compar calitățile prozei scrise de... con-județeanul meu cu natura personalității lui complexe. Ca orice scriitor autentic, Constantin Toiu

se oglindește întru totul în proza pe care o scrie. Toate cărțile lui sunt mize pe frumusețe și gratuitate. Ele nu spun neapărat adevărul, ci conving și emoționează. Personajele - căci romanul este "paradisul imaginar al indivizilor", ne spune Kundera - sunt oarecum sustrate cauzalității lucrurilor (amintiți-vă de Chiril Merișor), aspirând continuu către o lume inaccesibilă. Ele nu au altă finalitate externă, decât aceea a autocunoașterii detașate, lipsite de vanitate. De aceea, proza lui C. Toiu nu urmărește niciodată traseul îmbogățirii materiale a unui personaj, evoluția lui balzacian-socială. Nu există nimic sociologizant în romanele sale, nimic foarte databil, strict circumscris. Deși, de pildă, în "Căderea în lume" (vezi "căderea în timp" cioraniană) sunt surprinși în tensiunea confruntării un "comunist" și un "legionar", aceștia nu devin personaje "reprezentative", dependente de anumite grupuri socio-politice. Ci, parcă împlinind idealul camilpetrescian, ele sunt personaje semnificative în sine, sunt indivizi, adică persoane libere.

Memoria autorului cristalizează forme umane "pure", sustrate devenirii și maculării. Personajele "tari" ale lui Constantin Toiu sunt luminoase și grave, în același timp. Pentru că așa este și viața. Lumea acestor personaje este plină de concretețe, de

memorabil, reflexie și dinamism. Prozatorul deține o artă greu egalabilă în a doza o luciditate dreaptă sub frazele elegante, melodioase, inspirate. Sensul subtextual pândește sub orice cuvânt, ca vina în tragedia antică.

Această "îndemânare" în a vorbi, în a povesti cu har și fără finalitate externă, este o calitate sudistă. O întâlnim la Ștefan Bănuțescu, la Fănuș Neagu, la Marin Preda...

Dar cum este Scriitorul?

Dincolo de originile sale macedoneno-grecesti (ce combinație aristocratică), vizibile, Constantin Toiu este marcat de spiritul Câmpiei. Bun vorbitor, simpatic și profund, dar astfel încât să nu lezeze eventuale vanități, celebrul prozator se simte bine între oamenii simpli, care, sub pana lui, pot deveni memorabili.

Această prudență în a califica oamenii este, cred, diferența specifică, tonul englezesc al personalității lui.

Urciceniul lui Constantin Toiu este la o aruncătură de băț (de 40 de km, e drept) față de Crăsaniul copilăriei mele. Amândoi am luat în piept vântul câmpiei, ca și căldura ei insuportabilă. Cunoaștem culoarea perfect neagră, netă, totală, a pământului câmpenesc. Rezistăm în devenirea continuă a nesfârșirii câmpurilor.

Și totuși, Constantin Toiu vine și din alte părți. Din alt Sud: al discreției meditative, al prudenței respectuoase, al încrederii în tradiția valorii.

Constantin Toiu este un englez asimilat natural de Câmpia română, de sudul "revoluționar", utopic, activ și fascinant. La mulți ani!

Editori:

Consiliul județean

Ialomița,

Centrul Cultural

UNESCO

„Ionel Perlea“ Slobozia,

„Tribuna Ialomiței“

"NOI PUTEM, CEL MULT, REINTRA, ȘI NU ÎN EUROPA, DIN CARE NICI N-AM IEȘIT, DE ALTFEL, CI ÎN TIMPUL EUROPEAN"

- dialog cu domnul profesor universitar doctor MIRCEA MARTIN, șeful Catedrei de Teoria literaturii, a Universității București -

M.F. Domnule profesor, ați fost preocupat, o vreme, în chip special, ca director al Editurii "Univers", de difuziunea culturii noastre în lume. Cum apreciați receptarea acesteia pe piața occidentală a valorilor?

M.M. Această receptare depinde de mai mulți factori. Nu știu dacă cel dintâi este valoarea însăși. Este nevoie de o conjuncție favorabilă a

acestora, între care factorul politic nu este cel mai puțin important. Din acest punct de vedere, aș putea spune că România și literatura română au avut o șansă uriașă în 1990, imediat după Revoluție, când întreaga atenție a lumii era concentrată cu simpatie asupra noastră, și când, dacă am fi avut înțelepciunea să oferim imediat ceva reprezentativ, ar fi fost primit cu încântare și cu ecouri durabile. Din păcate, politic vorbind, am ratat acel moment.

Apoi, pentru lansarea unei cărți și, cu atât mai mult, a unor scriitori, e nevoie de un răgaz. Ceea ce scriitorii români înțeleg cu multă dificultate, este că în zadar vor încerca să-și strecoare câte o carte la un editor sau altul, mai mult sau mai puțin periferici, din Occident, câtă vreme literatura română însăși nu va fi recunoscută ca deținătoare a unor valori sigure, a unor promisiuni și inițiative originale. Câtă vreme urechile și ochii Occidentului nu se vor îndrepta spre România în așteptarea a ceva nou, a unui mesaj încă neuzit, nici impunerea unui scriitor român, printr-o operă anume, nu va avea urmări. Va fi o apariție pe care o vor înregistra doar biografia și bibliografia acestuia. Așa nu ajunge. Succesul, afirmarea unei literaturi nu este doar un fenomen de adițiune a traducerilor unor opere particulare, ci rezultatul unui efort colectiv, al unei impunerii colective (când spun "colective", nu înțeleg 20 - 30 de autori, nu despre

asta e vorba; e vorba de câțiva mari scriitori care să se impună și care să creeze impresia unei școli, a unei tradiții, a unei certitudini de valoare). Ceea ce s-a întâmplat cu scriitorii latino-americani, este exemplul cel mai convingător. Faptul că Albania a produs un mare scriitor (Ismail Kadare) și că el a fost cunoscut încă sub vechiul regim, a însemnat o atenție sporită pentru fenomenul albanez, atenție confirmată, apoi, de opțiunea politică a Albaniei, ca și de câțiva scriitori care, imediat după 1990, au fost trimiși ca ambasadori în principalele capitale europene. Acolo, ei au reușit să facă foarte bine cunoscută cauza albaneză și, totodată, să-și publice și operele care, la rândul-le, au contribuit la o mai bună cunoaștere și la o imagine favorabilă Albaniei. Rămâne să medităm la ceea ce am făcut noi, prin comparație.

M.F. Ați pomenit de experiența literară latino-americană. Cred că tocmai formula estetică a acesteia, deloc sau prea puțin dependentă de cea europeană, a reprezentat principalul element de surpriză. Literatura noastră a fost considerată, în ceea ce are ea mai modern artistic, un fel de succedaneu al celei occidentale. Mă îndoiesc, prin urmare, că, din acest unghi, am putea surprinde lumea europeană.

M.M. Sigur că există argumente în favoarea acestei teze, dar și împotriva ei. Într-adevăr, se pot recunoaște câteva mari modele în proza și poezia românească, dar aceasta nu reduce originalitatea autorilor. Se poate vorbi (s-a și vorbit) despre proustianismul lui Camil Petrescu, s-a vorbit, însă, și de falsul proustianism al acestuia. Oricum, precedența modelului proustian nu alterează cu nimic interesul și viabilitatea literaturii sale. La fel, în poezie. Faptul că Blaga, sau chiar Bacovia, mai nou, au putut fi considerați expresioniști, nu le reduce cu nimic forța de convingere, și nici originalitatea estetică propriu-zisă. Nu cred că atenția Occidentului este călăuzită de criterii estetice. Mă tem că aceste criterii rămân, totuși, politice și, mai larg, ideologice.

Literatura latino-americană s-a afirmat, pentru că exista un orizont favorabil de așteptare din partea intelectualității europene care era, firește, de "stânga", și care avea tot interesul să promoveze această literatură. Sigur că, dacă nu erau mari scriitori, totul n-ar fi rămas decât în stadiul intențiilor, dar, fără acest orizont de așteptare, probabil că impunerea scriitorilor sud-americani n-ar fi avut loc sub auspicii atât de favorabile.

M.F. Dar noi aveam, în 1990, câteva personalități care, prin creația lor, să atragă atenția asupra fenomenului românesc? Un Nichita Stănescu, un Marin Preda (tradus, fără succes în Franța) sunt deja nostalgii...

M.M. Sigur, sunt nostalgii, dar sunt și prezențe. Nichita Stănescu este o prezență. Poezia română va sta multe decenii, cred eu, sub zodia lui. Dacă ar fi găsit un traducător pe măsură, ar fi putut să fie un mare poet european. Din păcate, faptul acesta nu s-a întâmplat. Câteva reușite traduceri în engleză, totuși parțiale, nu păstrează anvergura lui Nichita.

(continuare în pag. 3)
Marcel FOTACHE

Desen de Teodor Cristea

CERCETĂRI ARHEOLOGICE 2003 - ORAȘUL DE FLOCI

21 IULIE - 20 AUGUST

COLECTIV DE CERCETARE:

COORDONATOR: Dr. ANCA PĂUNESCU - MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI
- Dr. GHEORGHE MATEI - MUZEUL JUDEȚEAN IALOMIȚA
- SILVIU OȚA - MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI
- IRINA ENE - MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI

Scurt istoric al Orașului de Floci (Varos Floci)

Așadar, aici, pe malul stâng al Ialomiței, la confluența lui cu Dunărea, în vecinătatea vadului de trecere a fluviului, s-a ridicat la începutul secolului XV un important centru economic al Țării Românești. Cercetarea documentelor și a privilegiilor comerciale din vremea lui Mircea cel

Farfurie smălțuită, sec. XVII - XVIII
Colecția Muzeului Județean Ialomița

Bătrân sau a urmașilor săi, existența în aceste locuri a unui vad de trecere cu vamă, ca punct terminus al drumului comercial ce cobora dinspre Brașov spre Dobrogea, și a unei schele la Dunăre pentru corăbiile negustorilor ce alegeau această cale de transport.

Prima atestare documentară a existenței unui punct de vamă o găsim în cunoscuta scrisoare adresată în 1431 tuturor târgurilor și vămilor țării de către Dan al II-lea.

Târgul, constituit administrativ pe moșie domnească și condus de un județ și 12 pângari, a fost incendiat în 1470, în timpul incursiunii armate a lui Ștefan cel Mare împotriva domnului muntean Radu cel Frumos. Orașul s-a refăcut însă relativ repede și viața comercială și-a reluat cursul firesc. Dovadă sunt registrele vamale ale Brașovului de la începutul secolului al XVI-lea în care sunt înscrise

Farfurie smălțuită, sec. XVII - XVIII
Colecția Muzeului Județean Ialomița

Desenele colaboratorilor: Vasile AIONESEI

negustorii de pește din Orașul de Floci.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea, după transformarea Brăilei în kaza, incursiunile de pradă și jaf ale turcilor din Brăila și Hârșova în

Farfurie import Iznik, sec. XVI - XVII
Colecția Muzeului Județean Ialomița

Balta Borcei și în teritoriul orașului precum și evenimentele politico-militare din timpul campaniei antiotomane conduse de Mihai Viteazul au avut un rol major în frânarea evoluției economice a orașului.

Referitor la originea voievodului Mihai Viteazul, o parte a istoriografiei susține că acesta s-ar fi născut în Orașul de Floci, unde mama lui, Tudora, era negustoreasă.

O nouă perioadă de avânt și de diversificare a activităților economice este atestată în secolul al XVII-lea, cu precădere în vremea domniei lui Matei Basarab. Pentru a proteja orașul în care se aflau reședința județului Ialomița și sediile isprăvniciei și ale căpitaniei de pericolul invaziilor tătare și otomane, domnitorul va cantona aici o armată de 15.000 de soldați.

Discuri ornamentale, sec. XV - XVI,
Colecția Muzeului Național de Istorie a României

Din cercetarea surselor documentare aflăm că, aidoma oricărui oraș medieval, orașenii, oameni liberi, dețineau case, prăvălii și ogoare sau stăpâneau sate în teritoriul rural din jur. Principalele ocupații erau legate de exploatarea și valorificarea bogățiilor bălții, în speță pescuitul, așa cum indică și stema orașului pe care este desenat un pește încadrat de patru stele.

Veniturile vămilor din oraș erau inițial destinate visteriei domnești, ulterior fiind însă concesionate în folosul unor mănăstiri sau înalți dregători. Aceste donații au avut un efect negativ asupra prosperității economiei locale.

În cursul secolului al XVIII-lea, viața economică a orașului înregistrează un regres datorat atât politicii fiscale adoptate de autoritatea centrală cât și, în pofida măsurilor luate de domnitori pentru a întări hotarele țării, incursiunilor de jaf ale turcilor din vecinătate. Locuitorii amenințați de nesiguranța vremurilor vor abandona vatra orașului și se vor îndrepta spre alte orașe sau locuri mai ferite de operațiunile militare ale războaielor ruso-turce, din

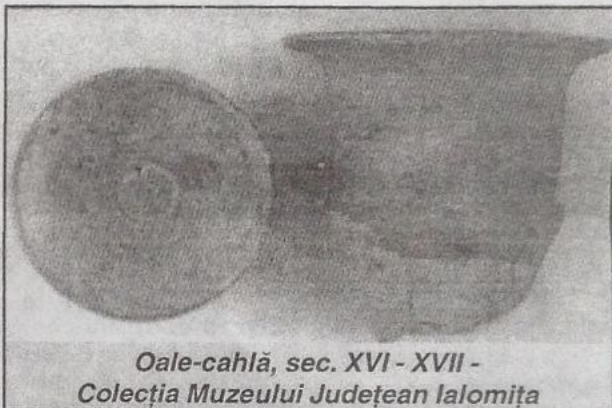
anii 1769 - 1774, desfășurate pe linia Dunării, între Brăila și Silistra.

Depopularea orașului și a satelor de pe malul Borcei i-a determinat pe domnitorii Alexandru Ghica și Alexandru Ipsilanti să dăruiască mănăstirilor Sf. Spiridon (1768) și Mărcuța (1779) din București părți din moșia domnească a vetrei orașului. Prin aceste două danii, locuitorii, câți au mai rămas în vatra orașului, și-au pierdut libertățile și privilegiile de orașeni și au devenit clăcași ai celor două mănăstiri.

Dintre cauzele care au determinat regresul vieții urbane și dispariția așezării menționăm: 1) fiscalitatea regimului vasalității și abuzurile puterii centrale, boierilor și marilor mănăstiri asupra proprietăților în orașe și față de libertățile orașenilor; 2) noua orientare a drumurilor comerciale, a piețelor de desfacere a mărfurilor care a dus la decăderea importanței drumului comercial al Ialomiței; 3) incursiunile de jaf ale turcilor din kazale și efectele negative ale evenimentelor politico-militare care au avut repercursiuni demografice negative; 4) slaba diversificare a meșteșugurilor și negustorilor în activitatea pieței pe plan local.

Urmașii orașenilor trăiau în satul Piuța Petri, întemeiat pe malul Ialomiței, la 2 km est de vatra abandonată a orașului medieval.

Dr. Anca PĂUNESCU
Șef Secție Istorie Medievală
Muzeul Național de Istorie a României
Șef colectiv de cercetare arheologică

Oale-cahlă, sec. XVI - XVII -
Colecția Muzeului Județean Ialomița

Obiectele reproduse în acest număr
au fost descoperite pe șantierul arheologic
de la Orașul de Floci

ANIVERSĂRI

Calendar cultural ialomițean

1. IOAN NEȘU - 1 iulie 1950, Turnu Măgurele; prozator, cercetător științific
2. GHEORGHE DOBRE - 1 iulie 1955, Ion Roată; poet, publicist
3. CONSTANTIN C. ACSINTE - 4 iulie 1897, Perieți; fotograf
4. AUREL DAVID - 5 iulie 1936, Buzău; publicist
5. HARILAOS METAXA - 10 iulie 1888, Urziceni; istoric, arheolog
6. GEORGE ACSINTEANU - 13 iulie 1905, Axintele; poet, prozator
7. ILEANA HOGEA - VELIȘCU - 15 iulie 1936, Suditi; sinolog, traducător
8. ION D. LĂZARESCU - 19 iulie 1912, Slobozia; inginer, profesor universitar
9. CONSTANTIN ȚOIU - 19 iulie 1923, Urziceni; prozator, eseist
10. GHEORGHE PĂUN - IALOMIȚEANU - 19 iulie 1957, Dragalina; prozator, editor, publicist
11. AUREL SEFCIUC - 24 iulie 1944, Vatra Dornei; poet
12. IULIAN LALU - 24 iulie 1958, Slobozia; caricaturist
13. VICTOR NICOLAE - 27 iulie 1950, Urziceni; actor, prozator, scenarist
14. ILIE LUPU - 28 iulie 1870, Andrășești; învățător
15. ADRIAN BUCURESCU - 29 iulie 1950, Sărățeni; poet, eseist, ziarist
16. NICOLAE ROTARU - 29 iulie 1951, Dor-Mărunt; interpret de muzică populară
17. MIHAIL PETRESCU - 30 iulie 1915, Slobozia; artist plastic

"NOI PUTEM, CEL MULT, REINTRA, ȘI NU ÎN EUROPA, DIN CARE NICI N-AM IEȘIT, DE ALTFEL, CI ÎN TIMPUL EUROPEAN"

- dialog cu dl.prof.univ.dr. MIRCEA MARTIN, șeful Catedrei de Teoria literaturii, a Universității București -

(continuare din pag. 1)

Marin Preda a fost tradus în franceză, fără prea mare ecou.

M.F. Vă referiți, desigur, la "Morometii"

- subiect prea puțin interesant pentru alte spații culturale. "Cel mai iubit dintre pământeni" ar fi mai "actual", acoperind o arie românească de probleme "la zi", cel puțin la fel de interesantă ca și cea albaneză, de pildă. În această ultimă idee, considerați că scriitorul român este dator, în genere, realității românești?

M.M. Este. S-a făcut ceva, din acest punct de vedere. Există câteva romane autentice ale perioadei proletcultiste (romanele lui Paul Goma ar fi un exemplu) - această realitate ocultată, atâția ani, a închisorilor, a lagărelor este deja cuprinsă în mărturia literaturii. A apărut și acest capitol, extrem de interesant și de actual, nu numai la noi, al jurnalelor, al memoriilor care, într-un fel, compensează lacunele literaturii propriu-zise. Dar, și eu cred că scriitorii noștri rămân încă datori, din acest punct de vedere. Ce s-a întâmplat, mai precis? Totalitarismul, cu dictatura lui ideologică, i-a îndepărtat pe scriitorii de la miza socială propriu-zisă. Ei au căutat să escamoteze, atât cât le-a stat în putință, problematica socială, pentru a contraveni schemelor ideologice, indicațiilor partinice, încercând, totodată, să rămână în atenția publicului, adică să-și publice cărțile. Atunci au inventat literatura evaziunii.

M.F. Au dat-o, de nevoie, pe "estetism".

M.M. Exact, în măsura în care așa ceva e posibil. Uneori, e posibil. E o performanță estetică, într-adevăr, a scrie cărți despre o realitate suspendată, dar fără localizări permițând recunoașterea unei epoci.

M.F. Artistul român a mizat însă, în genere, pe ceea ce numim "specific național", în înțelesul mai degrabă "decorativ" al acestuia. Ar mai putea fi el, astăzi, convingător, pe alte meridiane?

M.M. Un răspuns principal este ușor de dat, iar acesta ar fi că specificul național nu reprezintă, în sine, o miză a recunoașterii pe plan european. Cu atât mai puțin, "pitorescul" ("decorativul", cum spuneți). Dar, mă gândesc că oricând s-ar putea oferi un contraexemplu, anume Panait Istrati, care n-a evitat nicicând pitorescul, ba, dimpotrivă, l-a pus în valoare.

M.F. Mă îndoiesc că, astăzi, Panait Istrati ar mai putea miza pe această dimensiune.

M.M. Da, dar trebuie adăugat, totuși, spre onoarea lui Panait Istrati, că, în afara pitorescului, există în literatura lui și multă autenticitate. El nu a speculat doar pitorescul tradițional, ci, dimpotrivă, s-a angajat într-o campanie de ordin spiritual. Ceea ce dă autenticitate și vibrație textelor lui este faptul că le resimți ca pe niște pledoarii ale unui om. Simți un fond de umanitate în discursul său, și aceasta îl face, în continuare, respectabil. Dar, și eu cred că scriitorii români n-ar trebui să mizeze pe valorile specifice spre a se impune, ci să intre într-o concurență cu scriitorii occidentali, abordând aceleași probleme ale actualității. Numai așa am putea, cred eu, să vorbim de o integrare europeană a valorilor. Așa cum a procedat, spre exemplu, Milan Kundera, care a început - era normal să fie așa - printr-o problematică autohtonă, similară cu cea a întregului lagăr socialist, pentru ca, apoi, să intre cu adevărat, în universal. La ora actuală, el însuși nu se mai recunoaște ceh, și nimeni nu-l mai receptează ca pe un scriitor ceh.

M.F. Ar fi interesant de știut dacă marii noștri scriitori interbelici au trăit, ca și cei de astăzi, obsesia de a fi traduși în Europa, de a o "cuceri", în fond.

M.M. Nu cred că au avut această obsesie, și eu zic că e păcat că n-au avut-o. Trebuia s-o aibă, pentru că ei au avut, în mai mare măsură decât generațiile postbelice, posibilitatea de a se face cunoscuți. Ei au putut să circule, au avut și mijloace materiale (unii dintre ei, cel puțin). Oricum, Rebreanu pare a fi fost interesat de asta, și a fost și publicat. Romanele lui au fost cunoscute în Europa, și au fost bine primite.

M.F. S-ar părea că Rebreanu este, totuși, un caz izolat. Tocmai pentru că au putut circula, Europa nu era o obsesie pentru ei, de aceea îmi închipui că aceasta nu trebuia cu orice preț "cucerită", intenția lor fiind de a se constitui, ca valori, exclusiv în interiorul culturii noastre. Greșesc prea mult?

M.M. Nici vorbă. Cred că libertatea de a se exprima, de a călători, statutul pe care l-a avut în genere, intelectualul acelei perioade, au creat un fel de normalitate a raporturilor cu Europa. Nu exista obsesia intrării în Europa. Aceasta e o obsesie

postbelică, după cenzura brutală a totalitarismului. Ce înseamnă, de fapt, să intrăm în Europa? Noi putem, cel mult, reintra, și nu în Europa, din care nici n-am ieșit, de altfel, ci în timpul european, pentru că noi am fost, de fapt, scoși din timp. Am fost mutați într-o altă epocă, măsurată de alte calendare, cu alți sfinți, cu alte repere.

M.F. Desincronizați, altfel spus.

M.M. Exact. Păcatul cel mai mare al perioadei comuniste a fost desincronizarea, iar eforturile se văd astăzi prin simpla trecere dintr-o țară fostă socialistă, în Occident.

M.F. Atunci, nu ne rămâne decât să reluăm inițiativa lui Eugen Lovinescu. Poate că în această continuă reluare și consistă destinul culturii noastre. Începem (re-începem), de fiecare dată, construcția ei.

M.M. Se pare că da, dar nu trebuie s-o luăm chiar de la început. Noi avem această tendință de a o lua mereu de la început. De fapt, nici n-o luăm de la început. Practic vorbind, noi vrem s-o luăm de la început, și astfel nu prețuim, cum se cuvine, pașii făcuți între timp. A fost perioada postbelică o desincronizare, dar timpul nu a trecut degeaba. Ceva s-a creat, în tot acest interval, ceva, cred eu, care va rămâne. Chiar dacă generația "60" a trebuit să redescopere modernismul, să redescopere, cu mari eforturi și cu multe temeri depășite, avangarda, nu înseamnă că s-a bătut pasul pe loc. Au fost scriitori importanți care și-au construit o operă, care au făcut să existe o literatură. De aici trebuie pornit, de la ceea ce considerăm valabil, încă, din experiența literară a deceniilor trecute.

M.F. Sper să nu negați rolul criticii în efortul de integrare a literaturii române, în ecuația europeană a valorilor.

M.M. Fără îndoială. Aici, ar fi două aspecte de discutat. Unul ar consta în rolul pe care critica îl joacă înăuntrul, într-o încercare de a-i convinge pe scriitorii să intre în acest concurs european, și apoi - propria sa afirmare, prin studii, eseuri, cărți publicate în străinătate, care ar putea atrage atenția, în timp, și conștiința scriitorilor. Dacă un critic român s-ar face cunoscut în Occident, el ar putea fi garantul, moral și profesional, a cel puțin unui scriitor. El ar putea impune un scriitor sau mai mulți, dar toate acestea depind nu numai de bunele intenții, ci și de foarte mult inefabil, de imponderabilul relațiilor personale, al șanselor personale sau colective.

M.F. N-avem încotro, trebuie să fim optimiști.

Marcel FOTACHE

Gheorghe Dobre

• Constantin Țoiu a împlinit 80 de ani! Toți membrii redacției împreună cu ceilalți cititori ai cărților Dumnevoastră, vă spun LA MULȚI ANI!

• Avem niște coincidențe absolut extraordinare. Cei trei mari prozatori pe care i-a dat lalomița până acum, Constantin Țoiu,

Ștefan Bănulescu și Paul Georgescu, sunt legați între ei cu foarte multe fire nevăzute. Paul Georgescu și Constantin Țoiu s-au născut în 1923; 1977 a fost un an mai mult decât fast pentru cei trei, ei "explodând" pe piața literară românească prin trei cărți ("Galeria cu viță sălbatică", "Revelionul", "Cartea de la Metopolis"), consacrand trei noi direcții, prin trei autori plecați din lalomița. Constantin Țoiu și Paul Georgescu aveau 54 de ani, Ștefan Bănulescu "doar" 48. Încă o dovadă că prozatorii ajung la maturitatea creatoare în jurul vârstei de 50 de ani. Dacă Ștefan Bănulescu s-a blocat în "Cartea de la Metopolis", pentru ceilalți doi a însemnat o spargere a digurilor, o avalanșă de mari titluri fixându-i definitiv în marea literatură. Dintre cei trei, doar Constantin Țoiu trăiește, scrie și mai poate produce surprize. Să fim fericiți că ne încălzește același soare, că respirăm același aer. Constantin Țoiu nu și-a negat niciodată originile, dimpotrivă, el a venit aici de câte ori a putut, și-a ajutat consătenii, spune că este ialomițean, așa că nu exagerăm în nici un fel revendicându-l. Este

FRAGMENTE...

al literaturii române, este al nostru!

• Politica este, din păcate, în continuare, cea mai rentabilă afacere din România. O anomalie care blochează evoluția societății.

• Între timp, românul obișnuit, care este cea mai cu moț ființă inventată de Dumnezeu, comentează savant, la nesfârșit, arătând cu degetul spre exemple negative, pe care le ridică rapid la rang de general. Adică pierde vremea. Să generalizez și eu: nu avem curajul să ne privim în oglindă, să ne evaluăm corect și să ne rezolvăm problemele. E un fel de evaziune, nu fiscală, de ocolire a realității, într-o lume care evoluează cu o viteză amețitoare.

• Ne cantonăm în trecut, în vreme ce prezentul trece pe lângă noi, fără să-l putem înțelege. Ratăm mereu întâlnirea cu prezentul. Nu ne rămâne decât să ne vâităm. Și să muncim cele 9 zile pe lună pentru a nu avea impresia că primăria ne dă de pomană.

• E o deraiere ciudată. Toți vrem capitalism, dar rămânem la paternalismul comunist, așteptând să ne rezolve altcineva problemele. Ceilalți, care au înțeles, își văd de treabă și, paradoxal, devin oile negre ale societății românești. "Deșteaptă-te române" este mai actual ca niciodată. Nu-i târziu.

• Sper, în continuare, că vom reuși să acceptăm provocarea copiilor de la Colegiul Național "Mihai Viteazul" din Slobozia, referitoare la portretul generic al românului.

Lespedea funerară a lui Arion cupetul din Orașul de Floci 7196 (1688) - Colecția Muzeului Dunării de Jos, Călărași.

PAUL GEORGESCU SAU REFACEREA UNITĂȚII

Ion VĂDUVA

Vorbind de romanul ultimelor două decenii, de forța și originalitatea acestuia, indiferent de fluctuațiile valorice firești, nu putem să nu remarcăm extrem de personalele romane ale lui Paul Georgescu, în care o incontestabilă vocație de prozator - în linia comicului caragialian de caractere și de limbaj își aliază și o ascuțită conștiință critică, a procedurilor celor mai moderne și mai șocante, mergând de la ingeniozitatea construcției și până la întrebuintarea unor registre narative și stilistice variate.

Născut la Tândărei, județul Ialomița, absolvent al Facultății de litere și filosofie din București, Paul Georgescu se afirmă mai întâi în critica literară și apoi ca prozator. În această ultimă calitate debutează în 1967 cu volumul de nuvele **Vârstele tinereții**, ca în anul următor să publice romanul **Coborând**, scris la persoana întâi și în care se urmărește "căderea" biologică și spirituală a eroului cărții, Miron Poenaru. Dintre toate întrebările prin care eroul încearcă să-și elucideze eșecul, reținem pe aceea alimentată de înalta și exacta lui încredere în om: "Voi scrie o carte adevărată. Am prezentat personajele, tragedia poate începe. Sufletul meu are nevoie de adevăr. Dar care este eroarea mea? Stând odată de vorbă cu Socrate, îmi spunea: - Iubirea adevărată, reală este expresia necesității mutuale și egale, ea nu poate exista decât între egali... Nu cred în pietre, sticle vopsite, nici în abise ce nu se văd: dacă e de crezut în ceva e numai în om, deși..."

Înclin să cred că romanele lui Paul Georgescu sunt rezultatul unei anumite "concepții" asupra realității, romancierul asumându-și sarcina de a face din trecut un prezent în care acțiunea să aibă valoare generală, simbolică. Scriitorul solicită simultan socialul, psihologicul și artisticul. Prin intermediul expresiei conștiința, întrebările, mărturiile, confruntările contribuie la crearea unui univers în care omul este solicitat de istorie. În **Revelionul** și în **Vara baroc**, scriitorul urmărește evoluția unei generații ieșită din experiența primului război mondial, cu gânduri, aspirații și planuri de schimbare a lumii. Dar această proiectare a devenirii în timp a unei lumi, a unei generații se "degrada lent și penibil într-un cotidian confuz, amestec de placiditate și teroare (Mircea Iorgulescu): " - Ee, doctore, dumneata știi mult mai multe ca mine. - Eu? - se sperie medicul. Ferit-a sfântul Sisinie! Dar oamenii... îi știi doar... vorbesc și vorbesc... speriat: Ce vină am eu că am urechi și nu-s surd. Nu cumpăr ziare... dar mă vede unul și zgâiește la mine: Ai văzut ce scrie la ziar?! Unul: Eu îi spun că nu știu, nu citesc gazetele... Mirat: Dar nimeni nu mă crede... Explicativ: - Ce trebuie să le mai citesc că tot îmi spune unul și altul... Toți bolnavii care vin la mine îmi vorbesc de vecinii

lor, de șefi... E uluitor ce dezinteresați sunt oamenii, câtă grijă poartă ei celorlalți".

În **Revelionul** autorul adună într-o urbe de provincie de pe Bărăgan câțiva tineri și câteva familii de tineri toți aproape diplomați, un fel de lume bună, care petrec împreună noaptea dintre anii 1923 și 1924 la Platonești, vehiculând idei nesemnificative, schimbând informații culturale etc.. Acesta este un prilej pentru autor de a explora diversitatea vocabularului și de a-și caracteriza eroii nu doar în funcție de comportare, ci de limbaj. Cu **Vara baroc**, deși ne aflăm în același oraș, acțiunea ne poartă în jurul misterioasei societăți "Ceres" și pe urmele eroului romanului, tot Gabriel Dimancea, profesor și ziarist, care-și schimbă prietenii și aspirațiile, ilustrând, în fond, tot un proces lent de prăbușire ca și acela din **Coborând**: "Ziaristul își privea mâinile înroșite, prostit. Le întinse înainte și puse palmele pe pieptul lat al amicului Eneidei. Bâlbâi - Democrația. Apoi o rupse la fugă, printre copaci, izbindu-se, împiedicându-se. Lovi cu piciorul ceva moale. Ocoli. Sub lumina verzuie a lunii, leșul. Ochii zgâiți, gura căscată. Urât!... Mergea pleoștit, în neștire, cu mâinile depărtate, repetând (de ce?) "Derizoriu". Urcă treptele de marmură, poarta se deschise, urcă alte trepte, traversă un hol înalt... Înainta cu capul în jos, cu mâinile țepene, depărtate de corp, palmele rigid întinse. O altă ușă se deschise. O cameră mare, birou masiv în fund. Un bărbat scund și corpulent înainta spre el. Avea fața lată, părul des îl albea, se îngrășase ca o cucoană. Domnul grăsuț se ploconea exagerat, râzând: Aa, domnule Director, ce cinste, ce onoare. Râdea cu toată fața lată și cu tot trupul durdului: - Domnule Director al Deșteptării, poftiți, poftiți, se ploconea domnul durdului. Râdea - de cine? Poftiți vă rog. Domnul Stere râdea". Personajele devin astfel tipuri sociale într-o perioadă mai mult sau mai puțin întinsă iar "cartea dobândește astfel o structură alegorică, în măsură să-i confere o acută actualitate". (Ov. S. Crohmăniceanu)

"Paul Georgescu este astăzi, scrie și Z. Ornea, incontestabil, unul dintre cei mai importanți prozatori români, printre cei mai consacrați prozei reflexive. Romanele **Coborând**, **Revelionul**, **Vara baroc**, nuvelele **Înainte de tăcere** și celelalte l-au impus definitiv în conștiința literară modernă. Ultima lui creație **Solstițiu tulburat** dacă nu inaugurează un gen (deși o face!), conferă strălucire unei modalități românești puțin uzitată. Relevând marile daruri ale prozatorului, cunoscute din celelalte romane, **Solstițiu tulburat** constituie, fără îndoială un important eveniment literar".

Sublinierea este de reținut deoarece, scriitorul nu continuă în penultima sa carte, celelalte

romane, ci explorează o lume de început de secol XX, aflată în pustietatea Bărăganului, târgul cel mai apropiat fiind tot vechiul Platonești.

Folosind o modalitate mai puțin întâlnită în literatura noastră, de fapt nemaiîntâlnită ca atare, Paul Georgescu rescrie **Enigma Otiliei** de G. Călinescu, **Viața la țară** și **Tănase Scatiu** de D. Zamfirescu într-o manieră modernă, parodică și plină de umor. Ne reîntâlnim cu personaje cunoscute ca Pascalopol, Otilia, Felix, boier Dinu, Scatiu, Tincuța, uneori cu nume abia schimbate, care-și păstrează felul de a fi, caracterul și destinul cunoscute, dar pe care prozatorul de astăzi încearcă să le motiveze într-un chip inedit. Se știe că D. Zamfirescu nu explică bunăoară cedarea Tincuței, pe care o părăsim în primul său roman foarte ostilă ideii de a se mărita cu "grobianul" Scatiu dar o găsim în al doilea, gata măritată cu el. Romancierul clasic sugerează că a fost la mijloc un aranjament, menit a salva moșia în ruină a lui Dinu, prin mâna viguroasă a arendașului vecin. Paul Georgescu nu e mulțumit de această soluție și el face din Scatiu nu doar arendașul grosolan, lipsit de maniere și de gramatică, de care Tincuța fugea mâncând pământul, ci un bărbat puternic, seducător prin virilitate putând oricând atrage pe siropoasa fecioară. Procedând la fel și cu alte personaje, Paul Georgescu le imprimă o existență inedită, captivantă prin adevăr și prin umor subtil al ideii. Daniel care e Felix din Călinescu, student medicinist, sosește la conacul boierului Dinu Seitan pentru o problemă de moștenire, și petrece aici sărbătorile Crăciunului, se îndrăgostește de Otilia, care îl preferă însă pe negustorul bogat și galant, Leonida Pascalopol. Toate acestea îl determină pe Nicolae Manolescu să observe că "Solstițiu tulburat este cu adevărat un metaroman în sensul că autorul se dovedește nu numai un expert în viață ci și unul în literatură".

Ultimele două romane **Mai mult ca perfectul** și **Natura lucrurilor** ale lui Paul Georgescu fac parte dintr-o trilogie care ar putea fi intitulată **Secolul XX**. În ele e vorba de aceeași lume de după 1900 imediat și de aceleași locuri, care sunt ale copilăriei autorului, dar privite mai degrabă cu sarcasm decât cu duioșie. Într-un amestec de realism și de fantezie, de reconstituire istorică și de parabolă, autorul prezintă o frescă amuzantă, tragi-comică a târgului care acum se cheamă Huzurei, în loc de Platonești. Tradiția sadoveniană a târgurilor de altădată unde se moare, e prelucrată cu ironie și avem în romanele lui Paul Georgescu o acțiune bogată, cu lovituri de teatru, cu atmosferă de metropolă americană, cu personaje ce seamănă cu gangsterii de la Chicago din anii '30, totul însă pentru mize infime, care ne reamintesc că târgurile prăfoase și nehygienice din marginea Bărăganului n-au nici 10000 locuitori. Umorul și absurdul concură la sugerarea lipsei de sens a acestei lumi infime (dar cu pretenții!) dar care e o picătură în care putem identifica toate conflictele din apa oceanului social.

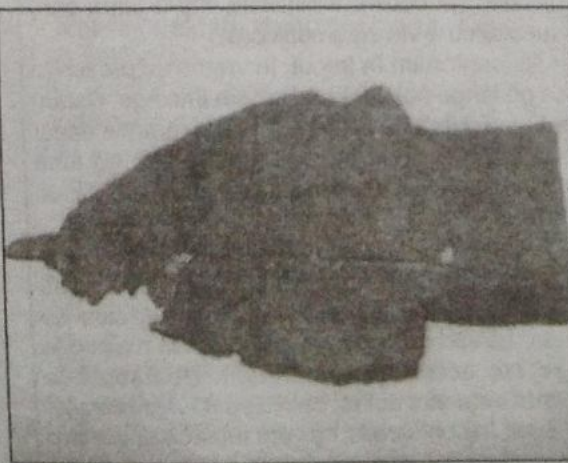
Originalitatea subiectului și a scriiturii fac din romanele lui Paul Georgescu unele din cele mai interesante apariții de la noi și din cronicarul și criticul anilor '60 un prozator de seamă al ultimelor decenii.

Bibliografie (proza):

Vârstele tinereții (nuvele) 1967, **Coborând**, 1968, **Trei nuvele**, 1975, **Înainte de tăcere**, 1975, **Doctorul Poenaru**, 1976, **Revelionul**, 1978, **Vara baroc**, 1980, **Solstițiu tulburat**, 1982, **Siestra**, 1983, **Mai mult ca perfectul**, 1984 și **Natura lucrurilor**, 1986.

Centură cu pafta, sec. XVIII - XIX (detaliu pafta)
Colecția Muzeului Județean Ialomița

Fier de plug, sec. XVI
Colecția Muzeului Național de Istorie a României

ROMANUL CA ÎNVĂȚĂTOR MORAL

Alexandru Buleandră

Încercarea de a evidenția însoțirea romanului cu etica și nevoia comunicării acestei însoțiri prin travaliul lecturii etice pornește de la următoarea constatare: în substanța romanului actual este implicată o percepere multidisciplinară și chiar interdisciplinară a condiției umane, scriitorul asumându-și volens-nolens rolul istoricului, al sociologului, al psihologului, al juristului, al eticianului. Deseori, acest demers cognitiv al romancierilor nu este recunoscut și evaluat de critica literară, unii scriitori exprimându-și chiar insatisfacția relativ la incompletitudinea sistemului metodologic și operațional de interpretare a creațiilor lor. Altfel spus: dacă romanul se constituie ca o suprastructură specifică pe temeiul unei structuri cognitive multi- și interdisciplinare, atunci și sistemul interpretativ trebuie să cuprindă metode, tehnici și concepte operaționale ale științelor ce formează fundamentul din ce în ce mai transparent al operei literare.

Intenția declarată a romancierilor de a aborda semnificațiile morale ale existenței, istoria moravurilor, notele concret-istorice care definesc noțiunile morale fundamentale (bine, rău, dreptate etc.) și relațiile dintre ele, problematica educației morale etc. ni se pare că impune etica drept "disciplină" de la care pornește și la care tinde demersul românesc.

Întemeierea unei perspective etice în lectura romanului pornește de la două ipoteze ontologice pe care le asumăm, aici, ca postulate:

I - prin comportamentul moral, **omul întreg** (omul ca subiect al vieții cotidiene) **cuminecă** mai mult decât comunică; se creează astfel o "lume" a subînțeleșurilor morale dincoace și dincolo de înțeleșurile exteriorizate prin comportament;

II - romanul are drept însoțitor al istoriei sale un subprodus neinterpretat dar interpretabil; romancierul se autotranscende prin creația sa ce cuprinde - potențial - o cantitate mai mare de cunoaștere decât a comunicat autorul original.

Aceste două postulate se referă la un posibil receptor - omul întreg - și la un posibil emițător - romanul -, și fac necesară **lectura etică**, respectiv conexiunea dintre "zonele" de înțeleșuri și subînțeleșuri morale ale cititorului ca om întreg și ca om-integrat-în-lumea-omogenă a romanului. Rezultă că lectura etică se instituie în sistemul de relații om-roman-epocă; direcția specifică ei nu este de la epocă la romancier și roman (deși această cale e presupusă și valorificată), ci de la roman la cititor și, prin aceasta, la epocă. Dacă cititorul este etician, lectura etică poate comunica, prin codurile specifice eticii și pentru a se integra ei ca disciplină filozofică autonomă, ceea ce cuminecă romanul ca operă artistică.

Pornind de la cele două postulate și având în lectura etică liantul lor operațional, încercăm să descifrăm următoarele afirmații:

1. "Romanul manifestă omul moral"

2. "Romanul este învățător moral și (sau) etic"

Termenul "roman" desemnează, aici, obiectul lecturii etice, termenul "**omul moral**" denumeste subiectul și scopul lecturii etice iar predicatul "manifestă" exprimă un complex de relații:

- romanul este o obiectivare a creatorului său ca om moral;

- lumea omogenă a romanului (realitatea romanescă) se constituie și prin relațiile dintre personajele - oameni morali;

- în relația de receptare, romanul presupune cititorul și în calitatea lui de om moral.

Pentru explicitarea enunțului "Romanul manifestă omul moral", demnă de reținut ni se pare a fi conexiunea - mediată de roman - dintre personajul-om și cititor - ca om integrat în universul românesc dar și ca om întreg (om integrat vieții cotidiene, lumii reale). Se observă cum această mijlocire are ca suport sistemul de relații dintre "lumea reală" și "lumea omogenă a romanului". Georg Lukacs determină acest temei astfel: "lumea reală este înfățișată de realitatea romanescă într-o împletire foarte concretă și complicată, cu toate detaliile comportamentului și ale acțiunii oamenilor în societate; configurând și rolul inițiativei omenești, lumea romanului își atinge obiectivul esențial: a înfățișa direcția în care se mișcă societatea. (1, pag.209,221)

Ceea ce ne interesează, din punct de vedere cognitiv, în sistemul roman - epocă este și interrelația dintre componentele morale ale romancierului și ale cititorului (cititorilor) său; această conexiune este formulată de către Emile Hennequin în termenii problemei admirației cititorilor și popularității operei. Admirația pentru roman este o relație ce se supune regularității empirice a interdependenței

componentelor morale: "Experiența ne arată că tipul moral al admiratorilor unui autor și al autorului însuși se aseamănă foarte mult." (2, pag. 86)

Acum avem ocazia să trecem la analiza preliminară a celui de-al doilea enunț: "Romanul este învățător moral și (sau) etic"; Emile Hennequin pune problema popularității operei în termeni filozofici și etici, ca raport între concepția scriitorului (ceea ce L. Goldmann va numi "viziune asupra lumii") și grupul remarcabil cantitativ ("grup privilegiat" în terminologia autorului "Sociologiei literaturii") al admiratorilor operei ce se regăsesc, ca "oameni interiori", în universul ei. Creatorii remarcabili de literatură sunt spiritualități majore "care în ordinea gândirii și a sensibilității pure, sunt un fel de inițiatori ai unor categorii morale, concentrând și sublimând totalitatea emoțiilor și a gândurilor provocate în rândurile eteroclitice ale admiratorilor lor..." (2, pag.99)

În spiritul demonstrației din "Critica științifică" putem dezvolta cel de-al doilea enunț astfel: Romanul este **învățător moral** al admiratorilor săi întrucât le exprimă și le transformă "întrucâtva" trăsăturile lor morale interioare; romanul este și **învățător etic** pentru că, și numai dacă, este inițiatorul unor noi categorii morale pe care etica este chemată să le deceleze pentru a și le integra.

Pentru a determina mai concret contextul necesar descifrării celor două enunțuri inițiale, voi introduce și punctul de vedere al romancierilor.

Predispoziția **tacită** a creatorilor de literatură, de la cronicari și până la romancieri, din antichitate și până astăzi rezidă în educabilitatea moralității practice a omului întreg în virtutea unei structuri specifice acestei moralități. Predispoziția de mai sus transpore fie în scopul scrierii - ca efect moral asumat de scriitor -, fie ca modalitate de edificare a sistemului de relații dintre personajele - oameni, construct ce obiectivează în configurația artistică mecanismele individuale și sociale, subiective și obiective ale educației morale.

Ca și teoreticienii și criticii creațiilor lor, romancierii au avut și au conștiința **faliei morale** care separă omul social de omul interior, "persoană" de "omul dinlăuntru", omul ca miez de omul coajă. În fond, falia morală desemnează înstrăinarea omului în comportamentul său moral de valorile, principiile și normele morale ce ar fi trebuit să-l anime într-o relație transparentă. Din această perspectivă, sarcina romancierilor a fost și este refacerea unității dintre interiorul moral (valori, idealuri, sentimente etc.) și exteriorul moral (moravuri) în **modelul de practică morală**. A reface unitatea morală a omului înseamnă a edifica o nouă universalitate care, din punct de vedere etic ar însemna sistemul modelelor de practică morală ce pot fi concepute astăzi și exprimate cu un minim grad de acoperire dintre valori, principii, norme etc. și comportament.

În această adevărată bătălie pentru omul moral, romanul deschide receptorului o cale specifică: **puterea de a dialoga cu destinul**. "Marii romancieri schimbă destinele îndurate (ca al cititorului însuși - n.n.) cu destine dominate." (3, pag.10)

Puterea de a dialoga cu destinul este exprimarea operațională a relației dintre roman ca formă specifică a înțelepciunii (a viziunii coerente despre lume) și cititor; pentru acesta din urmă, dialogul cu destinul personajelor-oameni înseamnă a fi martor sau co-participant la constituirea unei viziuni asupra omului.

În ipostaza de martor, cititorul receptează un univers omogen al romanului ca pe un **joc moral** în care romancierul prezintă prin personajele-oameni (alter-ego al cititorului) un set de puncte de **destin-ție**; problema de rezolvat (de fapt un complex de probleme) este: de unde pornești, pe ce cale o iei, ce mijloace folosești pentru a atinge acel punct de destin-ție la care aspiri, sau pentru a evita punctul de destin-ție pe care nu ți-l dorești.

Acest joc moral, comunicat, dar mai ales cuminecat în roman, este o abstractizare a vieții însăși, cu deosebirea că în viața cotidiană omul întreg este el însuși cel care trebuie să caute și să identifice acele modele de practică morală pe care și le apropie ca mijloace către punctul său de destin-ție.

Co-participarea cititorului la construirea destinului personajului-om e cu atât mai necesară cu cât romanul - ca operă modernă - nu mai oferă o perspectivă privilegiată asupra lumii, ci caută să propună o astfel de viziune.

Utilizați frecvent, termenii "receptor", "receptare", "emițător" impun conturarea unei **perspective informaționale** asupra complexului de probleme apărut prin încercarea de a descifra cele două enunțuri primare: "Romanul manifestă omul moral"; "Romanul este învățător moral și (sau) etic." În acest sens, voi introduce două **ipoteze de lucru**:

1. Individul - ca om întreg și om-integrat-în-lumea-omogenă-a-romanului - este purtător material de **informații morale**;

2. Personajul-om reprezintă un sistem de informații biologice, psihologice, sociale, morale, religioase etc. al cărui purtător material este un sistem de cuvinte (imagini artistice).

Pasul următor în fundarea perspectivei informaționale în lectura etică a romanului pune în discuție un principiu de bază al informaticii: informația este **invariabilă** în relația cu proprietățile fizice ale purtătorului ei, adică aceeași informație poate fi întrupată și transferată de purtători care diferă în privința energiei și a altor proprietăți fizice; invariabilitatea informației determină diversitatea de metode de codificare a uneia și aceleiași informații.

Problema semnificativă din punctul de vedere al lecturii etice apare prin faptul că omul întreg nu se reduce la caracteristicile fizice, deși ele sunt elemente de bază ale sistemului biopsihosocial care este individul uman. Putem deci formula întrebarea dacă, în acest caz, principiul invariabilității informației mai este valabil și, dacă da, cum?

În căutarea "unității" morale a omului, romanul american din anii '30 - '40, ca de altfel și Noul Roman, reduc omul fie la trăirea elementară, fie la reacțiile exterioare și la comportament, ca și când oamenii s-ar defini în întregime prin automatismele lor cotidiene. La acest nivel mașinal oamenii se aseamănă, și îți poți explica astfel acest univers în care par a putea fi înlocuiți unul prin celălalt, chiar și în ceea ce privește particularitățile lor fizice. (3, pag.23)

Eludarea vieții interioare și identificarea omului întreg și a personajului-om ca alter-ego al său cu un automat determinat prin caracteristici fizico-comportamentale este un simptom al înstrăinării morale, caz în care principiul invariabilității informației se pare că este respectat, adică informația morală nu se modifică dacă este întrupată și transferată de roboți joviali."

Posibila intersanjabilitate morală a oamenilor ar fi semnificativă din punct de vedere etic când ceea ce ar face obiectul interschimbării ar fi o unitate pe temeiul realității interioare, sau al viziunii morale asupra lumii, unitate al cărui element l-am identificat în modelul de practică morală. De fapt, suntem nevoiți să postulăm intersanjabilitatea în cazul modelelor de practică morală întrucât, altfel, nu putem pune problema **rolului de învățător moral al romanului**.

Într-adevăr, acțiunea romanului asupra cititorului - acțiune ce configurează rolul său de învățător moral - nu se reduce la un simplu transfer de comportamente; "miezul conținutului trăirii catartice este o problemă etică, iar urmările etice ale trăirii catartice sunt mai echivoce, cu și mai multe straturi, decât influența pe care o declanșează viața practică însăși; trăirea catartică aduce deci, o lărgire și o adâncire a orizontului moral (1, pag. 748-812).

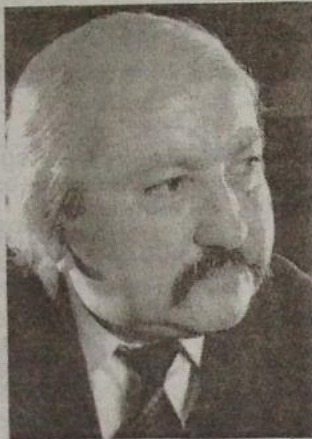
Comunicarea însăși presupune legătura esențială dintre interior și exterior, respectiv (dacă ne referim la comunicarea unor informații morale) unitatea dintre comportament și valoarea morală, principiu moral etc. în modelul de practică morală. În consecință, putem concretiza "legea interdependenței componentelor morale" formulată de E. Hennequin, ca tendință a interdependenței modelelor de practică morală ale receptorului și romancierului reprezentat de opera sa.

Receptorul caută să identifice în roman nu numai comportamente, ci și valorile, principiile morale care le sunt imanente, respectiv unitatea lor în modelul de practică morală. De altfel, a echivala interdependența componentelor morale cu interdependența comportamentelor morale înseamnă să reduci receptarea etică la o simplă selecție, prin acceptare și respingere, libertatea de creație a omului întreg în domeniul moralității practice ar fi limitată strict (din punctul de vedere al efectului etic al realității românești, nu al lumii reale) la exteriorizarea în situații de viață reale a unor comportamente morale anterior însușite. Modelul de practică morală este "generos": omul întreg poate alege - sau crea - o multitudine de comportamente compatibile cu modelul de practică morală asimilat ca om-integrat-în-universul-omogen-al-romanului.

Bibliografie

1. Georg Lukacs, "Romanul istoric", 2 vol., Editura Minerva, București, 1978
2. Emile Hennequin, "Critica științifică", Editura Uniyers, București, 1981
3. "În obiectiv - romanul" în "Secolul XX", nr.200, 9/1977
4. Georg Lukacs, "Estetica", 2 vol., Editura Meridiane, București, 1972, 1974

Ion NESU

Alexandra, ... Alexandra... și lui Augustin i se păru că tipă cu adevărat, că strigă, așa cum striga odată, când era mai tânăr, cu mulți ani în urmă, de se speria femeia pe care o foloseau prin casă, că-i spunea a doua zi ei, Alexandrei: "Vai, doamna Alexandra, când strigă așa, dintr-o dată domnul Augustin, parcă zăngăne toate geamurile din casă, până în fund la mine, la oficiu, iar eu, de teamă, mă fac mică, uite așa mă fac de mică, și-i arăta cu palma pe unde va, pe la înălțimea mesei și mereu îmi zic să nu mai rămân o zi aici, să plec și să trăiesc și eu ca toată lumea, așa mi-e de frică mie de domnul Augustin, dar nu știți cât vă iubesc eu pe dumneavoastră, cât țin eu la dumneavoastră și atunci cum să plec? Spuneți și dumneavoastră, eu să plec și să vă las pe dumneavoastră singură... mi-e așa de frică atunci când strigă domnul Augustin cu vocea aceea a dumnealui așa de puternică... "dar numai i se părea sau poate că, într-o criză de orgoliu, așa ar fi dorit, dar vocea lui slabă nu răzbătu dincolo de ușa salonului și, dacă în momentul acela Alexandra nu tocmai ar fi intrat, poate din întâmplare sau poate că avusese cu adevărat intenția de a veni să vadă cum se mai simte bolnavul, vocea sa s-ar fi stins curând, epuizată, în timp ce el ar fi rămas în continuare singur, ținut în fotoliul său mare, cu ochii spre seara care se lăsa afară printre arborii goi din grădină, la zăpada de pe acoperișuri și cu mâna lui mare și inofensivă care își mai păstra încă frumusețea prin falangele lungi și subțiri, strângând pătura groasă, călduroasă, din lână care-l acoperea de la brâu în jos, strângând-o, ca și cum ar fi vrut să se agațe de ceva concret.

- M-ai strigat, dragule? Nu te-am auzit, zise Alexandra intrând și acoperindu-l mai bine cu pătura, după ce ridicase cartea căzută pe covor și o pusese pe măsuta alăturată. M-ai strigat, dragule? și-și învârtea într-un tic nervos inelul de pe deget.

- Da... te-am strigat... cred că am adormit puțin... da, da... sigur am dormit puțin, altfel cum aș fi putut să visez... de aceea te-am strigat, ca să-ți spun că am visat ceva ciudat...

- Liniștește-te, o să-mi povestești mai târziu, acum să-ți aduc un ceai dragule?

- Nu, nu... întâi visul, că pe urmă s-ar putea să-l uit... cât să fie ceasul? Se înserează deja... atât de curând se înserează de la o vreme... și se face frig...

- Este numai patru, dar ce vrei tu, se apropie Crăciunul... sau poate că a și trecut de patru, zise Alexandra înălțându-i pătura pe piept și strângând apoi ceștile de pe mäsută. Băiatul ar fi trebuit să sosească până acum, că n-ai avut tu minte și ai insistat atâta ca să vină, parcă n-ai ști și tu ce vreme este afară, mai ales în perioada asta... de la o zi la alta se poate întâmpla orice. Iar el, bietul băiat, să vină de la câteva sute de kilometri pentru... pentru... pentru un moft! zise ea nemaiputând să evite cuvântul nici în ultima clipă.

- Alexandra, faptul că eu mă prăpădesc hic et nunc este un moft? Este un moft, Alexandra? zise bărbatul încercând să rămână calm, să ascundă reproșul, numai mâna lui, ca un fragment de pergament, care strângea neputincioasă pătura, îl trăda.

- Mă ierți, dragule, zise Alexandra, apropiindu-se și mângâindu-l cu duioșie pe părul său leonin și lui îi plăcu clinchetul brăților ei. Poate nu m-am exprimat eu bine, dar am vrut să spun că nu am înțeles insistența ta. Și mai ales, în condițiile în care băiatul are atâtea probleme...

- Dar eu, Alexandra, nu am dreptul să-l mai văd, să-l mai aud, să-i simt mâna așezată peste a mea? Nu am dreptul, spune-mi, Alexandra?

- Ba da, ba da, de ce exagerezi? Dar tu nu ai nimic, tu ești un viclean căruia îi place s-o vadă tot timpul pe Alexandra lui la picioarele sale.

- Lângă mine, da! Întotdeauna mi-a plăcut să te am lângă mine, chiar și atunci când îmi alcătuim predicile, lângă mine... nu la picioarele mele... dar acum așa vrea să-ți povestesc visul... visul acela neobișnuit care mă obsedează încă... n-am ațipit decât câteva minute, dar parcă a durat atât de mult... atât de mult...

- Numai o secundă, dragule, vreau să-ți aduc un ceai cu puțină miere și lămâie...

- Nu, nu, te rog, stai aici lângă mine! și el nu-și mișcă trunchiul și nici capul, numai mâna lui uscățivă coborî de pe pătura și bătu de două ori în marginea fotoliului.

Și atunci, Alexandra, renunțând, se așeză pe o pernă pusă direct pe covor, la locul său obișnuit, cu o mână pe genunchiul reumatic al bărbatului, ca pentru o spovedanie, îndreptând spre el privirea sa caldă ca lumina unei candelă.

- Povestește, Augustin, povestește, dragule, dacă așa vrei tu...

- Ar fi trebuit să pui ceasul mai la vedere... el trebuie să vină... se apropie... parcă-l simt...

- O să vină el, dacă a promis. Dar acum povestește-mi, Augustin... povestește-mi, dragule...

- Cum să-ți spun eu... se făcea că eram Don Quijote și intram într-un oraș. Și eram singur și nu aveam nici cal și nici servitor și nici coif sau armură, eram îmbrăcat ca un om simplu, ca unul dinăștia care sunt plătiți de primărie ca să împuste ciorile prin parc. Pentru că eram dotat și cu o armă, eu care n-am vănat un iepure în viața mea. Iar orașul era mai mult un sat, pentru că nu avea străzi asfaltate, ci

DON QUIJOTE ȘI PROSTITUATA

numai niște drumuri de pământ, bine întreținute însă și cu șanțuri de scurgere de o parte și de alta, prin care pluteau deopotrivă zoaie amestecate cu clăbuci de spumă, fecale sau sânge de la animalele sacrificate în spatele porților înalte și prin care se bălăceau cârduri de rațe și se tăvăleau câțiva porci.

Și niciunde nu se vedea o cișmea sau o fântână să-mi astâmpăr setea. Era spre amiază, soarele ardea ucigător chiar deasupra mea că nu mă puteam bucura nici măcar de umbra unui gard, greutatea armei îmi tăiașe umărul, dar eu continuam să o port cu grije ca pe niște moaște, iar în cizme picioarele parcă-mi erau fierte. Și cât aș fi vrut să le răcoresc! Cât aș fi vrut să-mi vâr capul într-o ciatură plină cu apă! Să-mi clătesc ochii oboșiți de atâta roșu. În jur tot pământul era roșu, cizmele prinseseră și ele o nuanță de roșu, scuipam roșu, cred că devenisem omul roșu... Călcăm prin praful roșu, mi-era teamă să nu înnebunesc de atâta căldură, doar începusem să fabulez... aș fi putut să bat într-o poartă, să rog un gospodar să mă primească, dar tot așteptam să ajung în centru și nu se putea ca acolo, în piață, alături de monument, ce sat e ăla dacă nu are în centru un monument, să nu fie și o fântână.

Și este posibil să mă fi pierdut puțin, cred că mergeam numai așa, în virtutea inerției, cu ochii aproape închiși, cuprins de o somnolență vecină cu pierderea de sine, când m-am trezit brusc, am frânt arma, am încărcat-o, iar am frânt-o, iar am încărcat-o... cartușele goale săreau în dreapta mea, iar în stânga se înălța o grămadă mare de câini morți. Mă înconjuraseră la început, nici nu știu de unde apăruseră, numai că mă înconjuraseră, niște câini mari, albi, negri, cu gurile deschise a amenințare, din care le curgeau bale, rânjind, mai mult sfidător decât amenințător. Ei rânjeau și eu trăgeam și blănușile lor lucioase, de animale bine hrănite, se așezau cuminte unele peste altele. Și cum împușcam o serie, cum apăreau imediat alții, parcă cineva le dădea drumul după un anumit calcul sau parcă îi atrăgea praful de pușcă, iar eu mă felicitam pentru că devenisem în timpul luptei tipul pragmatic care mă știam, că fusesem prevăzător și-mi umplusem tolba cu cartușe.

Și așa mai fi continuat să fac prăpăd, la un moment dat chiar începuse să-mi placă, și parcă nu mai scuipam roșu și parcă nici nu mai simțeam oboseala de dinainte deși soarele își făcea în continuare de cap, dacă din curți, speriați, n-ar fi început să iasă localnicii, la început câțiva, apoi zeci, sute, se umpluse strada, se apropiaseră, mă înghesușeră într-un perete, frigea și ăla, dar cine mai avea timp să-l simtă, în fața mea numai chipuri încruntate, numai priviri pline de ură... În aer plutea vag un aer de lișare, lipsea numai o scântie...

"Oameni buni, oameni buni..."

"Cine ești dumneata, domnule?"

"Oameni buni, stați puțin, să discutăm..."

"Luați-i arma! Luați-i arma!"

"Să-l spânzurăm! Merită să-l spânzurăm!"

"Oameni buni, am fost atacat! Oameni buni, eu sunt un om pașnic! De ce nu mă ascultați?"

"Mi-ai omorât câinele! Nenorocitul, cine o să-mi mai păzească mie bătrânețile?"

"Ne-ai împușcat toți câinii! O să ne calce hoții în fiecare noapte, din cauza ta, amărățule!"

"Cine o să ne mai păzească pe noi acum?"

"Oameni buni, ascultați-mă! Ascultați-mă, oameni buni! Eu doar m-am apărat, eu n-am vrut să vă fac nici un rău! Eu doar m-am apărat, eu... ce puteam să mai fac eu?"

"Puteai să omori și tu unul sau doi... cât să-ți faci pofta, dar nu pe toți! Nu te-ai apărat, tu de la început ai vrut să-i omori pe toți. Ai vrut măcel, asta ai vrut. Așa ți-ai planificat tu!"

"La ștreang cu derbedeul ăsta! La ștreang! Ne pierdem vremea de pomană!"

"Să vină călăul! Să vină călăul!"

"A venit călăul... a venit călăul..."

"Oameni buni, nu mă spânzurați! Oameni buni, lăsați-mă să vă explic!"

"Nimic, nu se admite!"

Mușimea era atât de atâțată că se îndrepta deja spre o direcție știută, pe care o știau ei, dar nu și eu... eu eram numai purtat de val, părerea mea nu mai conta.

"Opinia este aproape unanimă, criza s-a transformat din ceva negativ în ceva pozitiv."

"Oameni buni, eu n-am nici o legătură cu criza voastră, eu nici nu vă cunosc, eu nici nu știu cine sunteți!"

"Am făcut un singur lucru pentru aceasta, nu am făcut nimic!"

"Oameni buni, eu nu m-am gândit să mă gândesc, eu..."

"Dumneata ne spui nouă? Noi fiecare avem câte un creier în interior!"

"Să aplicăm legea!"

"Legile sunt bune până în momentul în care sunt aplicate!"

"Să-mi explice și mie cineva ce am hotărât, că eu n-am înțeles nimic!"

"La noi există disciplină, dar nu prea se respectă!"

"Organele sunt pe fază! Organele sunt pe fază!"

Tipau ca demenții, nu mai pricepeam nimic... mă lăsam dus și purtat de ei ca orice balot de marfă... mă resemnasem... Destul de aproape se vedea spânzurătoarea, înaltă și impunătoare. Ceea ce însemna că în ținuturile acestea obiceiul era destul de înrădăcinat, că plăcerea aceasta o gustau oamenii destul de des. Grupul se spărgea în fața mea lăsându-mă să urc treptele de lemn ale scării. Se cam tociseră. Avusesem timp să observ.

Călăul îmi legă mâinile la spate. Inițial am crezut că vrea

să dea mâna cu mine, dar până să mă dumiresc eu, el mi le și legase. Asta se cheamă meserie! m-am gândit eu. Apoi m-a ajutat să mă ridic pe scaun. Eram destul de înalt și lațul îmi venea direct în jurul gâtului, așa că nu mai era el obligat să ia măsuri suplimentare... Singur, simțeam transpirația pe frunte, abundentă, cum îmi intra în ochi, cum se scurgea apoi pe vârful nasului... aș fi putut s-o aud cum picură pe scaun, cum îmi cade pe cizme, evaporându-se instantaneu, dacă nu cumva se evaporă încă din aer, dar nu puteam să aud nimic din cauza larmei pe care o călăușea din cănepă, abundentă, cum îmi intra în ochi, dar când mă uitam la mulțimea aceea pestriță care fremăta de jur împrejurul meu, ostilă și la individul acela viril, cu părul ieșindu-i parcă și din ochi și care trebuia să tragă scaunul și eu să rămân apoi agățat acolo, ca o sperietoare într-o bostană, în timp ce el ar fi plecat grăbiți să-și recupereze timpul pierdut cu distracția, îmi venea să-l rog pe om să se grăbească și să-și intre în atribuțiuni. Și numai la câțiva metri în stânga mea era și monumentul și cișmeaua în jghebul căreia se bălăceau câțiva puradei. De ce nu s-o grăbi domnule? Ce-o fi așteptând? Dar se părea că și lumea aștepta ceva. Însă pentru mine nu mai conta, devenisem o zdrăneță care gândea. Care mai gândea încă.

Deodată cineva tropăi pe scări apropiindu-se de mine.

"Eliberați-l!"

Se făcuse liniște. Mai tușea câte unul din când în când.

"Omul acesta ne-a adus un serviciu imens. Veterinarul tocmai ne-a informat că toți câinii împușcați erau bolnavi de turbare. Vă dați seama la ce eram noi expuși? Vă dați voi seama ce s-ar fi întâmplat cu copiii noștri? Ce s-ar fi întâmplat în orașul nostru?"

Călăul îmi scoase lațul și în ochii lui văzui atunci o căldură umană. Se bucura și el.

Mulțimea mă duse apoi la primărie. Nu era departe. Aici am primit apă să mă spal pe față și pe mâini și să-mi clătesc gura.

"Acum ia loc lângă noi și spune-ne cum te numești."

"Don Quijote mi se spune!"

"Și de unde vii?"

"Din istorie!"

"Și unde te duci?"

"Nicăieri!"

"Adică?"

"Vreau să rămân aici, la voi. Măcar pentru un timp. Dacă Sfatul Înțelepților aprobă!"

"Este deja hotărât!"

"Să ne spună cu ce vrea să se ocupe."

"Aș putea să fiu un bun dascăl!"

"Sfatul Înțelepților este de acord. Cineva te va conduce la noua ta locuință!"

Locuința mea era o casă mare așezată chiar în mijlocul târgului, o casă mare care nu semăna cu celelalte poate de aceea nici nu era locuită. Mai târziu aveam să află că fusese reședința unui demnitar care sfârșise cum era să sfârșesc și eu. Câțiva, mai inimoși dar cu minte puțină, vruseră să-i dea foc și s-o dărâme, vrând să lichideze complet și definitiv cu imaginea aceuia, uitând zevzecii că această casă fusese construită prin munca lor și cu banii lor. Odăile erau imense și spațioase, deși lumina pătrundea greu prin pânzele de păianjen care acopereau ferestrele, iar parchetul era acoperit cu un covor de praf și restul de moloz.

După ce am rămas singur, fără să mai stau prea mult pe gânduri m-am trântit pe o saltea pe care am descoperit-o într-o debara, uitată probabil de muncitorii acolo și nu m-am trezit decât a doua zi și poate nu m-aș fi trezit nici atunci, dacă nu aș fi avut un vis ciudat, ceva foarte ciudat la care am fost și martor nevăzut, mai bine zis un spectator dar și un participant activ...

Soarele puternic nu reușea să afecteze cu nimic atmosfera răcoroasă din spatele perdelelor grele. Încălzea numai, cu îndârjire, cuburile mari de marmură din zidurile palatului. Cetatea părea părăsită, doar sus la crenelurile străjile răbdau cu stoicism, împungând din când în când cu lăncile în leșpezile de piatră.

În biroul său somptuos, Înălțimea Sa măsura cu ochi bătrâni harta desfășurată pe o masă lungă. Era harta imperiului Său, unul dintre cele mari de când se știa lumea. Ochii Săi oboșiseră adăugând ani de ani contururi noi spre stânga, tot mai spre stânga, alte fluvii și alte orașe apăreau pe harta Sa, alte ținuturi se închinau Lui, sute de mii de oameni îi plăteau tribut...

"Păcat, zise el, că n-am pe cineva apropiat care să-mi urmeze la tron, câte războaie se vor mai purta după moartea...", dar nu putu să-și ducă ideea până la capăt, pe coridor se auzi zăngănit de arme, ușa se dădu de perete, ceea ce nu-și aducea aminte să se mai fi întâmplat vreodată și în cadrul ei apăru trupul ca de uriaș al Comandantului gârziilor.

"Mă iertați, Înălțimea Voastră, că dau buzna așa, că vă tulbur starea de reverie, atât de scumpă Vouă și atât de necesară nouă, dar vă aduc vești importante. Vești care nu mai suportă amănare."

"Spune, zise împăratul ușor nemulțumit, renunțând la primul imbold, acela de a da ordin ca intrusul să fie biciuit, lăsându-se în jilțul de aur.

(continuare în numărul viitor)

VIRGIL DASCĂLU

CUVINTELE

Te așezi tot mai rar la masa de scris,
Ți-e tot mai greu să deretici o pagină.
Acum, între strofe, între zile înghiți
Tablete și ceai de pătlagină.

Cuvintele se-nțeleg între ele, te mint,
Ți se arată-n costume, în rochii tocite,
Mireasa din dex te-ai decis s-o alegi
Cu ochii închiși, pe ghicite.

O, nu-ți mai plac cuvintele, nu le mai lauzi,
Cineva din balcon pe tine le-asmute...
De azi înainte vei scrie poeme
Intr-una din limbile mute.

O să te afunzi fără părere de rău
Prin cele mai adânci văi călugărești,
Pe unde nu mai contează
Dacă taci sau dacă grăiești.

Și poate vei cădea la pace cu Dumnezeu,
Poate îți vei aduna catrafusele
Pentru plecarea încă din zori programată
La întâlnirea cu muzele.

IERTAT SĂ FII...

Iertat să fii de propriile-ți vise
Uitate prin unghere reci de suflet,
Părăginite ca niște grădini
Ce și-au pierdut într-un azil stăpânul.

Iertat să fii... Să nu-ți mai cauți vină
Că deseori, de-o seamă cu valeții,
Te-ai tot pitit după o pitulice
Ori ramul de măsline l-ai luat drept armă.

Din tine, singur, te-ai gonit cu pietre
Și lent te-ai dizolvat în mări de oameni
Ca nu cumva să ți se reproșeze
Plăcerea de-a vorbi cu luna nouă.

Sfinții martiri te strâng la piept, te-nvață
Să te jupoi de viu când scrii, să rabzi
Dacă ai dat de-o punte prăbușită
Ori dacă din lumină te alungă
Harapnicele unor eminențe.

Îți bate-n tâmplă clopot de vecernii
Și ți-ai dori ca pe-o simbră, două,
Să cumperi zile dintr-un târg de toamnă
Iar versurile aninante-n turnuri
Să ți le rumenească asfințitul.

Și-n galbenul târziu, surprins de alb,
De-o fi să-ți întocmești cinstit erata
- Nu pentru cărți, ci pentru ființare -
În loc de chin să zici dureri dulcege
Și grai să-ți faci din gândul negrăit
Din care s-au pierdut pe drum esențe.

CÂND TE SCUFUNZI

Când te scufunzi în cloacă, în scursură,
Cu gândul te întorci la Arhimede
Și sperii să fii împins la suprafață
De forța murdăriei dislocate.

Înfrânt, înfrângi dorința ruginită
De-a te lăsa cuprins în sfinții muri
Și, pășunat de scâncetele Anei,
Mai înghiontești cu pana câte-o stea.

Ani lungi fără duminici, fără fast,
Negociați orbește prin bazaruri,
Îți deslușesc noblețea sărăciei
Și îți ucid vestalele din suflet.

În ceasu-nrămurat, deschis spre ceasuri,
Vecernii slavonești îți ung auzul
Și veșnicia flutură deasupra-ți

Și o petală cade lângă glastră.

Poemele, dacă îți vor trăi,
De-o fi ca zeii-n ele să se-ngâne,
Atunci, în valuri seva lor va curge
Pe rugul ațătat al lui Giordano.

MAI LOPĂTEZI...

Acordurile-n cheia Fa, celeste,
Pe care unii cred că le ascultă
Sunt doar închipuiri lucioase, basme
Urzite din țărână și din aer.

Acele partituri abia-ngânate
Nu le-au scornit la harfă zei sau îngeri
Ci pământeni ce și-au împins cu sârg
Destinul sângeriu printre culori,
Hăt, până la hotar cu violetul...

Mai lopătezi pe manuscrise vechi
Ca iar de tine să-ți aduci aminte,
Să-ți afli chipul tânăr - efigie
Definitiv pierdută în neant...
Și-ți trec atunci prin suflet portative
Cu stele căzătoare presărate
Și de niciunde parcă deslușești
Un cor de frunze dirijat de boare.

O, să durezi ce nu e, să ascuți
Cum cântecul își prelungeste viața
Printr-un ecou venit dinspre coline,
Cum țese vrednic în amurg paingul
Ori cum pe sub fereastră îți colindă
Zvon de șuviță limpede de apă!

Ori să ascuți cum neorânduiala
Din straturile vechi și dinafară
În piept îți bate ca o ghionoaie,
Ori cum explozii de idei, strunite
Sub lăncede mormane de gunoi
Abia apucă să-și arate fața!

Tu nu însemni pe lume doar o schemă
De zei sau de oceane născocită
Ci un aluat zămisliitor de gânduri
Din gânduri de demult înfiripate,
Un ins cu Bach întrepătruns în oase
Și neîmbogățit de coruri fade.

Tăcere, cântec - limbi universale...
Extazul spălăcit din amintiri
Arareori devine rând melodic -
O clipă-n care tu, proptit de tine,
Ceri albăstrimii restul la ofrande
Și vezi cum însetate de uscat
Din larg de suflet ți se-ntorc corăbii.

PE PAGINI VECHI

Pe pagini vechi de etică întârzii
Până spre miez de noapte, năclăit
De bunătatea celui ce te-ndeamnă
Să fii ca el, să-i semeni întrutotul.

O, dar dorința-i numai ficțiune!
Și de-i aștepti molatec împlinirea
E ca și cum te-ai obloji cu vise
Străin și rușinat de tine însuși.

Din ce înveți puțin îți folosește,
Puțin e-n pas cu ce ți-a dat natura
Și nu știi dacă vei iubi vreodată
Ce n-ai întrezărit, ce nu ți-e-n fire.

Să fii ascet, să-ți duci la capăt gândul
Printr-un deșert saharic de iluzii
Și de istovitoare mângăleli
Când zilele se scaldă-n sălcioară?

Nu mai ascuți silvestre melodii...
Ești oare încă viu? De ce te-ntuneci
Pe dinlăuntru și de ce îți pare
Că în morala veche nu încapi?

UNGHERUL DE PROVINCIE

Ungherul de provincie tixit
De vechi iluzii, de strigoi aevea
Purtând pe piept distincții derizorii
Și îndumnezeite prin bodegi...
Ah, da! Ungherul împânzit de duhul
Ruinelor în ederă-nvelite
Dar și de-acela nou, veleitar,
Ce-și află lesne locul în lumină
Cu tot alaiul de-ncifrări tipate
Ca-ntre pereții casei de nebuni...

La ce bun? Da, la ce, uscat de vicii,
Să spui ce ce n-ai de spus și să rănești
Simțirea sacră-n versuri colțuroase
Ori s-o așezi comod sub umbreluțe
De soare, în exces încondeiate?

La ce să te mai lăfăi în temeieri
Postmoderniste, când, hotărnicită,

Scrierea ta nu zgârie nici norii,
Nici nu atinge magma din străfunduri?

La ce, pierdut printre culturi de soia,
Să mai hamletizezi, să te mai bucuri,
Să te mai crezi voievod peste cuvinte,
Când lângă tine ard prea fumegos
Mlădițe prăzului în fascii strânse
Și când se-ntrec flecarii la barbut
Mizând pe-a poeziei apă chioară?

Pe placul cui ești tu? Amărăciuni
Plătite scump, la fel ca și izbânda,
Ai să înduri, căci numai la pereți
Îți mai declami poemele pufoase
Chiar de ar fi să-ți calci pe încălțări
Și, temător, să te desminți de tine.

Ogorul din bătrâni s-a posmăgit
Sub arșița privirilor mioape
Și azi este rentabil să inunzi
Și școli, și foruri, și statui, și cizme
Nu cu izvoare vechi, de dinlăuntru,
Ci numai cu averse gri de ploaie.

Te pierzi de propriul suflet, te afunzi
Într-o lumină vagă și sălcie,
Încă târâști speranța printre semeni,
Umil, ca pe o raniță cazonă,
Iar când alcoolul utopiei seacă,
Îți torni privirea în paharul gol
Și nu mai vrei decât să îți întindă
Copilul de demut o floare albă.

MAI E PUȚIN

Cât e de lungă veșnicia, oare?
Pe când o nouă hartă pentru cer?
Motanul toarce... Și pe discul lunii
Se sprijină în bătă un oier.

Mereu începem și mereu sfârșim
Și nu-nvățăm nimic despre durată,
O linie-ntre zori și asfințit
E tot ce-n urma noastră se arată.

În lung și-n lat vecia n-are sens
Și, totuși, chiar acum o tai în două:
Cea dinainte de-a te fi născut
Și cea de după tine - oarbă, nouă...

În undele plușate de ghioc
Ți-e viitorul teanc de coli nescrise
Pe care ți-ai dori să însemnezi
Tristeți creștine, crezuri, rime, vise...

Timpul ca râu secăt, rămas doar matcă,
Timpul ca stâncă măcinată-n vânt
Ai vrea măcar în somn să-ți mai aducă
O mână blândă pe un umăr frânt.

Culoarea neștiutului, încet,
În straturi groase ți-a spoit etatea...
Mai e puțin. Și încă te întrebi
Unde ai să-ți petreci eternitatea.

PARADIS

În paradis sunt altfel de bucate,
Mult mai cu miez, mai dulci, dar tot la fel
De străjuite fără ostioare
Ca pe pământ. Dovada este mărun
Din care a mușcat nechibzuit
Adam întâiul înghiontit în coastă.

Timp peste timp se varsă. Și târziu,
Tu, mai întâi culegător de gânduri,
Fără să ari, să semeni, să te pierzi
În întâlniri adânci cu tine însuși,
Ai socotit că ți-e mai la-ndemână
Ca fapta s-o retezi, să n-o împingi
Spre locuri fără miză, fără scut...
O, până azi, nici îngerii, nici sfinții
Nu au adus semințe roditoare
Din raiul vârfuit de veșnicie!

Ești istovit de trecere, de umblet,
Îți pui în cărcă soare scăpătat
Și uneori îți place să te-asemui
C-un fluviu fără porturi și ostioare,
Pustiu, împiedicat de propriu-i clin.

Ai vrea să fii un epigon al celui
Ce încă nu-i născut, și n-o să-i are
În piept durerea unei erezii,
N-o să-și trădeze viitoru-ntâi
Și nici pe cel de-al doilea, în care
E de-așteptat ca lacrima să sece.

Când hămăitul îndelung te scoală
Din somn, și hoții ți-i gonești din vis,
Înveselit îți mângâi punga goală
Și-ți bate-n geam un bec din paradis.

(Din volumul "Scrisori către mine însumi", în curs de apariție)

Serban CODRIN

SECOLUL XX ÎN JUDECATA UNUI ÎNȚELEPT

Departa de mine gândul de a ști ce se mai întâmplă prin literatura română! Câteodată mai aflu titlul unei cărți, dar nu mă încercă nici o speranță de a o găsi într-o librărie, iar dacă minunea se întâmplă, mi-ar trebui un împrumut în bancă, bineînțeles, cu dobânda de rigoare și giranți, altfel cum să devii fericitul ei posesor! Îmi rămâne mângâierea să răsfoiesc câte ceva din presa literară, inclusiv suplimentele câtorva ziare importante, și să înalț, în gând, toate urările de bine, pentru că nu-i mirare mai mare decât faptul că viețuiesc și supraviețuiesc în ciuda tuturor semnelor contrare. Mai aflu ce premii se distribuie, pentru unele mă bucur, pentru altele mă întristez până la pământ, nu-i așa?, oameni suntem și greșeala caută altă greșeală! Despre cărți laureate citesc elogii peste elogii, un fel de piramide de vorbe, unde cronicarul are prilejul să-și dovedească iscusința și să-și dezvăluie eforturile de a parcurge, cu penitență de eremit, bibliografiile cele mai stufoase pentru a demonstra imparțialitatea și înalta râvnă a juriilor, căci despre genialitatea fericitului nu încapă îndoială, el este alesul soartei binevoitoare! O singură eroare face distinsul apologet: nu citează nici un vers din proaspătul încoronat, nu decupează nici o frază din ilustrul prozator, nici o idee din atotînvățatul eseist, în schimb repetă mereu și mereu câteva nume proprii, Kirkegaard, Poe, Proust, Kafka, Cioran, Vatimo, probabil mărci de calitate, deci de credibilitate pe piața premiilor literare!

Din când în când, mai rar ca cioara albă, primesc prin poștă câte o carte, pe care o pedepsesc printr-o lectură imediată. Dezamăgirile sunt destule, de la autori cu mari pretenții, blindați de recunoașteri unanime, ca niște mareșali sovietici, cu piepturile herculeene, îngreunate de industria grea a ordinilor și medaliilor, până la vreun poet cu simțul măsurii, dacă nu al ridicolului, sau la vreun prozator conștient pe ce lume trăiește, prin urmare, întâi gândeste.

O astfel de carte serioasă, fără gălăgie de cazangerie împrejur, o carte de înțelepciune scrisă pe îndelete de un cărturar este *Requiem pentru secolul meu* de Ion Roșioru (Editura Ex Ponto, Constanța, 2003).

La rând, așezare dacică, polis grecesc, cetate bizantină, târg turcesc cu moschee, bazar, cafenele, tutungerii și cofetării, iar mai încoace un fel de orașel de provincie sistematizat cu blocuri urâte și ghene de gunoi, Hârșova dobrogeană joacă perfect rolul locului unde oricine se poate rata cu tot dichisul. Profesorul de limba franceză al liceului a avut din greu de luptat cu vremurile și moravurile, până s-a ales un scriitor având foarte multe de spus despre locul unde nu se întâmplă nimic, ori tocmai de aceea. În cu totul altă parte, într-o localitate uitată de lume, la Isaccea, lângă poarta de intrare în Delta, un profesor de limba română, Marian Dopcea, își scrie de azi pe mâine cărțile cu sufler tragic. Iată doi marginalizați, totuși, situați în inima literaturii ca artiști de înaltă creație, iar nu ca stâlpi balcanici de cafea!

Sub o copertă elegantă, propusă de Sorin Roșca, după tabloul *Trittico delle delizie* de Hieronymus Bosch, poemele lui Ion Roșioru depun mărturie despre un poet important, mustind de talent ca o galerie de viță nobilă, posesor al celor mai inefabile nuanțe din artele poetice occidentale și orientale. Să amintim aici că distinsul cărturar se dovedește unul dintre singurii inițiați în poezia niponă pe care

ii avem în țară, un critic literar subtil al fenomenului (cu unele concesii, însă i le înțelegem!), dar, în același timp un foarte fin creator de *haiku*, textele sale selectate în antologii având ranguri de capodopere.

Să revenim la Requiemul secolului XX văzut, auzit și suferit de un candidat la ratare, ajuns, în cele din urmă, pe o treaptă de sus a afirmării depline, în toate genurile literare, mai puțin dramaturgia.

Poet neoromantic, dar cu multe corzi la liră, pentru că orchestrează acoduri clasiciste, baroce, simboliste, expresioniste, ba chiar avangardiste, Ion Roșioru se lasă, cel puțin în această carte, în voia unui lirism bine temperat, sapiențial. Nu întâmplător, partea cea mai profundă a inventarului său poetic se află în cele 37 de *pantum*, cel de al 38-lea fiind scris direct în limba franceză. Poemele sunt într-o asemenea măsură de sugestive, încât simpla lor lectură își produce efectul. Este greu de ales dintre cele 38 de construcții în formă fixă, unde atât încărcătura aforistică și de jocuri metaforice, cât și structura impecabilă de poem clasic, se reunesc într-un text cu atributele perfecțiunii. Mai mult la întâmplare, iată primele două strofe dintr-un *pantum*:

*De când mă știu pe lume înainte în moarte.
Tot mai frecvent mă-mbie tristețea la ospăț.
Sub pași mi-așterne toamna cărările-i deșarte.
De-a mai nutri speranțe încep să mă dezvăț.*

*Tot mai frecvent mă-mbie tristețea la ospăț.
Pădurea-și vinde brazii pe-o lacrimă de carte.
De-a mai nutri speranțe încep să mă dezvăț.
Adorm măturătorii pe saci de vise sparte.*

Cele aproape 200 de strofe cu structura de mai sus alcătuiesc, după părerea mea o sinteză a poeziei românești pe calea jalonată de Vasile Alecsandri, Ion Pillat, Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu și acum, ca nouă și surprinzătoare achiziție, Ion Roșioru. Nu știu de ce, dar lectura acestor poeme m-a dus cu gândul la Masnavi-ê Manavi de Jalaluddin Rumi, despre care orientaliștii susțin că ar fi cea mai mare epopee spirituală a umanității, iar ecouri am găsit bineînțeles, în Anton Pann, în Eminescu (Glossă este un poem gnomic, sapiențial). Un fragment de epopee gnomică, spirituală, după îndepărtate arhetipuri orientale, este inclusiv propunerea lui Ion Roșioru. Oare nu spunea Borges că fiecare poet de oricând și de oriunde scrie în felul său și rescrie altfel același text al lumii, așa că sursele, paralelisme își au logica lor superioară dincolo de orice contact direct și influență prin cultură.

Dând cezarului ce este al cezarului și poetului nostru cuvântul, pentru că al lui se dovedește bocetul pe ruinele secolului XX abia răposat, partea întâi a cărții revine la lirismul pastelului (A nins), al elegiei (Crochiu), ba chiar al scrisorii (Poem psihanalitic). M-am întrebat adesea cum ar fi scris Vasile Alecsandri dacă ar fi fost contemporanul nostru la sfârșitul mileniului II? Iată un răspuns posibil:

A nins întreaga noapte bogat ca-ntr-o poveste
prin care se avântă cu renii Moș Crăciun
spre un copil pe care-l regret că nu mai este
în mine ca pe vremuri, cuminte, pur și bun!

A nins întreaga noapte și-am fost tentat o clipă
să cred că niște îngeri să ne colinde vin
și-am dat perdeau-n lături și am deschis în pripă
fereastra spre cireșul înveșmântat divin!

A nins întreaga noapte bogat ca-ntr-o uitare
de-a cărei teamă-ntârzii la masa mea de scris
și dacă nu mi-ar bate la geam cireșu-n floare
aș crede că ninsoarea a fost un simplu vis!

(A nins)

Dintr-un scurt poem de dragoste, delicat ca o seară de primăvară, renunțăm la a doua strofă, pentru că ar trebui rescrisă, în schimb prima dă întreaga măsură a poetului:

*Pe stradă au trecut atât
de mulți îndrăgostiți încât
cireșul meu va înflori
din nou mai timpuriu c-o zi!*

(Crochiu)

O admirabilă poezie a treimii generațiilor, bunic, tată și fiu, dezvăluie la Ion Roșioru un ego obsedat de copilărie, de plecarea la școlile orașului percepută ca o brutală ruptură, totuși nu în sens sămănătorist, dar vârsta inocenței s-a sfârșit și începe aceea a luptei cu viața și cu depărtarea de singurul paradis, ograda, fântâna, gardul, prispa de acasă.

Alte poeme sunt adevărate pagini de jurnal (Peste hâu), ori de satiră, adesea nemiloasă (Requiem pentru secolul meu, cu care de altfel se încheie periplul). Pentru tot binele și răul, pentru toată frumusețea și abjecția, în numele tuturor salahorilor, hămesiților și teroriștilor,

*Pentru primăvara prea puțină,
pentru vrejul fără de arac,
pentru ochiul vădud de retină,
pentru-ntreg marasmu-acestui veac*

*furtunos a trecut pe lângă mine
ca un cal sălbatic prin deșert,
fără ca de coamă să-l pot ține,
să-l acuz de toate și să-l iert.*

Înfrângerea este o mască a poetului și a perpetuat-o, desigur drept scut împotriva agresiunii unui secol tâmp, însă dedesubt s-a plămădit, s-a încărcat de energii un spirit în luptă acerbă cu ratarea provincială. Din toate atrocitățile și peste toate conflagrațiile secolului s-a ales poezia, singura răsufletare de oxigen pur într-o atmosferă poluată de prostie, ideologii, lozinci, delațiune. Ca un alt Andrei Rubliov, un poet s-a desprins din noroaie și, încet, încet și-a urcat calea aspră spre astre. Ultima sa carte de învățătură înțeleaptă poate fi depusă mărturie la judecata de apoi a secolului XX.

Ulcior, sec.
XVII - XVIII
Colecția
Muzeului
Județean
Tulcea

ANCA TOMA a absolvit cursurile Liceului Pedagogic "Matei Basarab" din Slobozia, în prezent fiind studentă în ultimul an la Facultatea de Litere din București.

A publicat în revista "Paradox" a editurii "Perpessicius" din București.

"Bănuiesc că fiecare om își exprimă trăirile într-un anumit fel, eu am încercat să o fac prin scris. N-aș putea să spun de când anume scriu poezii... eu am scris mult pentru mine, dar iată că un dascăl de la facultate m-a sfătuit să nu mai fiu egoistă. El spune că am talent! Eu nu spun nimic..."

Acel dascăl este dl.prof.dr. Marcel Crihană, cel care mi-a dat un strop de încredere, un strop magic..."

Doar gândul ...

Prin ochi, gândul tău ucide
Și gura-duce a păcat
Iar roua trupului se vinde
... ieftin!

Îmbălsămat ca pentru înălțare
Trupul plutește ca un fulg
Iubirea-i o divină desfătare -
...și eu plâng!

Căci gândul mă ucide...
Iubesc, trăiesc și mor
... și zbor
Iar sufletul se vinde
... doar gândul mă ucide!

Demult...

Și-mi plouă iar ... și-s oarbă
Și tu ești cărunț...
Și de când cu tăcerile tale
Nici nu mai sunt!

Ghicește,
Cine plânge
Când iubirea-i greșește!

Cheia în broasca n-o mai găsec
Demult nu mai sper.
Nu mai fur
Și nu mai plătesc!

Pe furiș...

Un fulger
a despicat cerul în două
pentru mine
nu se va mai naște nicicând
o iubire
ca luna cea nouă...

Furios
vântul a trântit poarta grădinii
uleiul din candelă a-nghițit
sâmburele de slava
al luminii...

Cortina a căzut
spectacolul a ajuns la finiș
adevăru
cu capul spart
iese pe lângă pereți
pe furiș...

El este ...prințul meu!

Cândva, un om mă întreba
Dacă iubesc și cât de mult!
Și i-am răspuns ori da, ori ba
... nu-mi amintesc, e mult
... de atunci!

Dar azi când știu
Și sper, știu bine
Cred și e corect așa
Sarcina ce-mi revine
Să fie - de a spune pe-ndelete
(așa cum se zvonise printre fete!)
...că îl iubesc pe el!
Și el nu este prințul din poveste
El este el
E poate prințul meu!
Poate... cine știe?!

Nu prea contează cine-i
va să zica!
Poate să fie Brad sau poate Gică
El este-al meu
Și tot ce vreau, se știe
E, dacă și el (după cum este corect
și poate drept!)
Să fie măcar suspect
... că mă iubește!

NU-MI MAI IEȘI ÎNAINTE!

Nu-mi mai zâmbi ca un trandafir!
Nu mă-ncălzi ca un soare!
Dă-mi mai degrabă o mână de jar
Să o-nghit să mă fac sărbătoare!

Lasă-mi intactă dorința de vis!
Pune lacăt greu ușilor tale!
Nu-mi mai ieși înainte mereu,
Un deal să-mi promiți și o vale!

Iubite, cu tine n-am nici un noroc;
Nu știi că astfel de cuvinte
Nu mă ajută deloc (da deloc!)
Să merg pe drumul meu înainte?

Tu crede ce vrei și cum ți-e mai bine
Dar nu mă-nveli în false cuvinte!
Nu-mi spune cât de mult mă iubești,
Nu-mi mai ieși niciodată înainte!

CERERE

Către TINE,
Oricine-ai fii TU sau orice
Te chem, Te strig cu disperare
La orice pas, la fiecă
Urmă de-nfiorare...

Ești TU o parte doar din mine?
Un zeu, un înger sau o-nchipuire?
Ești doar iluzie ... Divine!
Ce ești... sunt eu o tănuire?

Un semn ar fi de-ajuns
Ca să-mi arăți că ești cel uns
Cu sfânt ulei și mirodenii...
Arată-mi-Te în noaptea cea de Denii!

De ești Tu, -ți cer, Mărite Sfânt
Să îmi arăți că ești iubire!
Să-mi port gândul ca un vânt
Să nu mai fie amăgire!

Îți cer, iubite Sfânt,
Să mă înveți să fiu plină de bunătate
Să râd, să cuget, să Te cânt
În mii de versuri minunate!

Îți cer o ultimă favoare
(și-ar fi cel mai de seamă dar!)
Pe cel drag să-l am în cale
Să nu-mi fie viața-n zadar...

Iluzie-mi simt, Sfinte, astă viață,
De ce-i mai bună azi pentru ca mâni
Să-mi fie judecată-n Marea Piață,
Să plâng, frângând a mele mâini!

De furie și ură vreau să simt,
De ce încerc apoi ca să mă mint?
De sufletul mi-e plin doar de iubire,
De ce mi-e teamă de a ei simțire?

Cană,
sec. XVII
Colecția
Muzeului
Județean
Ialomița

Mihai VIȘOIU

MIHAI LEU în ALTARUL DURERII (IX)

(urmărire din numărul 1)

“... de ce nu vreți să știți prin ce am trecut și cum se poate boxa cu o singură mână?”

La aeroport trecerile s-au făcut repede, că doar plecăm...

Mihai împreună cu Anna și Marco s-au

bucurat de toate onorurile nemților. Cu centura și coroana lui de “omul zilei” s-au fotografiat mulți, nu numai românii, chiar și vameșii nemți. La scara avionului echipajul românesc i-a dat lui Mihai onorul ca unui mare demnitar. Erau și ei fericiți, se vedea că le place ce fac.

La Timișoara, unde s-a făcut o escală de patruzeci și cinci de minute, mai marii “frunzei” au ținut să fie de față, să fie filmați. Se înghesuiau toți să fie și ei văzuți seara la televizor. A avut loc și o scurtă conferință de presă. Unul dintre reporterii l-a întrebat pe Mihai: “Câți bani, câte mărci ai câștigat?”

Răspunsul lui Mihai a fost scurt: “De ce mă întrebați câți bani am câștigat? De ce nu mă întrebați câți pumni am încasat, de ce nu vreți să știți prin ce am trecut și cum se poate boxa cu o singură mână?” Aici s-a pus punct popasului de la Timișoara. Din Banat și până la București, Mihai a fost invitatul echipajului în cabina de comandă.

La București mulțime. Era prezentă întreaga lume a boxului românesc. Intra în capitală primul român campion mondial la box profesionist. Evenimentul devenea istorie și miniștrii zilei nu voiau să piardă ocazia. Am reținut însă, între colcăiala de indivizi puși la patru ace, și pe mulți dintre boxerii altor vremuri: Dumitru Ciubotaru, Gheorghe Fiat, Titi Dumitrescu, chiar și Stanev împreună cu Stunpf, dar și alți campioni ai anilor șazeci - șaptezeci. Plângeau. Plângeau cei care încasaseră fără să crâcnească vagoane de pumni. Aveau în față visul care fusese al tuturor.

“Timpul trecea nemilos, fără ca Mihai să știe că mușchiul brațului stâng este rupt.”

La plecarea din aeroport am fost martorii unor adevărate încăierări între reporterii, între televiziuni. Ziariștii ca rechini. Asta-i meseria! Cine nu mușcă, moare!

Au fost zile în care Mihai a fost purtat de colo colo ca sfintele moaște. Toți au vrut să-l aibe oaspete. La Cotroceni, Emil Constantinescu a ținut să-i spună: “În ziua meciului, pentru prima dată în ultimele trei luni, am plecat acasă mai devreme. Și pot să spun că a meritat. Cred că trebuie să-l sărbătorim pe acest sportiv care este un erou.”

Răspunsul lui Mihai n-a fost mai prejos: “Și eu v-am votat pe dumneavoastră!”

După conferințe de presă și întâlniri oboșitoare, timp în care și-a suportat cu stoicism durerile ce-i chinuiau brațul stâng, Mihai a ajuns și la Hunedoara, la ai lui, să fie numai cu ei. În cetatea Huniazilor, Marco a spus o vorbă mare: “Dragii mei hunedoreni!” Stănică, așa îl știu toți hunedoreni pe Mihai Leu, și-a luat fiul în brațe și nu a mai putut să scoată o vorbă. Era înconjurat de cine vrei și de cine nu vrei. Lipseau însă cei cu care copilărise, cu care își împărțise tinerețea.

Au fost zile când Mihai nu și-a mai aparținut, când a fost declarat “bun național”. Docilitatea dovedită atunci nici acum nu și-o iartă. Regretele renunțării la sine din acele zile au venit mai târziu, în forță, înecându-l, generându-i indignarea nerecunoștinței.

Timpul trecea nemilos, fără ca Mihai să știe că mușchiul brațului stâng este rupt. Fiecare zi îl apropia de capătul celor șase luni, termenul în care trebuia

să își pună titlul și centura în joc. Au urmat operațiile una mai chinuitoare decât alta.

În iulie i s-a stabilit challengerul: Michael Carruth. Nimeni altul decât campionul olimpic din 1992, de la Barcelona, cel care îl învinsese în finală pe cubanezul Hernandez. Desemnarea acestui adversar a privit-o cu multe semne de întrebare încă de la început. Se gândea de ce Kohl, cei de la Universum n-au încercat să-i găsească alt adversar. De ce tocmai Carruth care ca și el era neînvingător în cariera sa de profesionist. Irlandezul avea atunci cincisprezece victorii dintre care nouă înainte de limită. În țara lui i se spunea Mister K.O.

“O să fie bine!”

Locul galei ridica și el semne de întrebare. Meciul urma să fie în Germania, dar la granița cu Belgia, la Aachen. Ziua: 12 septembrie 1997. Pentru această gală și în special pentru Mihai Leu presa nu a mai arătat același interes. De acum știau prea mulți că mușchiul brațului rupt este prins într-un șurub de oțel lung de patruzeci de milimetri. Pe victorie, pe apărarea titlului nu mai mizau nici cei apropiați.

La gala de la Aachen ziare importante din România nu și-au mai trimis reprezentanții. Atmosfera nu mai mirosea a levănțică. Avea un iz de naftalină. Televiziunea Română a contractat totuși și de această dată transmisia în direct a meciului. În ajunul galei conferința de presă și cântarul au fost organizate la cazinoul din Aachen. O clădire superbă cu interioare care impuneau respect, obligându-te să vorbești în șoaptă. Aici l-am reîntâlnit pe Zoltan Lunca, fostul campion mondial de la Berlin, singurul campion pe care nemții l-au avut la ediția din 1992, naturalizat cu numai trei săptămâni înaintea competiției. Nici el nu era în apele lui. Trecuse și el de un an la profesionism în curtea clubului Universum de la Hamburg. Nici lui nu i se citea fericirea pe față.

După cântar și conferința de presă, la care puținii gazetari români nu s-au înghesuit cu întrebările, am putut sta un minut de vorbă cu Mihai. Numai noi doi. “Nu știu, nea Mișu, ce-a avut arbitrul care va oficia în ring, dar mi s-a părut de la început ostil. Nu-i venea să creadă că sunt în greutate și a tot citit avizul medicilor. Asta e...” Atunci l-am văzut pentru prima dată oftând. Imediat a zâmbit și văzând că se apropie și alții m-a asigurat: “O să fie bine!”

Gala a fost organizată pe patinoarul din Aachen care avea vreo șapte - opt mii de locuri și unde se bea și se fuma ca-n orice crâșmă din Obor. Meciul cu irlandezul, deși era capul de afiș al galei, a fost programat înaintea întâlnirii de la categoria muscă la femei, meci între nemțoaica Regina Halmich și ungueroaica Victoria Pataki, contrar tuturor uzanțelor. Nemțoaica pornea favorită și organizatorii doreau să plece fericiți de la gală. Regina a câștigat, iar lupta a fost una pe care mulți bărbați ar fi invidiat-o.

“Să continue lupta!”

Meciul dintre Mihai și Carruth a fost de-o încrâncenare rar întâlnită. Elementele tehnico-tactice, acelea care dau frumusețe boxului, au lipsit. Irlandezul s-a repezit la Leu precum un taur intrat în arenă. În primele trei reprize, sub privirile îngăduitoare ale arbitrului, Carruth a lovit de multe ori cu capul, a lovit sub centură. Spectatorii huiduiau, fluierau și băteau din picioare cerând descalificarea irlandezului. Ar fi fost prea simplu...

La mijlocul reprizei a patra, cu o lovitură de cap Carruth i-a deschis una dintre arcadele lui Leu. Arbitrul a solicitat intervenția medicului. Dacă lupta era oprită, datorită rănirii lui Mihai, titlul de campion mondial ar fi rămas în continuare în posesia lui. Așa prevede regulamentul. Medicul a schimbat priviri cu Kohl, dându-i acestuia de înțeles că va opri lupta, știind foarte bine că titlul de campion mondial ar rămâne în posesia lui Leu la Universum. Dar Leu nu mai era Löwe... Șeful a strigat un “Nein!” scurt. “Să continue lupta!” a poruncit.

Cuvintele lui Kohl l-au îndârjit pe român mai mult decât loviturile date cu capul și sub centură de către Carruth. “Vreți să mă vedeți învins, să vă răzbunați pe toate pretențiile mele? Nu-mi iertați că am renunțat la cetățenia pe care mi-ați dat-o?! Așa doriți să demonstrați celorlalți venetici racolați la Universum cum sunt pedepsiți mercenarii rebeli!”

Următoarele opt reprize au fost de foc. Mihai a eschivat și a lovit din plecare, umilindu-și adversarul cu dansul său derutant. În ring se afla un pugilist care se bătea cu un docher din porturile britanice. Carruth mai mult înota. Lateralele lui largi nu își atingeau țința, trecând milimetric pe lângă figura și bustul lui Leu. Enervarea irlandezului l-a făcut ridicol. În repriza a unsprezecea, năpustindu-se ca un taur, a ajuns în corzi gata să cadă pe masa oficialilor. Și la acest meci profesorul Mărgărit, ajuns la Aachen cu un autocar, după o călătorie de două zile și o noapte fără să se odihnească o clipă, a strigat până a rămas fără voce. Știa și acum că sunt puține șanse să fie auzit de Mihai, dar el își făcea datoria. Nu putea uita că Leu este descoperirea lui și că nu vrea să îl vadă îngenunchiat, învins.

Când s-a anunțat decizia: “Învingător la puncte Mihai Löwe”, nemții nu voiau să-i pronunțe nici acum adevăratul nume, aplauzele românilor, mulți dintre ei trăitori în Germania, alții veniți la muncă și câțiva special pentru acest meci, au izbucnit ca un vulcan. Constructorii lui Gheorghe Nițu, primul președinte al Ligii profesionale de box create în România după 1989, și grupul condus de Adrian Alexandrescu au dat chiar un “recital” cântând: “Și-altădată, și-altădată...”

Nașul lui Mihai, omul de afaceri Dan Vasilescu, Dan Lugigan, Pavel Nedelcea și alți nemți-români se îmbrățișau amestecându-și lacrimile pe obraz. Un puști din Hunedoara alerga în jurul ringului cu un tricolor, fără ca nimeni să-i întrerupă fuga nebună.

“Domnule, boxul nu se urmărește din fotoliu!”

La conferința de presă Michael Carruth a fost reversul lui Samaniego. S-a purtat și a vorbit cu o demnitate de lord, declarând că a fost învins de un adversar care s-a dovedit mai bun. Și-a cerut scuze pentru obstrucție și loviturile nepermise de regulament, spunând că știa că numai astfel l-ar fi putut depăși pe Mihai Leu. Antrenorul său a fost și el de un fair-play tipic englezesc. De altfel și Mihai Leu a apreciat în finalul conferinței felul în care acesta a primit înfrângerea, după care s-au îmbrățișat îndelung. Tizul său a demonstrat foarte mult caracter când i-a urat succes în viitoarele dispute: “Unul dintre ziariștii englezi chiar mi-a declarat că lecția <<tăvălugului>> fusese îndelung repetată de către acesta la antrenamente”, ne-a mărturisit Mihai în avionul care ne ducea înapoi acasă. Vom ajunge și la acest drum de întoarcere, dar, până una alta să nu uităm că la acest meci a participat și Viorel Lis - primarul Bucureștilor. Invitatul lui Mihai a fost la un pas să vadă meciul în picioare. Se rătăcise efectiv prin mulțime. Recunoscut de unul dintre ziariști, Viorel Lis a fost condus către unul dintre fotoliile de ring. În locul cuvintelor de mulțumire Lis i-a spus zâmbind: “Domnule, boxul nu se urmărește din fotoliu!”

Din Aachen ar fi trebuit să plecăm cu TAROM-ul pentru care aveam bilete duminică după-amiaza. La efectuarea formalităților vameșii din cel mai mare aeroport din Europa au fost mai scrupuloși ca de obicei. Cert este că am întârziat și reprezentantul neamț al companiei românești nu a vrut să mai cheme un autocar ca să ajungem la avion. Mihai Leu era tratat ca un simplu pasager. Pentru a-și arăta solidaritatea cu marele campion, câțiva reporterii de televiziune și gazetarii și-au amănat și ei plecarea. O amănare bine chibzuită: doreau să ajungă la București o dată cu Mihai.

La Otopeni entuziasmul primirii nu a mai fost cel din februarie. Mihai care intuise multe, și-a făcut și de această dată timp pentru interviuri și fotografii, mulțumindu-i pe toți reprezentanții presei.

Prestațiile lui din conferințele de presă, emisiunile televizate și interviuri au arătat un om agreabil, spontan și dinamic, rotunjind personalitatea sportivului.

BLESTEMUL CERULUI ȘI AL PĂMÂNTULUI

Adrian BUCURESCU

Prin deceniul șase al veacului trecut, satul meu natal mai păstra datini medievale, pe care nici capitalismul, nici socialismul care începuse să bântuie România, nu reușiseră încă să le clinească. Astfel, neamurile "bune" nu se amestecau decât accidental cu cele "proaste". Beteșugurile omului erau vindicate cu ierburi de leac și cu descânțete. Obiceiurile populare se păstrasera aproape intacte, singura excepție fiind "Steaua", interzisă de autorități. De sărbători, oamenii mergeau la biserica satului sau la Mănăstirea Balaciu.

Din scursurile locale fusese încropită o organizație a Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.), care însă, dat fiind prostul renume local al membrilor săi, nu avea nici o autoritate morală asupra consătenilor. Din armată, tinerii se întorceau încă neatinși sufletește de otrava învățământului politico-ideologic.

Rușii impuseră armatei române desființarea cavaleriei, iar caii, cu harnașamentele lor, fuseseră vânduți particularilor. Cu aceste hamuri de bună calitate au venit dobrogenii în satul nostru, prin 1956 - 1957, vânzându-le pe nimic consătenilor mei, care bineînțeles se bucurau de chilipir. De obicei, tranzacțiile se încheiau la cârciumă. Dobrogenii vindeau hamurile ca să nu li se ia pe degeaba la colhoz, fiindcă regiunea lor, Constanța, urma să fie prima colectivizată din țară.

Presiunea ideologică îi ocotea deocamdată pe adulți, dar nu pe copii. Imediat după comuniștii locali, noi, copiii, eram cei mai îndoctrinați, mai ales prin poeziile proletcultiste pe care trebuia să le învățăm pe de rost și să le recităm în clasă sau la serbările școlare. Apoi, plini de mândrie și emoție, eram făcuți pionieri. Evident, părinții se fereau să ne contrazică opiniile marxist-leniniste.

Pe la anul 1958, hamurile cumpărate de la dobrogeni au fost vândute de consătenii mei celor de la deal și de la munte, fiindcă și la noi începuse munca de lămurire și de înscriere a țăranilor în Gospodăria Agricolă Colectivă (G.A.C.). De fapt, aceasta se înființase deja, dar suprafața ei arabilă era modestă, căci primii ei membri, ciurucurile satului, își băuseră demult la cârciumă terenurile primite la reforma agrară din 1945.

Acum, fie vorba între noi, nici liderii comuniștilor nu erau chiar proști de tot și, știind că primii colectiviști băștinași nu aveau absolut nici un prestigiu, au trimis pe la porțile oamenilor, pentru lămurire, profesori și învățători și activiști de la Urziceni, reședința raionului nostru.

Nu-mi amintesc să se fi înscris vreun țăran vrednic de bună voie în G.A.C. Eram însă prea mic ca să-mi amintesc exact, așa că e posibil să fi fost și câteva astfel de cazuri. Îndărătnicia țăranilor a putut fi înfrântă încet, dar sigur, prin bătăi crunte, într-o pivniță a unei case naționalizate, aplicate de milițieni, securiști sau activiști comuniști, cu mânuși de sârmă, cu băte sau cu funia udă.

Bunicul meu matern, ce locuia peste lalomița, la Copuzu, luptase în primul război mondial, inclusiv la Mărășești. Având cu bunica o droaie de copii, a început să strângă pământ, cu mari jertfe, ca să-i pricopsească. Doi dintre băieții au murit în al doilea război mondial, pe frontul de Răsărit.

Bunicul a fost trecut pe lista "chiaburilor", și fiindcă nu vroia să se înscrie la G.A.C., a fost dus la Crășani, unde era sediul comunei lor, și bătut cumplit. Primind amenințări și la adresa copiilor, bunicul a fost nevoit să-și dea toată agoniseala pe degeaba, pentru G.A.C. Copuzu.

Din satul Rași a venit să se ascundă în podul casei noastre fratele geamăn al bunicii mele paterne. A stat cam vreo două luni, după care s-a întors în satul lui și s-a înscris și el în G.A.C.

Tatăl meu luptase și el în ultimul război, dar pe frontul de Vest. Cu zestrea mamei strânsese ceva pământ și fusese trecut pe lista "mijlocașilor". Fără instinct politic, cumpărase, cu trei-patru ani înainte de colectivizare, o iapă nespuse de frumoasă, tocmai din Banat. Iapă fătase un mânz de toată frumusețea, care acum era noatin. Așadar, aveam doi cai. Tata nu avea nici un chef să se despartă de cai și de pământ.

Pe noi, copiii celor necolectivizați, nu ne mai primeau la școală. Atâta pagubă! Sincer să fiu, la început m-am bucurat, dar apoi m-am simțit marginalizat și a început să-mi fie dor de școală, ceea ce n-aș fi crezut vreodată. Posibilitatea de a mai primi cravata roșie de pionier era serios amenințată.

Pentru orice eventualitate, tatăl meu s-a hotărât să vândă noatinul, pe Odor, ca să nu i-l ia colhozul pe degeaba. S-a dus cu calul la Urziceni, la târg, dar, neîndurându-se să-l înstrăineze, a cerut un preț prea mare. Așa că s-a întors cu Odor acasă. S-a mai dus o dată și... tot așa. A treia oară însă l-a vândut. Am aflat aceasta într-o seară, când l-am auzit și l-am văzut pe tatăl meu plângând. La noi, bărbații nu plângeau decât la înmormântări. Cu mama, care plângea din te miri ce, mă obișnuisem demult. Dar tata?

Am izbutit într-un plâns fără leac, profund, de copil înfricoșat și deznădăjduit, care m-a ținut vreo săptămână. Chiar și în somn suspinam. Mi-era un dor cumplit de Odor. Și acum, când scriu, mi-e dor de el, cu toate că va fi murit demult printre străini.

Comuniștii erau ai dracului, dar, cum am mai spus, unii șefi de-ai lor nu erau chiar proști de tot. Așa că au mai pus o ticăloșie la cale.

După război, în sat rămăseseră destule arme, mai ales pistoale și carabine, fie că fuseseră găsite pe câmp, fie prin alte împrejurări. Posesorii de astfel de arme erau știuți de tot satul, așa că nu a fost prea greu să fie întocmită o listă cu ei.

Tatăl meu și cu un vecin mai în vârstă găsiseră o pușcă Z.B. cehoslovacă, și păzeau viile și bostanele cu ea. După câțiva ani au îngropat-o în curtea noastră. Au fost somați să predea arma, din pământ, din iarbă verde. Au săpat o zi întreagă toată curtea, fiindcă uitaseră locul exact unde se afla. Am asistat la dezgroparea armei. Fusese învelită în vaselină și doar patul îi putrezise puțin. Era în perfectă stare de funcționare, ba mai avea și câteva cartușe alături.

Tata și vecinul au fost înștiințați că, pentru deținere ilegală de armă, vor fi trimiși în pușcărie. Există o singură șansă ca să nu înfunde închisoarea: să se înscrie "de bună voie" în G.A.C. Așa că s-au înscris!

Tot fără instinct politic, tata cumpărase, cu vreo doi-trei ani înainte, o căruță comandată la Brăila, pictată cu lei (mamifere) și flori. Au venit de la G.A.C. să ne ia căruța, plugul, rarița, boroana ș.a., precum și iapa. O chema Dianca și avea rasă în ea: era mândră și foarte sensibilă. Nu s-a lăsat înhămată de străini. A început să furnăie amenințător și să se ridice pe picioarele din spate. Numai tata a putut s-o înhame și s-o conducă la G.A.C. Eu cu mama și cu sora mea mai mică am rămas acasă bocind. Nu numai pentru că o pierdusem definitiv pe frumoasa Dianca, dar aflasem că mulți cai, luați cu japca fuseseră tăiați și dați ca hrană porcilor. Li tăia unul poreclit Sergentu'.

Bine făcută, iapa noastră nu a fost tăiată, fiindcă la G.A.C. mai era încă nevoie de cai. Dar acolo s-a îmbolnăvit fără leac, probabil de scârbă. Peste vreo lună ne-au adus-o înapoi acasă, unde am asistat cu o durere cosmică la ultimele ei zvâcoliri.

PUMA

Colegii de la facultatea de limbă și literatură spaniolă îi spuneau Puma, deși ea se numea Despina Vulpescu. Terminase a treia din an, dar repartiția nu fusese prea grozavă: satul Malu, județul Ialomița, la 75 km de București. Cum nu avea de gând să se stabilească în sat, deși o lege nouă o incuraja în acest sens, proaspătă profesora de română, căci la Malu nu se preda spaniola, se aventură să facă naveta. În fiecare dimineață, afară de duminică, uneori chiar și, Puma se trezea la ora cinci fără un sfert, se spăla în grabă, se îmbrăca în fugă, mânca în grabă, bea cafeaua în fugă, se machia în grabă și alerga să prindă autobuzul 119 sau 276. Dacă avea noroc, găsea loc în compartimentul de fumători.

La ora șase și douăzeci de minute, "Bărăgan-Expresul", sau "Trenul de Miriște", cum îl numeau ironic navetiștii, se urnea scârțâind și zângănind, târându-se spre răsărit, plin de pasageri mai mult sau mai puțin optimiști.

Trei ani de zile, în afara vacanțelor, Puma dusesese aceeași viață. Duminica, de obicei dormea toată ziua. Nu mai mergea nici la cinematograful, nici la teatru. Pe colegii și colegele de navetă îi cam ocotea. Desfrâul așiat al acestora o scârbea vădit. Afând numele ei de studentie, îi spuneau tot Puma.

Trenul era cumplit: geamuri sparte, prăfuite sau unsoase, canapele murdare, uși care nu se închideau. O furie distructivă, inexplicabilă, îi apuca pe călătorii acestui tren nenorocos: peste tot scrijelituri, date, iscalituri, scurmiere smulse. Perdele nu prea erau. Iarna, rareori trenul era luminat sau încălzit, și Puma, neavând ce face, se strângea în colțul ei înfofolită și încerca să doarmă. Numai că aproape toți pasagerii vorbeau cât puteau de tare, de parcă erau surzi. Ba, de multe ori, muncitorii șantierii destupau sticle de rachiu și vagonul se umplea de o duhoare de-ți muta nările. Șeful trenului, nașul, închidea ochii, nefiind interesat decât să stoarcă bani de la călătorii clandestini. Mulți jucau cărți cu îndârjire până în clipa când trebuiau să coboare. Aceștia, în argoul navetiștilor, erau "cărțurarii".

La halta Bărbulești, zisă, nu se știe de ce, "Moscova Mică", se urca stoluri-stoluri de oacheși, sporind vacarmul la maxim. Doamne, și ce nu aveau de vânzare? Tămăie, țaic, adică drojdie, pieptăni, andrele, piatră de spălat poroașă, lumânări, cuțite... "Să-i dau cercei de aur la domnișoara!"; "Hai să-ți vând o verighetă frumoasă!"; "Da, băieți, avem sticlă de lampă, becuri, șosete, Țigări B.T."; "Hai să-ți ghicesc!"; "Revista "Pentru patrie" cine mai dorește?". Sau umblau cu sticle de țuică bătrână, aceea cu două prune pe etichetă, încercând să le vândă la suprapreț: "la ochii lui Dobrin! Doi ochi albaștri cine mai dorește?" Câte unul, apucat de talent vocal, începea să urle:

Miri mândro și bruneto
Hai silan baro talento...
Uneori, iarna, dansau.

Puma cobora la ora opt și jumătate, deja obosită, la halta Malu, ajungea la școală, și, până la prânz, păzea cancelaria, fiindcă orele claselor mari se țineau după-amiază. Un tren mai târziu nu era. La școală o așteptau tot felul de treburi, dacă vroia, totuși, să nu se plictisească: ținea evidența sticlelor, borcanelor, deșeurilor, plantelor medicinale, pe care pionierii trebuiau să le aducă în fiecare

Am jurat în gând să mă răzbum pe comuniști. Nu știam cum, dar, măcar în amintirea Diancăi, trebuia să mă răzbum cândva. Să mă fac haiduc? Să-i fur pistolul milițianului, care era vecin cu noi? Copil-copil, dar am fost prudent și nu am dezvăluit nimănui, nici măcar celor mai buni prieteni, ce-mi pusese în gând.

Dorița mea de răzbumare a crescut și mai mult când am aflat că va fi desființată Mănăstirea Balaciu, unde, de câte ori mă duceau mama sau bunica de la Copuzu, mă simțeam ca în Rai. Era prea de tot! l-am blestemat încă o dată pe comuniști, din tot sufletul meu de copil.

Desigur, nu numai blestemele mele și ale altora, ci mai ales ale Cerului și apoi ale Pământului au început să dea roade. Întâiu atins a fost Sergentu', asasinul cailor, care s-a spânzurat. Să fi fost doar beat sau va fi avut cumva remușcări? Cine știe? Mormântul lui de sinucigaș, întocmit perpendicular față de celelalte, este aproape șters de pe fața pământului, plin de buruieni. Nu mai are demult cruce. Fiul Sergentului a înfundat de câteva ori pușcăria, pentru furturi, și a murit de tânăr, în împrejurări tulburi.

A urmat altul, poreclit Prepelită, care, probabil tot beat, și-a otrăvit nevasta, apoi, de frică, s-a otrăvit și el. l-au înmormântat în aceeași zi. Nu știu ce s-a mai întâmplat cu copiii lor.

Fiul altui întemeietor al colhozului s-a îmbolnăvit de cancer și a murit de foarte tânăr. Fiul altui întemeietor s-a aruncat de tânăr în fântână, de unde a fost scos înecat. Și tot cam așa, și ceilalți.

Mai târziu, grație profesiei de ziarist, am străbătut România, aflând că și în alte sate colectivizate s-au întâmplat lucruri asemănătoare. Unii au ascuns nu numai pistoale sau carabine, ci și tancuri, sub șirele de paie sau de coceni! Apoi, multor inițiatori de G.A.C.-uri, precum și fiilor lor, li s-au întâmplat cam ceea ce li s-a întâmplat și inițiatorilor colhozului din satul meu.

De unde se vede că Dumnezeu nu doarme cu capul pe-o mână și de nimeni n-are știre.

am pentru îndeplinirea planului economic. Mergea după elevii care absentau. Primăvara, umbla cu elevii prin sat și pe lângă șosea, după frunze de dud, pentru hrana viermilor de mătase ai școlii. Toamna începea practica agricolă, care ținea uneori până la începutul lui decembrie, când elevii intrau direct să dea tezele.

Puma și ceilalți profesori erau nevoiți să ție la elevi, silindu-i să suplinească lipsa brațelor de muncă ale C.A.P.-ului sau I.A.S.-ului. Mai mult și mai mult o călcau pe nervi așa-zisele cercuri pedagogice și simpozioanele organizate în diferite localități ale județului. Aceste întâlniri erau cu atât mai plictisitoare cu cât uneori erau conduse de inspectori de alte specialități, care credeau că toată lumea se pricepe la limba și literatura română.

În aceste condiții, Puma putea cu greu să mai aibă timp și de afecțiunea elevilor. Și totuși aceștia o iubeau! Uneori, la ore, profesora cădea pe gânduri... Se vedea la tenis, jucând cu fratele ei, când unul din admiratorii săi de pe margine - Puma era o brună foarte frumoasă - exclamase, citând din Lorca:

Entre mariposas blancas
va una muchacha morena!

Examenale, excursiile la munte, la mare... Ah, de câte ori nu visase că, după terminarea facultății, va merge în Spania, va străbate Barca, va cerceta Machu Picchu sau se va plimba cu barca pe lacul Titicaca! Tot mai încerca, pe tren sau acasă, să studieze influența susbratului asupra spaniolelor din America Latină și începuse chiar să scrie o carte. Dar timpul, ah, timpul era necrutător și zbura tocmai când Puma îl implora să treacă mai încet. În ultimul ei an de stagiatură, 1985, o minte creată din conducerea C.F.R.-ului anulase un tren, astfel că profesora ajungea acasă la ora zece și jumătate noaptea, cu două ore mai târziu decât până atunci. Mania economiei apucase toate instituțiile și întreprinderile. Timpul trecea acum prea încet. Visul Despinei Vulpescu era să-și dea examenul de definitivat și apoi să termine cu naveta. Și mai avea ea un vis...

Trecu cu bine definitivatul și-și dădu demisia. Era un septembrie dulce, cum în nici o capitală din lume nu ai mai fi întâlnit. Pe balcoane, frunzele de iederă se aprinseseră în purpură heraldică și o nebulă de galben, verde, cafeniu împodobeau parcurile celebre ale Bucureștiului.

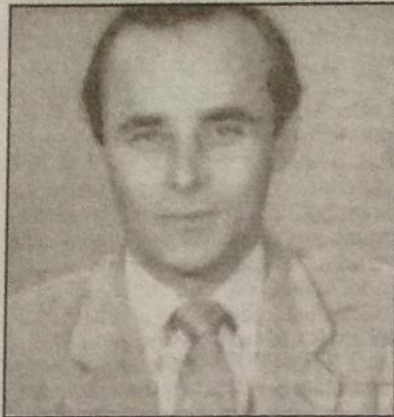
Despina locuia într-o garsonieră, peste drum de blocul unde locuiau părinții ei. Din obișnuință, pe seară puse ceasul să sune la cinci fără un sfert și, în lipsa unui program cât de cât atractiv la radio sau la televizor, deschise un roman sud-american și citi până simțea că i se închid pleoapele. Stinse deci lumina și se culcă.

Dimineața, când auzi deșteptătorul, se întinse leneșă în pat, apoi, brusc, trânti ceasul de parchet. Nu se mulțumi cu asta, se ridică și începu să-l piseze cu picioarele, cântând cât o ținea gura:

Miri mândro și bruneto
Hai silan baro talento...

În calorifere se auziră ciocănituri enervate, soneria de la intrare și telefonul suna fără oprire, dar Despina cânta și lovea în mobilele din casă.

Când părinții, alertați de vecini, intrară în cameră, fata se aruncă, râzând și plângând, de gâtul doamnei Vulpescu: - Mamă, am omorât Timpul și pre sluga lui, Ceasul!

Dan I.
LAURENȚIU

GÂNDURI LA MARGINEA APEI

Erau prieteni din adolescență și nu se văzuseră de prea mulți ani ca să nu se bucure din toată inima de prilejul revederii oferit aiurea, de o pură întâmplare: cel înalt și slab, un om cu o inimă de aur și excelent tipograf, rămas în București cu orice preț, avea slăbiciunea pescuitului la "undită" și însoțit de încă vreo doi - trei vlăjgani, mai tineri dar pasionați ca și el de "datul la pește", ajunseră cu noaptea în cap la balta aceea, plină de stuf și păpuris, de broaște, șerpi subțiri, lișițe și egrete, rațe și cormorani (ori cum s-or mai numi toate vietățile care pot popula o baltă lăsată de izbeliște în ultimii 10 ani și înconjurată de maluri aride și sterpe, pe care seceta prelungită din ultimii ani le goliseră de orice vegetație care să atragă măcar oile și vacile ce pășteau amețite de căldură ori înnebunite de muște și țânțari, pe la umbra vreunui pomisor uitat acolo de Dumnezeu și de răutatea fără margini a oamenilor, mărginiți de sărăcie, prostie și lene...)

După ce au dat vama convenită paznicului bălții - un băștinaș tânăr încă, mușchiulos și zdravăn de ar fi putut ameți și un bou cu doar o lovitură de pumn noduros, cum era al lui, pe când se plimba alene cu barca pe luciul bălții - de colo până colo, în căutare de noi sosiți și netaxați, conform dispozițiilor stăpânului bălții, un bucureștean doldora de bani proveniți din alte afaceri, ci nu din cea cu balta, pe care fostul proprietar - o întreprindere de stat aflată în lichidare dar și în faliment, că nu se putea altfel! - i-o concesionase fără drepturi dar și goală de pește, căci au avut grijă să o exploateze la sânge... dar au uitat să o repopuleze!!... au observat că se apropie de grupul lor un bărbat ce împingea o bicicletă urmat de o mașină albă colilie și cochetă, ale cărei roți delicate se pierdeau cu totul în iarba care mărginea balta... Cel cu bicicleta i-a salutat respectuos, i-a încurajat la ceea ce ei făceau deja cu râvnă și pricepere, pe când bărbatul din dreapta șoferului, care era un tânăr de vreo douăzeci de ani, cu fața acoperită de o barbă țepoasă dar frumos tunsă și îngrijită... a făcut un semn energetic să se oprească... Tânărul a frânat fără efort, dar și fără chef, în marginea unor scaieti frumos înfloriți și a câtorva maci încă proaspeți... Bărbatul din dreapta, cu ochelari eleganți și obrazul proaspăt ras, deși mărunț dar bine făcut, avea o severitate a ochilor și a expresiei feței care te cam îngheța și îți dădea o senzație neplăcută... Cel cu bicicleta s-a întors mirat de oprire și a așteptat... Bărbatul cu ochelari a coborât încet și cu pași fermi, dar leneși, s-a apropiat de cel înalt care era concentrat asupra undiței aruncată în apa bălții și l-a privit îndelung, ca pe o vedenie... până ce slăbănogul a simțit privirea aceea de oțel, că îl stânjenește... Și-a scuturat părul alb și lins, netezindu-l într-o parte și prefăcându-se preocupat să ridice un pește ce-i sărise din borcanul improvizat, în iarba uscată de alături, l-a privit printre gene... Deodată privirea i-a înțepenit într-o parte și a gemut printre buzele strânse: "Tu ești D...?!..." Cel cu ochelari s-a așezat pe vine și a rostit încet: "Eu sunt I... Am venit cu băiatul la pescuit..."

Și așa au zăbovit acolo aproape o jumătate de zi, pe marginea acelei bălți pierdută în acele pustietăți, vorbind despre câte în lună și stele, bând bere și apoi vin alb și sec de Jidvei, după ce au mâncat friptură și mititei, pregătiți chiar acolo de cel cu ochelari, căci celălalt, înalt și slăbănog își mai făcea

timp să îl învețe pe tânărul cu barbă, din tainele pescuitului care, nu sunt la îndemâna oricărui ageamiu ori ghiolban...

Deși nu se văzuseră de ani întregi, revederea aceea neașteptată pe marginea bălții a fost simplă, de parcă se despărțiseră doar cu o seară în urmă... fără manifestări deosebite de afecțiune sau reproșuri inutile... Sinteza conversației celor doi vechi și adevărați prieteni a cuprins-o cel tânăr, mai târziu, în următoarea formă:

"Ceii cu vârsta cuprinsă între 40 - 60 de ani, și chiar mai vârstnici, mai poartă o "distanțiere" aparent ciudată: indiferent dacă s-au născut din părinți bogați sau săraci - ori sărăciți! cei mai mulți... - regimul politic pe care l-au prins, era deja așezat și impus inexorabil de o mână lungă a Moscovei care nu a prea crezut nici "în lacrimi", nici în Dumnezeu, nici în Lenin, nici în Stalin... Ei plecau de acasă la o vârstă destul de fragedă: 14 - 15 ani, cu îndemnul părintesc: "ai grijă tată (sau mamă!) ce faci pe-acolo în lume, că tare este real!" și apoi depindea numai de fiecare cum se descurca: îi plăcea cartea, avea parte de ea, spre bucuria nedisimulată a analfabeților părinți, sau cu foarte puțină știință de carte, mai ales cei din mediul rural; dacă îi plăcea o meserie, fie și cea de politruc sau milițian și era perseverent... ajungea destul de bine... Protecție socială exista sub multiple aspecte, reală ci nu trambitați ori promisă doar; o egalizare a șanselor de a accede în societate la demnități dintre cele mai râvnite... devenise o certitudine apăsătoare, chiar pentru unii care, sătui de egalizarea aceea forțată, s-au apucat de "dizidență"... (una destul de ciudată, aparține ultimilor 10 (zece) ani, de dictatură ceaușistă!) - și au răvășit multe lucruri deja așezate într-un fâgaș al valorilor reale destul de acceptabil...

Și a venit și peste rânduielile acestui popor un nor tot mai negru: "revoluția" din decembrie 1989, lovitură de stat, praf în ochi, ori cum s-o mai numi ceea ce s-a petrecut atunci: în doar trei zile, din cel care se erija drept "marele conducător iubit și adorat" ... "geniul Carpaților"... în realitate un faraon al epocii contemporane!!! - s-a ales praf și pulberea: bătrân și bolnav, alungat ca un câine turbat și apoi alergat cu o frenezie de-a dreptul isterică, făcut pilaf de chiar cei care ar fi trebuit să îi asigure protecția, a pierit năpraznic, împușcat deodată cu cea care i-a fost soție, după un simulacru de proces, inițiat, condus și pus în practică de niște maimuțoi... în numele poporului român!! Și ca apoi apele să fie tot mai tulburi și "misterul" să crească, s-au dat drumul crimei abjecte, jafului și dezmățului, care nu s-au terminat nici azi.

Din averea țării, pe care de bine de rău, a lăsat-o întreagă, au ajuns să se înfrupte toți nechemății, toți puturoșii și tâlharii, toți trădătorii, toți neisprăviții, de la Dumnezeu ori Mama Natură.

Toate leprele și jigodiile s-au pomenit că își spun "dizidenți", și-au dat legi și au creat chiar ordine și medalii, pe care și le împart încă, asemeni unor titluri de mare merit... Numai pe țărani și pe muncitori i-au uitat, toți, cerșindu-le doar voturile în numele unei democrații leneșe și bizare, în care viciul este merit și virtutea o rușine, curajul și bărbăția sunt sminteală iar prostia și nesimțirea, calități de geniu...

Și uite-așa s-a împlinit profeția: a ajuns românul "străin în țara lui", căci "străinul îl tot paște" (nu-i așa?) ca pe vita de la plug... Dar dacă ne-am apuca, fiecare după puterile sale, să cultivăm grădina pe care ne-a dat-o Dumnezeu și în loc de înjurături, insulte sau furțișaguri - mai mari sau mai mici, nu are importanță! - să învățăm să ne respectăm munca fiecăruia... ce s-ar întâmpla?

Ar crăpa și dracul de necaz!

FĂRA TITLU

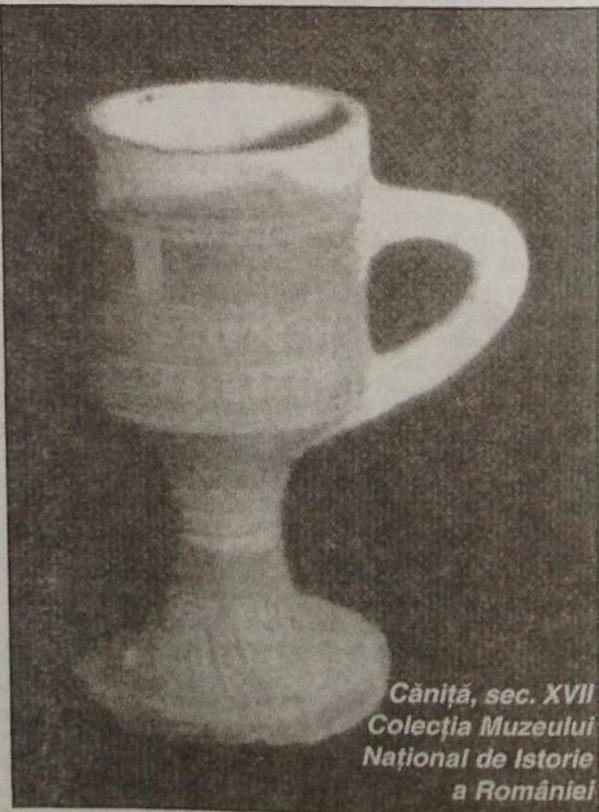
Și de-atâtea ori se-ntoarce încât nici neîndurătoarele Parce nu-i mai pot ține partea, care oarecum, după tradiția cunoscătorilor este numai a lor și nu o mare poate schimba nici Dumnezeu...

Căci ce este soarta? O fi totuna cu destinul? Adică ce-ți este dat - dar cine știe? - vei primi picătură de picătură până la ultima??? Oare măcar omul, această formă de viață despre care, și mai ales pentru care unii pretind a fi cea mai evoluată ființă - nu poate însemna nimic prin el însăși - diferit de toate cauzele externe?... Dacă tragicul eveniment al exploziilor dorite și controlate, din luna august a ultimului război mondial din îndepărtata Japonie - țara samurailor și a soarelui răsare, a lui Akiro Kurosawa cu inegalabilul său Do-des-Kaden = suntetu tramvaiului când pleacă, în limba lor! - nu a putut să atragă atenția celor mai evolute minți care au condus apoi destinele umanității că acela era începutul sfârșitului actualei civilizații - înseamnă că ultimele generații de oameni s-au îmbătat cu apă rece... Atunci experiența și experimentul Cernobîl și multele alte asemănătoare nu par să mai însemne nimic, nu așa?

Un soi ciudat de oameni fac o gălăgie infernală pe seama "holocaustului", care în adevăr, în ultima sa formă, pare să exprime un adevăr omenesc îngrozitor și intolerabil, în sensul că este inacceptabil să se mai repete o asemenea experiență... Dar exterminarea pielilor roșii ale Americii de Sud sau de Nord? Sau prigoana și execuțiile Stintei Inchiziției, timp de secole, pe oriunde a putut și s-a putut?!... Dar sclavia negrilor și apoi îndelungata lor oropsire și umilire - de către cine? pentru ce? - să nu însemne nimic? Dar să ucizi "o pasăre cântătoare"... fiindcă: "Și caii se împușcă" nu-i așa? de dragul "Zăpezilor de pe Kilimanjaro", sub pretextul că "totul rămâne oamenilor"?!... Dar dacă tot "Zboară cocorii" peste "Moscova (care) nu crede în lacrimi" nu ar fi mai bine să mâncăm "pâine și ciocolată", ascultând o "serenadă pe malul lacului" din "Siberia - da", cu o pianină mecanică în timp ce "vagabondul", ca un "rebel fără cauză" ce este, are acces la "Jocuri interzise"?!... Și atunci să vezi "Iluminare" și "Sperietoare" printre "cei uitați", dar care ei nu uită nimic, și cum niciodată nu se știe "cine vine la cină" s-ar putea ca "Andrei Rubliov" să picteze țipătul din "Copilăria lui Ivan" peste o "Călină roșie", ca Donul să nu mai fie atât de liniștit și un "strigăt de corlă" să scoată taina din adâncurile firii: galbenă, neagră sau albă?!? Cine mai știe?

Dar să zidești un cuib de rândunică, de lângă fereastra balconului casei tale, după ce puii au ieșit din găoace, parcă le întrece pe toate!!!

19 iunie 2003

Câniță, sec. XVII
Colecția Muzeului
Național de Istorie
a României

EXPOZIȚIE DE PICTURĂ INTERBELICĂ LA CENTRUL CULTURAL "IONEL PERLEA", SLOBOZIA

Un muzeu de artă s-a înființat relativ târziu la Constanța, în 1953, sub forma unei pinacoteci, datorită interesului aproape exclusiv al intelectualilor din zonă pentru problematica, de interes identitar, a istoriei antice, a investigațiilor arheologice. Propunerea de a înființa muzee și biblioteci poate fi consemnată încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, pentru a reveni sub forma unui adevărat curent de opinie la începutul veacului trecut. Au existat în presa vremii pledoarii convingătoare, apeluri patetice la o conștiință a particularității și istoricității locului, a căror cunoaștere diacronică ar reprezenta un act identitar și patriotic necesar.

Prima sugestie privind înființarea unei pinacoteci a "comunei" Constanța este formulată public în 1915; spațiul destinat inițial se preconizează a fi cazinoul comunal, construcție emblematică, gândită de edilii locali încă din 1880, când se materializează, modest, acest proiect construindu-se lângă Farul genovez, "la marginea mării", primul salon de dans, ce-i drept din paiantă, ca un loc de "distracțiune" pentru locuitorii permanenți și pentru vizitatorii sezonieri; precedat de o altă construcție din 1893, actualul cazinou, edificiu fermecător și pitoresc, având caracteristici comune cu alte construcții europene de profil similar, inaugurat în 1910, a fost clădit în stil eclectic, cu elemente art nouveau, după planurile arhitectului româno-francez Daniel Renard, preferat de Consiliul Comunal lui Petre Antonescu, care elaborase un proiect secund, cu începere din 1905, anul în care fusese abandonat planul lui Daniel Renard, aprobat în 1904. Vocația europeană a urbei s-a vădit o dată în plus în această angajantă opțiune, care a dat câștig de cauză caracteristicilor unui stil contestat și în epocă și în descendența sa, lipsită unei neori de strălucire, stil care s-a constituit, mai ales în arhitectură și în artele decorative, ca un pol al filiațiilor, dar și al disputelor celebre din perioada avangardei fiind, în cazul de față, prilej de aprinse polemici între adepții sincronismului european și cei ai stilului românesc.

În 1928, anul sărbătoririi semicentenarului Dobrogei, forurile autorizate decid să construiască un palat cultural care va avea teatru, o bibliotecă și un muzeu. În vederea dotării acestuia, primăria reține din amplă, eterogena și circumstanțială expoziție aniversară, realizată asemenea unui cabinet de amator, un număr de obiecte și tablouri, unele doar cu ramă, altele doar cu autor (cunoscut probabil în epocă), altele cu autor, ramă și temă, etc., care s-au pierdut, de vreme ce nu pot fi identificate în inventarele din 1940 și 1942, realizate de primărie după preluarea muzeului de la Balci.

Cu această colecție inițială se constituie în 1930, în aripa dreaptă a primăriei, "un muzeu al municipiului Constanța în care să se păstreze orice fel de relicve în legătură cu trecutul acestei regiuni și al orașului". Tablourile amintite li se alăturau "colecțiuni de minereuri din carierele și minele Dobrogei, colecțiuni de esențe lemnoase, obiecte de artă populară, arheologie etc". Statutul acestei instituții nu era diferit, în esență, de concepția "cabinetelor de curiozități" care au reprezentat primele tipuri de expoziții destinate, inițial, unui circuit închis și devenite, ulterior, publice.

În 1935 pinacoteca (laolaltă cu biblioteca) este depozitată și chiar deschisă publicului în casa I.N. Roman, donată municipiului în scopuri exclusiv culturale și credem că putea acoperi, ca ansamblu, definiția dată de Dinicu Golescu în 1826, dar încă actuală atunci - un muzeu este "o strânsură de cadre, vrednice de vedere". Colecțiile muzeale se diversifică prin achiziții sau donații reprezentând contravaloarea chiriei pentru spațiile expoziționale puse la dipoziție. În 1943 pinacoteca, închisă temporar, se redeschide la Palatul primăriei, după ce primise în patrimoniul său, lucrările salvate din Muzeul Comunal Balci. Un inventar din 1942 clasează tablourile după criterii greu de înțeles, într-o ortografie originală, cu nume transcrise greșit și atribuții fanteziste. Aceste lucrări constituie fondul istorico-documentar al Muzeului de Artă Constanța și începuturile funcționării sale, încărcate de entuziasm patriotic și de diletanțism scuzabil.

Înființat în 1961, Muzeul de Artă Constanța are astăzi un patrimoniu de peste 7500 opere de artă românească modernă și contemporană - pictură, sculptură, grafică și artă decorativă europeană alcătuit, în special, prin achiziții, ca rezultat al unei politici coerente, al unei voințe de recuperare și al unor judecăți de valoare ferme. La întemeiere, precedată de existența unei secții de profil în structura Muzeului de Arheologie Constanța, 300 opere au fost transferate de la Muzeul Național de Artă al României din

București. Înainte, 1960, 228 de opere au fost donate de dr. Gheorghe Vintilă pentru comuna sa natală Topalu, într-o primă și reprezentativă secție a muzeului.

Stimularea donațiilor a fost o altă dimensiune a unei intenționalități declarate, astfel încât, cu începere din chiar anul înființării, acestea se succed într-o ritmică onorantă din care, în afara donațiilor de autor, vom aminti momentele 1962 (57 opere emblematiche donate de același mare colecționar, dr. Gh. Vintilă), 1984 - 1985 (donația scriitoarei Cella Serghi), 2001 (donația Maria Angela Paschievici și Dimitrie Cosmescu), 2003 (donația Anamaria Smigelski și Nina Gheorghiu).

Privită ca o "provincie pedagogică" a artei moderne românești, Dobrogea a mediat sau a contribuit la cristalizarea peisajului interbelic în formule artistice nerestrictive, individualizate și coerente. Parcurgerea acestei căi solare a picturii românești nu a însemnat cantonarea în preceptele unei școli, ci deschiderea unor formule artistice, adeseori eterogene, către fascinația acestui mediu vizual, apt să le reorganizeze. Această capacitate formativă ne pare așadar sensul vocației pedagogice a ținutului dobrogean, frecventat cu o asiduitate pe care o justifică numai pasiunea, de către marii noștri pictori într-o cronologie care îl are întemeietor, ca și arta modernă, pe Theodor Aman, cronologie pe care muzeul nostru a încercat să o illustreze prin opere de referință, care introduc în politica de achiziții un criteriu selectiv secund, de ordin tematic.

Dobrogea nu a inspirat sau determinat marina drept specie a genului peisagistic în pictura modernă românească. Marea este receptată în peisajul modern românesc sub semnul paradoxal al staticului, deținând, în economia imaginii, doar o parte din fundalul înalt necesar perspectivei cromatice sau, chiar dacă, de pildă, în unele peisaje de Nicolae Dărăscu (prezentate publicului din Slobozia într-una dintre expozițiile noastre anterioare), fluiditatea și reflexele instantanee de lumină domină imaginea, în bună filiație impresionistă, orizontul unde se închide prin culise ale țărnelui sau prin diverse alte ipostazieri ale materialității telurice. Dezlănțuirile valurilor amenințătoare nu i-au atras pe creatorii români, a căror nevoie de armonie și stabilitate a împietrit fluiditatea mării în seninătatea solară a luminii. Imobilitatea extrage imaginile marine din continuitatea timpului fizic, din imanentism meteorologic, conferindu-le durabilitate și tăcere. De la o luminozitate difuză către incendieri cromatice, de la arabescul sonor la volumetria casantă, de la recuzita "Dobrogei sărace" către fastul panoramărilor pe care lumina le încarcă cu nesaț, de la imagini descriptive către simboluri, de la verva stenogramei către magnificența unor adevărate spectacole plastice, ținutul dobrogean, în infinitele sale ipostaze, a polarizat interese și pasiuni care pot fi urmărite, prin opere emblematiche, mai ales în perioada interbelică.

Cu toate că această orientare tematică, dar și oferta existentă, ne-au condus către constituirea unei definitorii colecții de pictură interbelică și secolul al XIX-lea, prin care debutează arta modernă în expoziția noastră permanentă, este ilustrat, într-o perspectivă concludentă, prin opere de Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Ștefan Luchian, Ioan Georgescu, Ștefan Ionescu Valbudea, etc.

Expoziția de bază are ca limită cronologică superioară, pe de o parte, opera creatorilor din avangarda națională, chiar dacă unele lucrări aflate pe simeze au fost realizate după consumarea etapelor acesteia demonstrând că, dincolo de polemicele deloc cordiale, din epocă, avangarda era necesară pentru instaurarea unui câmp de referință specific și că, în pofida frondei afișate, momentele acesteia conțineau date conceptuale, stilistice și iconografice care au permis integrarea și clasicizarea lor rapidă.

Misiunea unui muzeu cu acoperire și semnificație națională se încarcă cu dificultăți și responsabilități sporite. Unui asemenea tip de muzeu, cu caracter antologic, căruia îi aparține instituția constănțeană, nu îi este permis să aibă lacune sau omisiuni și să manifeste, prin specialiștii săi, slăbiciuni sau subiectivități. În acest sens, în politica de achiziții a muzeului nostru s-a urmărit cu consecvență acoperirea tuturor nivelurilor câmpului oficial de consacrare, în pofida faptului că acesta nu are încă valorile și numele fixate definitiv sau cu deplină autoritate. Chiar și o operă de anticipare era permisă, în momentul în care artiști importanți, dar aproape uitați din cauze istorice sau biografice, trebuiau să-și găsească locul într-o firească și armonioasă ierarhie.

Muzeul de Artă Constanța este un muzeu deschis.

Expozițiile temporare organizate la sediul său - naționale sau internaționale, retrospective sau personale pentru un segment de creație, tematic sau monografice, individuale sau colective - se organizează într-un ritm alert, în dorința de a răspunde cât mai multor solicitări, opțiuni sau decizii și se reflectă în publicațiile de profil.

Un alt segment, corespunzând vocației educaționale pe care trebuie să și-o asume fiecare instituție de profil, este acela al expozițiilor organizate de Muzeul de Artă Constanța în afara sediului său, în străinătate sau în țară, cu precădere în județele limitrofe.

În ceea ce privește manifestările organizate în exteriorul granițelor naționale, acestea sunt fie expoziții de mare anvergură, la care participă, într-o angajantă selecție, marile muzee din țară, fie expoziții de artă contemporană, menite să prezinte nivelul artelor vizuale din zona noastră geografică; acestei ultime categorii îi aparțin manifestări organizate în ultimii 10 ani în Franța (Metz), Germania (Saarbrücken), Suedia (Stockholm), Japonia (Tokio), Tunisia (Tunis), etc.

În ceea ce privește expozițiile de patrimoniu pe care Muzeul de Artă Constanța le organizează în instituții de renume din capitală și județele limitrofe, sunt de remarcat în primul rând expozițiile monografice sau tematice deschise de-a lungul ultimilor ani la Centrul Cultural "Ionel Perlea" din Slobozia. Beneficiind de condiții adecvate de etalare, microclimat, prezentare, difuzare, cu răsunset adecvat în rândul tuturor categoriilor de public, dar mai ales școlar, aceste manifestări au caracter deopotrivă artistic și didactic. Ele pun doritorii de frumos în prezența operei autentice de artă, permițându-le să înțeleagă direct fascinația acestui domeniu de consacrare, cunoscut până la deschiderea acestor expoziții doar livresc sau în alte orașe.

Suita noastră expozițională a prezentat începuturile artei naționale, prin capodoperele marilor creatori din secolul al XIX-lea; au fost prezentate opere ale întemeietorilor școlii naționale de artă, dar și ale generațiilor care le-au succedat.

Expoziția pe care am deschis-o astăzi se adresează deja unui public avizat, capabil să emită judecăți de valoare și să realizeze comparații. Numai astfel, opera unor artiști precum Nicolae Vermont (1866 - 1932), Rudolf Schweitzer Cumpăna (1886 - 1975), Ion Theodorescu Sion (1882 - 1939), Samuel Mützner (1884 - 1959), Rodica Maniu Mützner, Elena Popea (1879 - 1941), Paul Miracovici (1906 - 1973) sau Ion Musculeanu (1903 - 1997), va putea fi înțeleasă și deplin apreciată.

Vermont este un pictor care a iubit deopotrivă marea și muntele, fastul orașului sau poezia tristă a periferiilor. Legătura sa cu urbea de la țărnelui pontic este una dintre cele mai solide, Vermont fiind unul dintre creatorii care au expus de-a lungul timpului la Constanța, dar au fost și atenți la comenzi de artă pe care o municipalitate dornică de a afirma le-ar fi putut angaja. În acest ultim sens, sunt cunoscute lucrările realizate în port și menite a fi sintetizate într-o grandioasă frescă de la palatul primăriei, care n-a mai putut fi realizată atunci din cauze obiective.

"Nu am cunoscut ispită de a-mi servi arta concepțiilor retrograde, nici indemnul de a aluneca pe panta obsesiilor ultramoderniste. Nu căutam nici extravaganta lipsită de conținut, nici detaliul naturalist lipsit de semnificație. Nu căutam o falsificare a naturii în dorința de a fi cu orice preț original, ci o potențare a conținutului, o îmbogățire a aspectelor pe care le întâlneam la tot pasul. Păstrarea contactului direct cu natura, sursa tuturor emoțiilor autentice, a fost ținta care m-a călăuzit. Pe de altă parte, am căutat să înfăptuiesc o sinteză plastică între mijloacele sigure ale clasicismului și tehnica modernă", mărturisea cu luciditate Rudolf Schweitzer Cumpăna în 1962.

Biografia lui Samuel Mützner este extrem de colorată, dar impunătoare. S-a născut la București în 1884, unde absolvă cursurile Școlii de Belle Arte; urmează apoi specializările aproape rituale de la München și Paris, iar în 1908 se stabilește pentru doi ani la Giverny, în preajma pictorului Claude Monet, considerat întemeietorul picturii impresioniste. După plimbări documentare și expoziții aproape în întreaga lume, rămâne o perioadă în Venezuela, unde prin opera de pionierat, este considerat întemeietor al acestei școli naționale. Nu omite din preocupările sale nici Balciul, locul predilect al picturii românești în perioadele estivale, unde realizează, în viziune de filiație impresionistă, o serie de peisaje lirice, de largă respirație perspectivală.

Ceilalți creatori cuprinși în această expoziție, pe care Muzeul de Artă Constanța a gândit-o prin specialiștii săi, pentru spațiul generos și impregnat de lumină, al galeriei de artă din cadrul Centrului Cultural "Ionel Perlea" din Slobozia, ilustrează nivelul ridicat al școlii naționale de artă din perioadele modernă și contemporană, ilustrând convingător ceea ce marele istoric de artă francez, Henry Focillon, spunea despre arta acestei țări încă nu îndeajuns de cunoscută la nivelele ei de înaltă consacrare: "O țară de pictori!"

Constanța, 23 iunie 2003

Conf.univ. dr. Doina PĂULEANU

"Mai mult decât pictor, Ilie Cioartă este o conștiință artistică, una dintre cele mai profunde ale generației sale."

(Șerban Codrin)

Pe cele două șevaletе, care stăteau în fața mea, pânzele corespundeau acelorași tendințe neoexpresioniste, puțin diferite stilistic, de cele câteva lucrări deja văzute cu aproape șapte ani în urmă, într-o mapă. Scenografa Andreea Câmpeanu îmi vorbise atunci cu admirație despre acest mare artist, care, pentru noi, tinere aspirante la Academia de Artă, era un fel de zeu încoronat al celor șapte culori.

Peste câțiva ani, aveam să aflu de la poetul Șerban Codrin că Ilie Cioartă beneficiase de Bursa Theodor Aman, dovadă a recunoașterii talentului său drept unul excepțional al generației sale.

La începutul lunii iulie din 2003 am redescoperit spiritul fantastic ce-i caracterizează pictura, acolo, în noul atelier din Intrarea Iulia Hașdeu, care aparținuse regretatului Octavian Vișan, unde artistul, cu modestie, își pregătea o viitoare expoziție. A fost un prilej de a constata că există o magie a imaginii construite de plastician, evocând lumea visului, populată de simboluri antropomorfe, nelipsite din fiecare pânză.

Continuând să creadă în același univers oniric, definitiv pentru opera sa, unitară în viziune, de fapt artistul adaugă noi și noi accente unui stil profund personal.

La Ilie Cioartă, însăși schița premergătoare este o operă de artă. În continuare, desenul transpus pe pânză este trasat cu siguranță, în linii fine, lăsând să se întrevadă tensiunea creată de repertoriul imagistic de simboluri, așa încât acesta pendulează în sfera cromatismelor puternice și a antropocentrismului, unde Omul pare nepăsător, etern, chiar metalic sau prea uman prin gesturi și prin atenția captatoare a imaginii ireale din jurul lui.

Forma, pata de culoare riguros gândite, problematizate în eboșă, înainte de a i se acorda valențele finale, conduc spre o unitate de concepție, unde tehnica uleiului pe pânză, a acrilicelor, a culorilor cerate sau a procedeelelor mixte ocupă același loc important, asemeni limbajului plastic propriu-zis, susținut de modelul în distorsiuni sau frontal al personajelor.

Asocierile cromatice de figurativ ori semifigurativ absorbite de haloul creat de ansamblul tabloului fac exprimabilul să devină o reflectare a propriilor vise și a celor transpuse pe suportul de pictat.

Ana Amelia DINCĂ

1. Domnule Ilie Cioartă, cine sunteți și de unde veniți?

Răspuns: Sunt un călător prin a doua jumătate a secolului XX, care a trăit istoria celui tumultuos timp. Copilăria mi-am petrecut-o sub zodia ierburilor sau, mai bine zis, a elementelor primordiale, ale teluricului și universului. Atmosfera, trăirile avute atunci, în satul meu natal, Poenari, comuna Ghioroiu, județul Vâlcea, loc de o frumusețe aproape cosmică, situat într-o zonă colinară, cu izvoare și păduri de o neasemuită frumusețe, cu oameni deosebiți, simpli, m-au marcat pentru tot restul vieții. Acestea au fost în permanență prezente în opera mea, poate de aceea poartă o încărcătură onirică atât de accentuată.

Copilăria mi-a fost marcată de absența tatălui, grav rănit în război, care a petrecut mulți ani de spitalizare, motiv pentru care multă vreme am stat într-o casă de copii. Din clasa a-III-a până în a-VII-a am locuit la Turnu Roșu, lângă Sibiu, apoi am urmat Liceul de Artă din București, numit pe atunci Școala Medie de Artă, despre care am amintiri foarte luminoase. La Institutul de Arte Plastice "Nicolae Grigorescu" m-am bucurat de îndrumarea mai multor profesori: Kraus Tiberiu, Corneliu Baba, Ion Marșic. Din anul I până la absolvire am avut același asistent, cel care avea

ILIE CIOARTĂ - UN ARTIST CU O VOCAȚIE EXPRESIONISTĂ I

să devină pentru pictura contemporană românească maestrul Grigore Vasile, colorist de excepție, o personalitate proeminentă.

2. Ce îmi puteți spune despre promoția de artiști alcătuită din foștii colegi de Institut?

Răspuns: Colegii mei au fost foarte talentați. Aș aminti de pictorii Eugen Bratfanof (Tulcea), Ilie Boca (Bacău), Vasile Chinschi, Angela Tomazelli (București), sculptorii Nicolae Mira, Daniel Suci (Constanța), Șerban Rusu (Germania), graficienii Elena Boariu, Tiberiu Olac (București), etc.

3. Vă rog, vorbiți-mi despre Bursa Theodor Aman.

Răspuns: După absolvirea facultății, am avut șansa să câștig Concursul pentru Bursa Theodor Aman, perioadă de doi ani, când am beneficiat de condiții ireproșabile de creație. Am realizat lucrările de debut la marile manifestări naționale anuale și bienale, care aveau loc în acei ani. După 1968 am participat la toate expozițiile oficiale.

4. Aceste manifestări oglindeau fenomenul artistic până în 1989. Ce înseamnă ele pentru un tânăr artist?

Răspuns: Participarea la astfel de expoziții însemna să te raportezi la întreaga mișcare artistică din epocă. Desigur, era un avantaj să te vezi în ansamblul fenomenului plastic. Din această perioadă datează primele referiri la pictura mea în ziarele vremii care reflectau permanent realitatea culturală în domeniile artei, spre deosebire de perioada actuală, când astfel de preocupări jurnalistice aproape că lipsesc, fapt profund întristător. Îmi amintesc cu plăcere de paginile culturale ale revistelor "Contemporanul", "România literară", "Tribuna", "Luceafărul", "Scânteia tineretului". Astăzi reflectarea vieții artistice în presă pare un deșert.

5. După încetarea organizării evenimentelor artistice oficiale, cum a evoluat activitatea dumneavoastră expozițională?

Răspuns: După anul 1990, nu am mai participat la nici o expoziție în România, în schimb am expus în Franța, Italia, Bulgaria, Belgia. În Franța, la invitația unui primar, Roger Luquet, am avut satisfacția să realizez o lucrare murală pentru Primăria orașului Bourbon-Lancy, în cadrul Palatului Sarrien, cu titlul "Artele", acest stabiliment fiind un Centru cultural municipal. Ideea lucrării a plecat de la un text al lui Panait Istrati, "Dans cette nuit de la vie l'Art est notre seule lumière".

6. Ce amintiri vă leagă de Galeria Midge de la Lille, Franța?

Răspuns: Expoziția de la Lille s-a deschis în perioada 1 februarie - 8 martie 1980 și s-a petrecut sub înaltul patronaj al primarului de atunci al orașului, Pierre Moroy, care în scurt timp avea să devină Prim-ministru al Franței. La eveniment a participat inclusiv ministrul atașat cu afaceri Mircea Mitran, care, în seara vernisajului m-a felicitat, spunându-mi că a doua zi evenimentul va fi prezent în presa românească, datorită faptului că era prima manifestare culturală ocazionată de împlinirea a 100 de ani de la stabilirea relațiilor diplomatice româno-franceze. Spre surprinderea mea, în presa din țară a apărut doar o știre despre o donație de cărți semnate de dictator și de savanta lui nevastă și absolut nimic despre expoziție.

7. În Italia cum ați ajuns să expuneți?

Răspuns: În 1989, vrând să vizitez muzee și expoziții, hoinăream pe străzile Parisului, care erau goale, fiind în august, vremea vacanței. Întâmplător, pe trotuarul de vizavi am văzut o doamnă, turistă italiancă, pe care am rugat-o să-mi arate harta orașului, spunându-mi că dorește, asemeni mie, să vadă galerii și muzee. La

despărțire, mi-a promis că mă va invita în Italia, prin intermediul Academiei de Arte L'Aquila, capitala provinciei Abruzzo. Așa se face că am deschis expoziții la Jesi și L'Aquila.

8. Cum au primit italienii pictura dumneavoastră, un artist din est?

Răspuns: Judecând după însemnările din cartea de expoziție, pictura mea a plăcut, fiind prezentată inclusiv în paginile ziarelor și pe ecranele televiziunii.

9. Care este raportul România - Occident în domeniul artistic?

Răspuns: Arta românească este de mare calitate, iar schimbul de preocupări între aceasta și arta din alte spații se face prin numeroase călătorii ale artiștilor. Arta noastră este mai statornică în principii de creații valoroase decât cea occidentală, care deseori în fuga după noutate se pierde în derizoriu. Se fac prea multe experimente de dragul experimentelor, iar părerea mea este că ceea ce contează în artă este trăirea puternică pe care artistul o traversează în momentul creației. Starea afectivă se lasă condusă de meșteșug, de cunoștințele profesionale, pe care pictorul le-a acumulat de-a lungul întregii experiențe. Dacă nu se întâmplă așa, lucrarea nu rezistă, se pierde în platitudine și neant.

10. Cum s-a întâmplat trecerea spre fresca bizantină?

Răspuns: La întoarcerea din Italia, colega mea Elisabeta Ursu m-a rugat, în toamna anului 1995, să o ajut la lucrările de pictură ale bisericii Sfântul Ilie, Crângași. Am simțit o imensă bucurie realizând pentru prima dată o frescă. Această întâmplare m-a îndemnat să execut singur scenele bisericii satului Stoenești, comuna Fierbinți-Târg, județul Ialomița, unde am lucrat câțiva ani buni. De scos în evidență este tehnica specială pe care am aplicat-o: pigment în emulsie de ceară naturală. După știința mea, este singurul lăcaș de cult lucrat astfel în România.

11. V-a marcat în vreun fel această nouă experiență?

Răspuns: Da. Din punct de vedere profesional, sufletesc și religios. Înainte de a zugrăvi acea biserică, "m-am plimbat" prin arta medievală românească: Sfântul Nicolae Domnesc de la Curtea de Argeș, Mănăstirile Cozia, Hurez, paraclisul de la Plătărești, etc. Așa cum se procedează, programul iconografic a fost stabilit prin deviz de doamna Elisabeta Ursu. Am trecut, de asemenea, prin momente dificile, dar m-am bucurat de înțelegerea deplină a P.S. Nifon, pe atunci Episcop al Sloboziei și Călărașilor.

12. Cum vă caracterizați pictura de șevalet?

Răspuns: Mă consider un pictor cu o vocație expresionistă, cu un limbaj simbolic, ce apelează la oniric, unde elemente aparent divergente coexistă, culoarea fiind cea care potențează "visele" mele. Pânza albă devine un univers unde îmi găsesc formule, așa cum în copilărie priveam norii și descopeream tot felul de imagini și forme. Deci suprafața de pictat devine un ecran, unde norii îmi evocă formulele de care am nevoie, pentru ca sinceritatea trăirii să mă ajute să descopăr și să creez.

13. Ce reprezintă Slobozia pentru maestrul Ilie Cioartă?

Răspuns: În primul rând, pentru mine Slobozia înseamnă Șerban Codrin, prietenul meu de o viață, prietenie "ctitorită" încă din anii studenției, el fiind un entuziast aspirant la porțile zeiței Poeziei, scriind, de-a lungul anilor, multe piese de teatru, pe care le dorea jucate pe marile scene.

3 iulie 2003

Ana Amelia DINCĂ

Ion ALECU

**Anul I No 3 -
gratuit, 20
Iulie 1932
Primul număr
în care apar
și imagini.**

Pe prima pagină, un articol de N. Iorga, preluat din "Neamul Românesc" (nr. 157/1932), apropo de țărani care, în marea lor majoritate, **aleg fără a alege.**

În pagina a doua este consemnat numele lui Ștefan Istrate grație căruia s-ar fi construit **un pod metalic peste Ialomița, la Tândărei.**

Se publică fotografiile candidaților UNIUNII NAȚIONALE. Jos: **D-I Z. DUMITRESCU (ORZEA), mare agricultor, gara Ghimpați;** sus, dreapta: **D-I N. MANOLESCU, mare agricultor, fost deputat Ciulnița.**

Articolul **Alegeri cu sînge**, descriind cu ce se ocupă primarul, Tiberiu Chiril, și ajutoarele sale, cum ar fi Aurel Bucelea, fost membru al comisiei, care **umblă din cîrciumă în cîrciumă după alegători, în favoarea listei partidului național țărănesc** (scris cu literă mică). Semnează VOLNAȘ.

Pagina a treia cuprinde și ea un material electoral: **Ce a realizat d-I G. Angelescu la Urziceni.** Laudă adusă guvernului Iorga-Argentoianu, **care a știut să pună în fruntea treburilor publice adevărați gospodari.**

Portretul lui Eugen Cialfic: **UN OM NOU**, candidat în alegeri pentru Camera Deputaților. **Primarul nostru**, semnat Nic. CRISTOFIR, în care se elogiază același E. Cialfic. De fapt, o reacție la un articol defavorabil primarului, apărut în **gazeta de scandal "Biruința"**.

La subsolul paginii a patra, un apel către meșteșugari, semnat Gh. Baci, fost consilier comunal, și P. Borundel, meșteșugar, fost consilier județean: **Acum un an Partidul Național Țărănesc a plecat de la putere lăsînd în urma lui prăpădul.** Laudă lui Iorga, Argentoianu, Cialfic, Istrate - deci, puterii centrale și locale.

**Anul I No 4 - 2 lei exemplarul,
1 aug. 1932**

Prima pagină - săgeți către Iuliu Maniu; articol semnat de Iorga, reprodus din "Neamul Românesc" nr. 160/1932. Apare pentru prima oară semnătura Omul de pe stradă (Eugen Cialfic), articolul acestuia vizîndu-l tot pe Maniu; de fapt, prima pagină este "dedicată" acestuia.

Pagina a doua surprinde Aspecte vesele și triste - Alegerile în Călărași, purtînd semnătura Reporterul pedestru. Secția de votare - Școala nr. 2 de băieți. Nu se spune nimic de rezultatul alegerilor, se descrie doar atmosfera cu țărăniști alături de averescani, Uniunea Națională lîngă gogiști; lupiștii, georgiștii și vechiul partid liberal formînd o agreabilă treime cu gînduri nu tocmai amicale...

Apar pentru prima oară știri externe. Știri reci, necomentate.

Este salutată apariția unui nou ziar - "Țîntarul", publicație studențească.

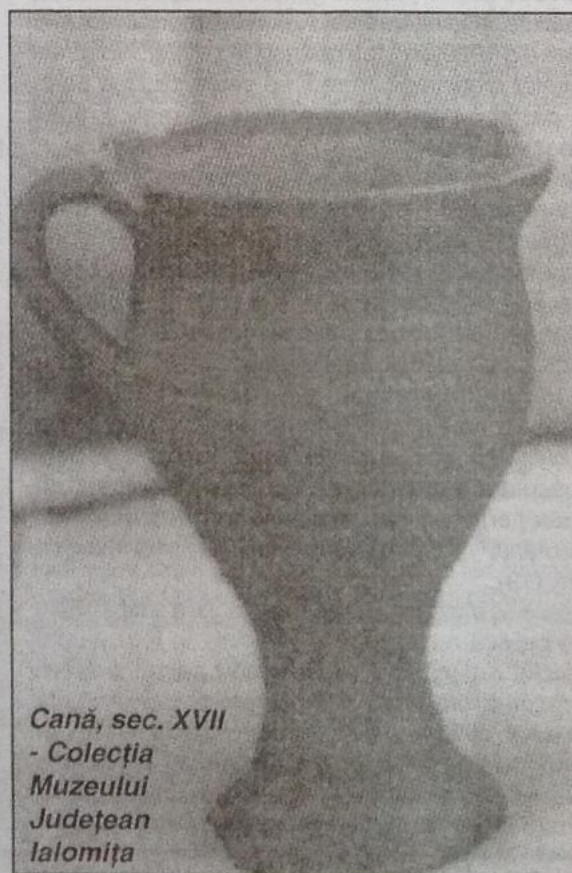
Pagina a treia este rezervată Sănătății orașului - **UN IMENS FOCAR DE INFECȚIE: CHERESTELELE.** Opt depozite de cherestea - mizerie - paie, pericol de infecție. Semnează Ion Faptă. Aceasta era situațiunea la plecarea din fruntea Cmunii a d-lui Eugen Cialfic, care se știe cît curaj și cîtă muncă a pus în lichidarea acestei situațiuni nenorocite.

Relatare despre De ce nu s-a realizat la noi Casa Meseriașilor, articol vizînd eforturile aceluiasi Eugen Cialfic.

Politica culturii - despre schimbarea unui director de școală cu un nimeni: A înlăturat astfel pe d-l Ion R. Săvulescu, profesor titular de contabilitate, deci de specialitate (director al școlii comerciale) și bine indicat pentru conducerea unei școale comerciale, numind în locu-i pe celebrul Mihalache Mușetescu...

Se publică rezultatul alegerilor pentru Camera. Partidul Național Țărănesc obține 1.203.709 voturi (40,30 %); Partidul Național Liberal - 407.023 voturi (13,63 %); Gruparea Gh. Brătianu - 195.048 (6,53 %); Partidul Țărănesc al dr. Lupu - 170.860 (5,72 %); Partidul Maghiar deși obține 141.071 voturi se înscrie doar cu 4,75 % (14 mandate, față de 12, bunăoară, ale dr. Lupu) datorită majorității absolute obținută în cîteva județe; Liga Apărării Creștine (A. Cuza) - 159.071 (5,32 %); Partidul Național Agrar (O. Goga) - 108.857 (3,54 %); Partidul Social-Democrat - 101.068 (**3,48 %**), **7 mandate, rezultat catalogat ca "un real succes";** Gruparea Corneliu Zelea Codreanu - 70.074 (2,37 %); Uniunea Națională - 68.160 (2,28 %); Partidul Evreesc - 67.572 (2,26 %); Partidul Poporului sub președinția mareșalului Averescu - 64.525 (2,16 %).

În Ialomița au fost proclamați aleși: I. RĂDUCANU, GH. VLĂDESCU-ALBEȘTI și I.F. BURICESCU (național-țărăniști), CONST. BANU (Gruparea Gh. Brătianu), MARIUS ROȘCA (liberal) și VASILE ROȘTEANU (Partidul Poporului). **E pentru prima oară cînd guvernul pierde în Ialomița trei mandate.**

Cană, sec. XVII
- Colecția
Muzeului
Județean
Ialomița

Care-va-să-zică

Ion ALECU

Dicționarul - oricîte nuanțe ar cuprinde definițiile sale - rămîne un cimitir de cuvinte.

- Să luăm, bunăoară, cuvîntul a reabilita, în sens juridic.
- Ce zice dicționarul?
- Dicționarul zice că a reabilita înseamnă *a reintegra pe cineva în drepturile pierdute* (în urma unei condamnări sau a unei bănuieli false).
- Reabilitarea fiind, deci, *un act juridic prin care cineva este repus în drepturile personale pierdute.*
- Ești condamnat la ani grei de închisoare, după care vine cineva și zice *scuzați, pardon și iată-te reabilitat!*
- Simplu, nu?
- După '89, au curs valuri-valuri de reabilitări.
- Care mai de care mai generoase în formă și mai sadice în conținut.
- S-a ajuns chiar la *restitutio in integrum*, adică la *reabilitarea totală a situației inițiale.*
- Prevedere din *Codul Justinian*, cartea II, XXII, adică *a reda cuiva deplina posesiune, știrbită temporar, a unei proprietăți: a-i acorda funcția deținută anterior, pierdută în urma unei decizii arbitrare, a unui abuz.*
- Curat murdar, ar fi spus personajul lui Nenea Iancu, mizînd pe logica elementară că *nimic nu poate fi adus la situația inițială.*
- Nici omul nu mai poate fi cel de dinainte de puscărie, nici casa cea de dinainte de naționalizare sau de acaparare cu japca.
- Lucrurile sînt clare și a pătrunde în miezul lor nu facem altceva decît să producem truisme.
- Și chiar vulgarități.
- Dar, după atîta prigoană roșie, după atîta amar de încătușare, reabilitările, chiar dacă nu au avut darul să vindece în totalitate rănile, au dat un plus de speranță că viața va intra pe făgașul ei firesc.
- Acela al libertății și demnității umane.
- Căci, așa cum zicea Syrus, adesea un ceas ne dă înapoi ceea ce ne-au luat ani îndelungați.
- Singurul care nu s-a bucurat de nici un fel de reabilitare a fost țaranul.
- Spunîndu-i-se lichidați ceapeurile, el s-a îmbolnăvit de libertate și a distrus cu mîna lui ceea ce făurise cu trudă ani îndelungați.
- Iar funciara l-a derutat și mai mult, l-a umplut de ură și de speranțe deșarte, făcîndu-l să recurgă chiar la gesturi criminale.
- I s-a dat pămînt, dar nu și mijloace de a-l lucra.
- Cît despre despăgubiri...
- El, țaranul, nu a avut carte de muncă.
- Doar zile de muncă.
- Pe zloată, pe îngheț, sub arșița cumplită...
- Lichidarea ceapeului l-a transformat în șomer.
- Șomer fără ajutor de șomaj.
- Cît despre pensie...
- Care pensie?
- Acum, cică i se dublează pensia.
- Cîteva lei devin niște lei.
- Nici măcar o sumă!
- Dar dublarea sună frumos, nu?
- Un grec spunea că nu trebuie căutată realitatea în cuvinte, ci cuvintele în realitate.
- Dar cum noi sîntem de geantă latină, să notăm ce zicea Sallustius: De mult noi am pierdut înțelesul adevărat al cuvintelor: pentru că a dărui avutul altuia se cheamă dărnicie, iar îndrăzneala în fapte rele eroism, de aceea statul a ajuns la marginea prăpăstiei...
- Aici, cu scuzele de rigoare, se impune o corectură: nu statul a ajuns la marginea prăpăstiei, statul ne-a dus la marginea acesteia...

ȘCOALA IALOMIȚEANĂ ÎN ANII MONARHIEI AUTORITARE A LUI CAROL AL II-LEA (1938 - 1940) - SIMPLE ÎNSEMNĂRI -

Elena-Aurelia DRUNCEA
Colegiul Național "Mihai Viteazul"

Regimul politic instaurat în februarie 1938 marca amurgul democrației parlamentare românești. Proclamat rege al României la 8 iunie 1930 Carol al II-lea a reușit în scurt timp să-și impună vederile politice în forma monarhiei autoritare.

Anii 1938 - 1940 au fost caracterizați de o atenție deosebită acordată de către monarh școlii, în general tineretului. Referindu-se în memoriile sale la acest domeniu, Carol al II-lea nota în iunie 1937:

"Cea de la 8 iunie, a tineretului, splendid reușită: copiii, sub noul imbold dat de Sidorovici, fac progrese; în câțiva ani, cu perseverență, se vor crește noi generații într-un frumos spirit de cooperare cetățenească.

E una din realizările de cari sunt cel mai mândru." (1)

Scopul urmărit era acela de a educa populația tânără a țării în spiritul atașamentului și supunerii față de monarhie. Pentru aceasta regele a creat Straja Țării, care era organizație de tineret cu profil de cercetășie. Cuprindea, obligatoriu, toate persoanele în vârstă de 7 - 18 ani băieți și 7 - 21 ani fete, grupate în legiuni, centurii și stoluri. Conducătorii acestora erau pregătiți în tabere speciale pentru: apărare pasivă, formațiuni sanitare, poștă-telegraf-telefon, radiotelegrafie, localizarea incendiilor, ateliere și industrii. Exprimând preocupări mai vechi Straja Țării a fost constituită prin Decretul lege din 7 octombrie 1937, regele Carol al II-lea fiind comandantul ei suprem, Marele Străjer al Țării. Conducerea executivă i-a revenit adjutantului regal Teofil Sidorovici, care avea aceleași drepturi de decizie în ceea ce privește organizația ca și miniștrii în conducerea departamentelor lor. La nivel național s-a ajuns la un efectiv de aproape 4 milioane de membri. (2)

În Ialomița exista Legiunea străjerească din care făceau parte stolurile diferitelor școli conduse de învățători sau profesori. Aceștia urmau cursurile de pregătire străjerească în centrele de la: Breaza, Predeal, Sf. Gheorghe. (3)

Pentru a a avea o sursă de venituri la dispoziția stolului străjerească școlile rurale închiriau părți din loturile agricole pe care le dețineau spre a fi lucrate de părinți și de elevii de la cursul complementar.

Activitatea străjerească prilejuia și serbări la care cel mai important moment era sfințirea și ridicarea oficială a pavilionului în prezența notabilităților din localitate. (4)

Comandanții de unități din Ialomița au depus jurământul de credință față de rege la 16 aprilie 1939. (5) În anul școlar 1939 - 1940, Ministerul Educației Naționale dispunea introducerea uniformelor străjerești în școlile de toate gradele. (6) Straja Țării s-a bucurat de un oarecare succes în rândul copiilor, datorită defilărilor, uniformei, exercițiilor militare, cântecelor străjerești, dar activitățile sale aveau un caracter formal, de proslăvire a comandantului suprem.

Considerând că se fac eforturi financiare mari pentru educația națională, Carol al II-lea a introdus noi măsuri legislative urmărind accentuarea caracterului practic al cunoștințelor dobândite de elevi, adaptarea școlii la cerințele societății.

Care era starea școlii ialomițene în acea perioadă? Potrivit Enciclopediei României din 1938, populația școlară a județului era de 82.640 elevi, cu vârste cuprinse între 5 și 18 ani. (cifre din 1934)

Existau 4 grădinițe, 226 de școli primare, iar învățământul secundar era reprezentat în 12 unități

școlare. (7) Dintre acestea, în Slobozia se aflau 3 școli primare și un liceu particular. (8)

În general, în județ, situația localurilor de școală era deplorabilă: clădiri vechi, neîncăpătoare, care necesitau reparații. Iată, de exemplu starea școlii din Ograda în 1939: "Localul școlii primare se găsește într-o stare jalnică. Fiind vechi și complet ruinat dăunează sănătății elevilor și a învățătorilor." (9)

Școlile urbane se aflau într-o situație mai bună. În 1939, Școala primară nr.2 din Slobozia avea local propriu a cărui stare era "foarte bună sub toate raporturile: perfectă curățenie peste tot și o deosebită grijă și pricepere se vede în aranjamentul claselor ce au o foarte frumoasă înfățișare." (10) La fel stăteau lucrurile și în cazul Școlii primare de fete din Slobozia care dispunea de local propriu cu 4 săli de clasă, 2 cancelarii și locuință pentru directoare, toate în foarte bună stare și foarte bine întreținute. (11)

În ceea ce privește dotarea cu mobilier și material didactic a școlilor, situația în mediul rural era de asemenea dificilă, în ciuda faptului că în bugetul comunelor se treceau sume cu această destinație, care se cheltuiau în alte scopuri. (12) Totuși, acolo unde existau preocupări, învățătorii confecționau material didactic și păstrau o curățenie desăvârșită în școli. La Slobozia se constată că "proasta înzestrare cu material de laborator nu permite o bună desfășurare a orelor de științe naturale și fizico-chimice." (13)

Manualele școlare erau monopolizate de stat și erau procurate pe bază de comenzi. Elevilor săraci li se distribuiau gratuit. Pentru anul școlar 1939 - 1940 Ministerul Educației Naționale a repartizat elevilor săraci din Ialomița cărți în valoare de 70.000 lei. (14)

Starea de sărăcie a familiilor din satele ialomițene a determinat un fenomen de proporții semnificative: abandonul școlar. Întrucât se aplicau amenzi pentru nefrecventarea cursurilor, părinții solicitau retragerea copiilor lor de la școală pe motivul lipsei mijloacelor materiale.

Nefrecventarea cursurilor a determinat existența unui procent mare al analfabetismului 42, 7% conform recensământului din 1930 (15), în timp ce în anul 1938 existau 5608 analfabeți de vârstă școlară. (16)

În 1938 școlile primare din județ aveau 947 cadre didactice. În învățământul secundar, reorganizat prin legea din 1939, existau restricții în privința încadrării cadrelor didactice cărora li se cerea să facă parte din partidul întemeiat și condus de rege: Frontul Renașterii Naționale.

Au existat dificultăți privind ocuparea posturilor deoarece, dat fiind contextul internațional, mulți învățători și profesori au fost concentrați. Din acest motiv s-a făcut apel și la preoți ca suplinitori (17), crescând astfel norma didactică (18).

Datorită contextului amintit, în 1939 s-a impus aplicarea planului de apărare pasivă și activă pentru tot teritoriul județului. S-au stabilit măsuri de prevedere: amenajarea adăposturilor colective dotate cu butoi cu apă potabilă, ladă cu nisip, lopeți, târnăcoape, sursă de iluminat. Ferestrele urmau să fie acoperite cu hârtie albastră și urmau a fi la îndemână, în caz de nevoie, pansament și măști de gaze. (19)

În școli se distribuiau gratuit sau contra cost "reviste care publică regulat articole oficiale în legătură cu pericolul aerian." (20) Tema apărării pasive și active reprezenta un subiect important și la întrunirile cercurilor culturale ale cadrelor didactice. (21) În aceeași sferă de măsuri se încadrează și obligația elevilor de a contribui cu 1 - 3 lei - cei din învățământul primar - respectiv cu 3 - 5 lei - cei de nivel secundar

- pentru organizarea de spitale în cadrul școlilor. Contribuții în bani sau în produse erau solicitate, în acest scop, și învățătorilor și profesorilor. În plus, serbările date pe parcursul anului erau considerate drept "produs distribuit exclusiv pentru spitalul respectiv." (22)

O trăsătură a învățământului din perioada analizată a fost accentuarea caracterului religios. Se făceau ore de religie, cursurile începeau și se terminau cu rugăciuni, iar de sărbătorile religioase importante era recomandat ca "toți elevii să fie spovediți și împărtășiți." (23)

Este de apreciat că între 1938 și 1940 școala ialomițeană a urmărit asigurarea primatului muncii și a voinței, cultivarea credinței religioase și a atașamentului față de monarhie, înscriindu-se pe coordonatele generale ale învățământului românesc interbelic.

NOTE

(1) Carol al II-lea, regele României *Însemnări zilnice. 1937 - 1951*, vol. I, ediție îngrijită de Viorica Moisuc și Nicolae Răuș, Editura Scripta, București, 1995, p.70

(2) Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu *Istoria românilor în secolul XX (1918 - 1948)*, Editura Paideia, București, 1999

(3) Direcția Județeană a Arhivelor Naționale D.J.A.N. Ialomița, *Fond Revizoratul Școlar*, dosar 419/1939, nenumărat (nn.)

(4) *Ibidem*, dosar 419/1939, nn.

(5) D.J.A.N., *Fond Revizoratul Școlar*, dosar (dos.) 430/1939, nn.

(6) *Ibidem*, dosar 431/1939, nn.

(7) *Enciclopedia României*, coordonator D. Gusti, vol. II, Țara Românească, București, 1938, p. 238

(8) Direcția Generală a Arhivelor Statului din România (D.G.A.S.), *Tezaur de documente ialomițene (1392 - 1944)*, vol. I, București, 1991, p.322

(9) D.J.A.N., *Fond Revizoratul Școlar*, dos. 430/1939, nn.

(10) *Ibidem*, dosar 440/1939, fila (f.) 91

(11) *Ibidem*, dosar 457/1940, f. 124

(12) Constantin Tudor, *Istoria învățământului din județul Ialomița*, vol II, (1918 - 1978), Slobozia, 1979, p.21

(13) D.J.A.N., *Fond Revizoratul Școlar*, dos. 430/1939 nn.

(14) *Ibidem*, dos. 426/1939

(15) *Enciclopedia României*, vol. II, p.238

(16) Constantin Tudor, *Istoria învățământului în județul Ialomița*, vol. II, p. 29

(17) D.J.A.N., *Fond Revizoratul Școlar*, dos. 446/1939, nn.

(18) *Ibidem*, dos. 426/1939, nn.

(19) *Ibidem*, dos. 430/1939, nn.

(20) *Ibidem*, dos. 426/1939, nn.

(21) *Ibidem*, dos. 430/1939, nn.

(22) *Ibidem*, dos. 426/1939, nn.

(23) *Ibidem*, dos. 431/1939, nn.

BIBLIOGRAFIE

• Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Ialomița, *Fond Revizoratul Școlar*, dosarele: 419/1939, 426/1939, 430/1939, 431/1939, 440/1939, 446/1939, 457/1940

• Carol al II-lea, regele României, *Însemnări zilnice*, I, II, III, ediție îngrijită de Nicolae Răuș, Editura Scripta, București, 1997, passim

Enciclopedia României, II, Țara Românească, București, 1938, pp 235 - 239

• Scorpan, Costin - *Istoria României: Enciclopedie*, Editura Nemira, București, 1997, passim

• Scurtu, Ioan - *Contribuții privind viața politică din România*, Evoluția formei de guvernământ în istoria modernă și contemporană, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, pp 428 - 447

• Scurtu, Ioan, Buzatu, Gheorghe - *Istoria românilor în secolul XX (1918 - 1948)*, Editura Paideia, București, 1999, pp 343 - 361

• Tudor, Constantin - *Istoria învățământului din județul Ialomița*, II, (1918 - 1978), Slobozia, 1979, passim

SLOBOZIA, 1944 - 1947 SAU ÎNTRE DOUĂ DICTATURI

Patru ani din viața unui oraș pot să pară, din perspectiva istoriei, o perioadă foarte scurtă, dar dacă ne gândim ce au însemnat acești ani pentru întreaga țară: sfârșitul războiului, sfârșitul unei dictaturi și începutul alteia, evenimente care au adus schimbări majore în viața țării și în viața oamenilor, patru ani pot să pară un secol.

Au fost anii în care autoritățile, administrația și populația orașului s-au luptat cu mizeria zilnică a unei vieți lipsite de cele mai elementare necesități: hrană, apă, medicamente, acoperișul de deasupra capului. Iar peste toate coșmarul cel mai negru care poate să existe: războiul întâi, ocupația germană, apoi una mai dură și mai lungă, cea sovietică. Relațiile cu ocupanții, mai ales cei de la răsărit, au dictat efectiv coordonatele vieții economice, politice, sociale, culturale ale orașului.

Cartiruirea trupelor române, germane, sovietice, ajutoarele bănești și alimentare pentru familiile celor concentrați și pentru refugiații din Basarabia, Bucovina și Transilvania au adâncit și mai mult sărăcia oamenilor și au obligat autoritățile să jongleze cu fondurile, oricum destul de reduse pe care le dețineau.

Și cu toate acestea, orașul, oamenii și-au continuat existența sperând în sfârșitul lipsurilor și necazurilor, sperând într-un viitor mai bun.

O statistică solicitată de Comisia aliată de control în luna mai 1946, pentru că autoritățile sovietice de ocupație trebuiau să știe tot ce mișca pe raza orașului, ne arată că în acel moment Slobozia avea o populație totală de 7845 locuitori dintre care 7828 români, 4 greci și 13 țigani. Pe grupe de vârstă situația era următoarea:

- 0 - 9 ani - 740 indivizi
- 10 - 18 ani - 1210
- 19 - 21 ani - 494
- 22 - 60 ani - 4970
- peste 60 ani - 431

Această populație era deservită de 6 școli, dintre care 4 primare și 2 secundare, un spital de stat, 3 farmacii particulare, 2 biserici ortodoxe, 2 mori, o presă de ulei, 8 brutării și 8 măcelării, o cofetărie, 19 cârciumi și 4 restaurante. (1)

Orașul nu mai avea lumină electrică în 1944, deși uzina electrică luase ființă în 1940 cu 78 de consumatori iar primăria încerca să procure, în februarie 1944, un generator trifazic care să fie atașat la motorul STZ Naty pe care-l primise prin donație de la Guvernământul Transnistriei. Licitația pentru lucrările de asamblare a fost câștigată de firma fraților Adamescu din București.

Problema curentului electric pentru oraș a fost rezolvată pentru un timp, dar tarifele s-au majorat pentru a se putea plăti salariile personalului de specialitate și a achiziționa combustibilul necesar. Fără această creștere de tarife uzina s-ar fi văzut în imposibilitatea de a mai livra curent electric atât de necesar abonaților casnici, instituțiilor publice, spitalelor, autorităților militare și civile.

În ianuarie 1947 curentul electric a fost din nou întrerupt datorită deteriorării motorului principal. Primăria neavând putere financiară să repună uzina în funcție a dat-o în concesiune. A fost acceptată oferta avansată de Gh. M. Petrescu și Constantin A. Petrescu. Ofertanții trebuiau să pună la punct instalația electrică din uzină și rețeaua aeriană și să rezolve forța motrice. Pentru folosirea localului uzinei și a instalațiilor existente cei doi trebuiau să dea curent gratuit pentru iluminatul străzilor, socotind câte 25 becuri de stradă și pentru iluminatul primăriei. Pentru alți abonați, unități economice sau administrative și cei casnici urma să se perceapă un preț similar cu cel cerut de uzinele electrice din alte orașe, de aceeași categorie cu Slobozia. Contractul se încheia pe 5 ani, putând fi reziliat în anumite condiții. (2)

Apa potabilă pentru locuitorii constituia o problemă la fel de grea ca și iluminatul orașului și rezolvarea ei nu s-a putut face decât prin solicitarea unor subvenții din partea Ministerului Afacerilor Interne și prin folosirea unor sume de la buget care, inițial au fost destinate altor lucrări. În februarie 1944, se primește aprobarea Ministerului Afacerilor Interne ca o sumă de bani acordată încă din 1941 la fondul comun pentru lucrări de folos obștesc, 700.000 lei, să fie folosită pentru aducerea apei potabile în oraș (adică pentru procurarea unui grup electrogen).

Aprovizionarea populației cu cele necesare traiului a fost o adevărată piatră de încercare pentru autorități începând cu cel mai important și necesar produs, pâinea.

În iunie 1945, conform Ordonanței nr.1843 a primăriei orașului, rația de pâine, de persoană era de 300 kg pe zi, pâine integrală, care se dădea pe cartele (3). O pâine de 1200 g costa 150 lei. Pâinea se distribuia toată săptămâna în afară de zilele de marți și joi și se vindea doar pentru locuitorii Sloboziei. Era interzisă fabricarea pâinii albe, dar brutarii mai treceau din când în când peste această interdicție spre disperarea Oficiului Economic Județean care, neavând un corp de control propriu apela la primărie să "efectueze un control riguros". (4)

Pentru o pâine de 600 g se socotea 450 gr făină integrală de grâu dar, în caz de nevoie se putea înlocui 20% din această cantitate cu făină de seară sau cartofi. Amestecul nu dădea dreptul la nici un spor de preț la pâine. (5) Pâinea se fabrica doar 2 zile pe săptămână.

În primăvara lui 1946 pâinea nu se mai distribuia decât 2 zile pe săptămână față de 5 zile în 1944, iar în celelalte 5 zile se distribuia mălai, atunci când exista în stoc, pentru că un an mai târziu a început să se macine grâul și porumbul de sămânță. Pe luna aprilie 1947 s-au distribuit doar câte 5 kg de porumb de persoană iar în luna mai nu s-a mai dat nimic, astfel că cetățenii orașului, mai ales copiii, dar și oamenii maturi cerșeau pe străzi o bucată de mămăligă. (6)

Cota de zahăr era de 200 g/lună de persoană, la cantine se socoteau câte 50 g de persoană, iar la spitale, câte 400 g lunar de fiecare pat ocupat. (7)

Singurele sortimente de carne care se distribuiau pentru populația civilă în 1946 erau cele de cal, măgar și catâr, tăierea porcilor și vitelor fiind aspru pedepsită. (8) Către sfârșitul anului a început să se distribuie și carne de porc, vită și oaie. Carnea se vindea joi și duminică câte 250 g de persoană, deci 500 g în total carne de porc sau vacă și câte 1250 g carne de oaie. Carnea de oaie se găsea și la liber, în cârciumi și restaurante. Cota de slănină sau untură era de 250 g/lună de persoană.

Și peste toate greutățile în aprovizionare mai era și specula. Acțiunile primăriei de reprimare a speculei și de stabilizare a prețurilor n-au dat rezultate, comercianții din oraș nescăpând ocazia să mărească prețurile la alimente atunci când acestea se găseau în cantități mici. Mai ales făina și mălaiul erau principalele produse de speulă, ridicarea prețurilor fiind justificată de motivația că grâul și porumbul se cumpărau la preț mare.

Și, de parcă aceste greutăți n-ar fi fost de ajuns, autoritățile trebuiau să mai hrănească și trupele române și sovietice staționate în oraș, deținuții din lagărul de internați politici, refugiații care se așezau în oraș sau care se aflau în trecere. Numai în iunie 1944 se aflau cazați la localnici peste 800 de refugiați iar pentru cantina care-i deservea pe cei care doar treceau prin oraș s-au distribuit din fondurile primăriei și din colecte publice: 60 kg fasole, 15 kg ceapă, 100 ouă, 200 fire praz, 2 lăzi de biscuiți, 3 miei, 3 kg brânză și altele. (9)

Se pune în permanență problema existenței unui stoc de alimente pentru aprovizionarea cantinelor pentru cei evacuați și pentru soldații în trecere.

Lagărul din Slobozia care, după eliberarea prizonierilor sovietici devenise lagăr de deținuți politici, necesita și ei atenția autorităților.

În decembrie 1944 acesta avea 485 de internați dar era lipsit de paturi și cazarmament, de apă curentă, de lemne pentru prepararea hranei și pentru încălzire, de medicamente și de un serviciu medical permanent. Baia existentă era nefuncțională așa că nu se putea face deparazitarea și nici să se mențină o igienă cât de modestă.

Pavilioanele erau neîncăpătoare, deținuții dormeau în paturi comune iar în lagăr se aflau și copii mici care aveau nevoie de lapte și bolnavi cu boli acute sau cronice care necesitau tratament supravegheat, internări și regim alimentar. (10)

Medicul șef al județului, în procesul verbal întocmit în urma vizitei făcute la 18 decembrie 1944 atrăgea atenția autorităților că pentru a nu avea probleme cu deținuții era necesar să ia o serie de măsuri urgente precum:

- folosirea săptămânală a trenului baie;
- amenajarea unei infirmerii și utilizarea cu medicamente;
- repararea băii din incinta lagărului;
- asigurarea de paturi individuale pentru internați;
- schimbarea săptămânală a paielei din saltele;
- amenajarea unei spălătorii;
- concentrarea a 2 medici care să lucreze permanent în lagăr;

- asigurarea rufăriei de pat și a păturilor;
 - dotarea cu mașini de călcat, mașini de tuns și brice. (11)
- La controlul său găsisse 2 bolnavi de scabie și 2 suspecti de aceeași boală, 2 suspecti de lues, 2 bolnavi cu afecțiuni cronice, reumatism și emfizem pulmonar. (12)

În iunie 1945 situația lagărului era chiar mai gravă decât la sfârșitul lui 1944. Apăruseră primele cazuri de TBC. La vizita din 5 iunie constatările asupra sănătății internaților erau îngrijorătoare:

- 1 bolnav pentru internare în Spitalul Slobozia;
- 20 bolnavi de TBC pentru internare în sanatorii;
- 24 de bolnavi pentru spitalele de specialitate;
- 23 de bolnavi pentru tratament și regim alimentar. (13)

Primăria orașului era solicitată să asigure pentru lagăr o cisternă de gaz și cota de zahăr, ceai, surogat de cafea și ulei comestibil.

Ajutoarele pentru familiile nevoiașe ale cetățenilor concentrați secătuiu bugetul primăriei și așa destul de sărac. Pe listele celor care primeau ajutor se aflau lunar între 200 - 230 persoane. Pentru acestea primăria a plătit în februarie 1945 - 787.400 lei, în martie - 751.600 lei (14) iar în mai - 1.007.500 lei și în iunie - 599.300 lei. (15)

Cu toate aceste greutăți orașul avea totuși o viață economică activă. Continuau să funcționeze atelierele de croitorie, fierărie, cismărie, tinichigerie, rotărie, frizeriile, brutăriile, ceasornicăriile, ba chiar și o mezelărie și o cofetărie. (16)

Comerțul rămânea totuși cea mai înfloritoare activitate și îndeosebi cel particular. Sigur, erau și greutăți mai ales în aprovizionare având în vedere că mărfurile ajungeau cu prioritate la magazinele de stat nou înființate. Un motiv pentru ca industria și comercianții din Slobozia să se asocieze într-un sindicat profesional la 11 septembrie 1947. Scopul declarat al acestei asocieri era obținerea unor facilități din partea autorităților:

- eșalonarea impozitelor prin autoimpunere lunară;
- scăderea coeficientului de impunere la cârciumi;
- eșalonarea datoriilor restante ale comercianților;
- prelungirea certificatelor de existență a firmelor.

În schimbul acestor avantaje comercianții promiteau să afișeze, la loc vizibil, prețurile, să solicite facturi reale de la fabrici și depozite, să sprijine autoritățile în aplicarea reformei monetare, să contribuie cu bani la fondul electoral. (17)

Agricultura continua să fie ocupația unei părți însemnate a populației orașului. În 1945 suprafața totală de teren agricol a orașului era de 4076 ha din care s-au cultivat: cu grâu - 840 ha (producția totală 927.000 kg), cu orz - 450 ha (producția totală 270.000 kg), cu ovăz - 350 ha (producția totală 175.000 kg), cu mazăre - 200 ha (producția totală 200.000 kg), cu în 8,00 ha (producția totală 4000 kg). (18)

În ce privește animalele, la jumătatea anului 1945 se găseau în oraș: 632 cabaline, 591 bovine, 4140 ovine, 360 porcine. (19)

Din martie 1945 au început pregătirile pentru aplicarea legii de reformă agrară. La 27 martie conform Ordinului prefectului, nr.6196 a fost ales comitetul local de împrumut care avea ca atribuție nominalizarea bunurilor agricole care urma să fie trecute în proprietatea statului și întocmirea listelor cu îndreptățiții la împrumut. S-a hotărât că în Slobozia erau 271 cetățeni îndreptățiți la împrumut iar pentru aceștia era necesară suprafața de 359 ha. Mai trebuiau repartizate 10 ha pentru 2 cavaleri ai Ordinului "Mihai Viteazu" și 32 ha pentru rezerva de stat. Deci, în total 401 ha. (20)

Proprietarii expropriați în scopul realizării împrumutului au fost:

- Moștenitorii Negreanu - 29 ha
 - V.Dr. Angelescu - 13 ha
 - Ion M. Ștefănescu - 13 ha
 - Gh. Deșliu și Eliza Politinos - 58 ha
 - Aneta Iamandi și Ion și Grigore Țăranu - 140 ha
 - Viorica G. Miciora - 106 ha
- TOTAL = 359 ha (21)

Pentru cei doi cavaleri și Ordinului "Mihai Viteazu": col. Cătană Octav și maiorul Anghelina Petre s-au expropriat încă 10 ha de la Viorica Ge. Miciora iar pentru rezerva de stat, 32 ha de la proprietarul Mihail Berceanu. (22)

Lucrările de împrumut au durat câțiva ani buni dar, la Slobozia au decurs fără momente tensionate. Un eveniment care a marcat viața locuitorilor Sloboziei au fost alegerile din 19 noiembrie 1946. Rezultatul acestora a însemnat, cel puțin în viața politică, la nivelul întregii țări, un pas capital către țara în care am trăit cu toții până în 1989.

SLOBOZIA ÎN DOCUMENTELE ARHIVELOR NAȚIONALE

Prof. Veronica BERGHEA

Director - Direcția Județeană Ialomița a Arhivelor Naționale

Primele mărturii scrise referitoare la municipiul Slobozia sunt destul de târzii, de la sfârșitul secolului al XVI-lea, ceea ce nu înseamnă că locuirea acestei zone a început abia de atunci, cercetările arheologice demonstrând că, actualul oraș Slobozia, este așezat pe o străveche vatră de locuire neolitică.

Prima mențiune documentară este hrisovul din martie 1614, emis la Târgoviște, prin care voievodul Radu Mihnea confirmă postelnicului Ianache proprietatea asupra "selistei" (siliștii) satului Vaideei, aceasta fiind prima denumire a Sloboziei apărută în documente. Hrisovul nu este numai un document de întărire a unei stăpâniri ci, anunță și scutire de dări de orice fel, pe timp de trei ani pentru toți acei care ar fi dorit să se așeze în această zonă, pustiită de războaie și năvăliri dușmane. Spune documentul: "care om vrea să vină și să trăiască în acea seliște, ce s-a zis mai sus, fie sârb, fie ungur, fie moldovean, fie grec sau din țara noastră... și va veni aici din Țara Turcească sau din Țara Ungurească sau din Țara Moldova, să fie iertați de bir, și de găleți și de fân și de oi..." "Slobozia" sau "slobozirea" de dări (scutirea), ca act domnesc dat în scopul populării zonei va da numele așezării, denumirea de "Slobozia" grefându-se în timp peste cea de "Vaideei".

Faptul că hrisovul face referire la domnia lui Mihai Viteazu: "sus zisa seliște s-a aflat domnească (deci sub jurisdicția domnului), a fost pustie, fără oameni încă din zilele răposatului Mihai Voievod, din primii ani ai domniei lui, până în zilele domniei mele, la cel de-al 3-lea an al domniei în Țara Românească, fac împreună atâta vreme 20 ani", ne confirmă atestarea mai veche a localității, anul 1594.

Este al 2-lea an al domniei lui Mihai Viteazu și, în lipsa altor documente, distruse de vicisitudinile vremurilor, considerăm acest an, anul în care se scriu primele pagini de istorie ale viitorului oraș.

După Radu Mihnea, un lung șir de alți voievozi vor acorda scutire de dări satului Vaideei, motivul fiind același, de atragere a locuitorilor din alte zone deoarece, așa cum arată un hrisov de la Radu Tomșa, din 1630"... au robit tătării pe toți vecinii din sat, de a rămas satul pustiu, fără oameni, fără nimeni, numai ocină pustie".

Hrisoave de "slobozie" au mai dat domnitorii Matei Basarab la 1635 și 1636, Grigore Ghica în 1672, Șerban Cantacuzino în 1679 și 1682, Constantin Brâncoveanu în 1688 și mulți alții.

În documentele de la Matei Basarab constatăm trecerea de la Vaideei la Slobozia și localizarea precisă a vetrei satului: "Dă domnia mea această poruncă a domniei mele, Sfintei Dumnezești mănăstire a domniei mele de la Slobozia lui Ianache, care se numește Vaideei, lângă Slăvica, pe apa Ialomiței".

Trebuie observat că istoria satului Vaideei se împletește strâns cu cea a mănăstirii "Sfinții Voievozi", prima mărturie documentară despre aceasta fiind tot timpul domniei lui Radu Mihnea, din 1615, în care este menționat preotul Ștefan de la Mănăstirea Slobozia lui Ianache. De fapt, mai toate mărturiile documentare care urmează

până dincolo de jumătatea secolului al XIX-lea când, prin aplicarea legii de secularizare a averilor mănăstirești, mănăstirea își pierde din importanța economică și culturală, se referă, în primul rând, la mănăstire și, prin localizarea acesteia în satul Vaideei, aflăm informații și despre acesta.

Tot de la sfârșitul secolului al XVI-lea datează și primele documente în care sunt pomenite și localitățile aflate în jurul satului Vaideei, unele dispărute iar altele intrate în componența Sloboziei: Slăvica, Cuiburile, Bora.

Despre documentele din secolele XVI - XVIII s-a scris mult, informațiile lor au fost comentate în diverse articole și lucrări de specialitate, dar le-am prezentat pe scurt pentru a desluși, atât cât se poate, începuturile urbei noastre. Aceste documente se află la Arhivele Naționale București și cea mai mare parte dintre ele au fost publicate.

Aș vrea să aduc în fața dvs. documente mai apropiate de noi în timp, dar mai puțin sau deloc cunoscute, din secolul al XIX-lea, care se află în depozitele Direcției Județene Ialomița a Arhivelor Naționale. Dintre acestea foarte puține au văzut lumina tiparului prin volumul de documente editat de Arhivele Ialomița în 1991.

Aceste documente sunt mai puțin spectaculoase, provin din administrațiile unor domnii, de care nu am auzit la școală, dar pentru cercetătorii trecutului Sloboziei, constituie o sursă bogată de informații.

La Arhivele Ialomița se află mai multe fonduri și colecții de documente în care se găsesc informații referitoare la Slobozia, dar cel mai bogat fond este Primăria orașului Slobozia, cu documente din perioada 1847 - 1968, în care descoperim numeroase mărturii privind dezvoltarea economică a orașului, ocupațiile de bază ale locuitorilor, viața politică, culturală, situația socială și sanitară etc.

Fondul este compus în principal din 4 categorii de documente, în funcție de emitenții acestora: documente provenite de la autoritățile locale: Ocârmuirea județului Ialomița, Subocârmuirea plășii Ialomița, Administrația plășii Ialomița, Subprefectura plășii Ialomița, Primăria comunei Slobozia, care sunt cele mai numeroase; documente provenind de la reprezentanții satului, comunei și mai târziu orașului Slobozia: logofeți, pârcașlăbi, jurați, aleși, deputați, funcționari ai primăriei; plângeri ale locuitorilor împotriva arendașilor, proprietarilor de moșii și slujbașilor administrației și, în cantitate mai mică, documente emise de autoritățile județene, pentru ca locuitorii să ia cunoștință de diferite afișe, legiuri, reglementări.

Cele mai importante și detaliate documente sunt catagrafiile, recensămintele, statisticile solicitate la nivelul administrației locale. Indiferent de domeniul de activitate pe care am vrea să-l abordăm, acesta oferă un material bogat de studiu.

În fondul prezentat vom găsi catagrafii generale cuprinzând date demografice, despre categoriile sociale și profesionale, suprafețele de terenuri arabile și numărul de vite deținut de locuitori, starea de sănătate a populației, și altele, dar și așa numitele catagrafii, recensăminte și statistici specializate cum ar fi: catagrafia boierilor de neam, cea a locuitorilor cu stare sau a persoanelor contribuabile, recensăminte școlare sau statistici medicale.

Un număr relativ mare de documente din fond face referire la ocupațiile locuitorilor Sloboziei: agricultura și creșterea vitelor, pentru că să nu uităm, până la 1912, când localitatea a devenit comună urbană, avem de a face cu un sat și mai apoi cu o comună rurală. Sigur, Slobozia avea și o activitate comercială destul de intensă, mai ales după 1850 și documentele existente ne-o demonstrează: avize pentru deschiderea unor stabilimente comerciale, acte privind perceperea impozitelor pentru activități comerciale, autorizații pentru vânzarea produselor cerealiere și animaliere la bălciul din localitate.

Găsim documente care ne prezintă starea de sănătate a populației și sistemul sanitar. Acestea se referă la perioade de epidemii, când se luau măsuri de carantină, se înmulțeau vizitele medicilor și se transmiteau sfaturi medicale pentru prevenirea și tratarea bolilor care bântuiau mai des.

După 1830 avem chiar adevărate campanii de vaccinare a copiilor pentru vărsatul de vânt, de exemplu și mai putem vorbi, datorită informațiilor din documente și despre o anumită formă de educație sanitară prin care populația era învățată, ce măsuri să ia pentru prevenirea unor boli grave ca tifosul sau tuberculoza dar și pentru afecțiuni mai puțin grave, dar mai răspândite: "guturaiu la piept și umflături la gât". Statisticile sanitare ne informează asupra numărului bolnavilor, dezvoltarea rețelei sanitare, natalitatea și mortalitatea populației.

În ce privește starea culturală a locuitorilor Sloboziei aflăm din documente când s-a construit prima școală, cu ce fonduri, ce număr de cadre didactice se ocupau de copiii aduși la învățătură, cu ce rezultate, cum se făcea pregătirea dascălilor și verificarea activității lor.

Problemele administrative sunt foarte bine reliefate și, dacă urmărim în timp conținutul documentelor, vom constata evoluția treptată a localității de la sat la comună urbană.

De la alegerea reprezentanților satului Slobozia, întocmirea bugetelor de venituri și cheltuieli, organizarea activității de stare civilă și mai târziu a celei de evidență a populației și până la întocmirea regulamentelor de funcționare ale serviciilor primăriei și a planurilor de coordonare a întregii activități economice și sociale, sunt numai o parte a informațiilor privind administrația orașului.

Din documente aflăm cum erau percepute în viața cotidiană a Sloboziei evenimente istorice de rezonanță la scara întregii țări (Țara Românească, Principatele Unite, și apoi România) precum: războiul Crimeii, Unirea de la 1859, secularizarea averilor mănăstirești, plebiscitul lui Cuza de la 1864, legea rurală din același an, războiul de independență, și altele ca să nu trecem dincolo de granița secolului XX.

Registrele de ședințe ale consiliului comunal, statutele creditului agricol și ale băncii populare "Nădejdea", publicațiile și ordonanțele primăriei, bugetele, recensămintele, statisticile, actele de stare civilă, listele electorale, petițiile și reclamațiile adresate de locuitori autorităților, simpla corespondență între diferite instituții din fondul prezentat, alături de documente din alte fonduri precum: Ocârmuirea și Prefectura Județului Ialomița, Subocârmuirea plășii Ialomița, fondul de stare civilă Slobozia, fondurile școlare, sanitare, judecătorești și altele constituie o sursă de informații pe care nici un cercetător serios nu o poate ignora și pe care Arhivele Slobozia le pune la dispoziția doritorilor, prin sala de studiu.

MONOGRAFIA COMUNEI ION ROATĂ

prof. Ioan MAN

CELE MAI VECHI URME DE VIAȚĂ ȘI ACTIVITATE UMANĂ. ANTICHITATEA ÎN VALEA IALOMIȚEI

Teritoriul comunei noastre a fost locuit în mod cert încă din neolitic. Prezența unor unelte din silex în partea de est a satului Cioara, a fragmentelor de vase din mai multe culturi și existența unor tumuli constituie o dovadă a vechimii societății omenești pe aceste meleaguri. De asemenea, poziția comunei, chiar lângă apa Ialomiței, a favorizat dezvoltarea unor comunități umane și, mai mult ca sigur, o locuire neîntreruptă de-a lungul mileniilor.

Este cunoscut faptul că în toate epocile oamenii au întemeiat așezări în zone care le ofereau posibilități de trai, apă și adăpost. De aceea, cursurile apelor și văile dintre dealuri și munți au fost locurile preferate de toate comunitățile umane. Pământul fertil al Bărăganului, codrii seculari, din care a mai rămas pădurea Redea, și apa dădătoare de viață a Ialomiței i-au atras pe strămoșii noștri îndepărtați.

Nu este exclus ca începuturile locuirii să fie chiar în paleolitic. Dar din această epocă ne lipsesc dovezile arheologice. S-a descoperit, totuși, o uneltă grosolană din silex în apropiere de Valea Obielii. Nu știm însă dacă aceasta este din paleolitic, deoarece asemenea unelte există și în neoliticul timpuriu. Apoi, periodizarea societății primitive are un mare grad de aproximație. În genere, se admite că paleoliticul a durat până în urmă cu vreo 12.000 de ani. A fost o epocă foarte întinsă în timp, cu mult mai lungă decât toate celelalte epoci care i-au urmat, luate împreună.

Așadar, putem afirma că apariția omului în valea Ialomiței s-a produs în mod cert încă înaintea marilor glaciațiuni. Din nefericire, nu s-au păstrat nici cele mai vagi urme ale celor care au trăit aici în acea perioadă îndepărtată, cu excepția unei mențiuni mai înainte. Aceasta pare a fi fost un pumnal din silex, obținut prin spargerea unei bucăți mai mari.

Asemeni altor regiuni de câmpie, Bărăganul a oferit primilor oameni care au trăit aici hrană suficientă. Zona fiind împădurită, ei găseau destule plante comestibile, fructe, rădăcini și vânat, iar în Ialomița se afla pește din belșug. Așadar, ne putem imagina modul de trai al cetelor primitive care viețuiau în ținutul nostru. Acestea nu aveau așezări stabile deoarece erau nevoite să se deplaseze permanent în căutare de hrană. Se adăposteau în scorburi de copaci și colibe improvizate, pe care le părăseau îndată ce se epuizau resursele de hrană. Viața aceasta cvasinomadă se explică prin aceea că oamenii nu își produceau singuri hrana, ci o luau direct din natură. Prin urmare, ei erau simpli culegători și vânători și depindeau de ceea ce le oferea mediul înconjurător.

Spre deosebire de paleolitic, neoliticul este bine ilustrat cu unelte din piatră șlefuită și foarte multă ceramică. Am descoperit unelte din silex, în special lame, la capătul satului Cioara și în Valea Obielii. Una din piese se aseamănă cu o daltă și este foarte fin șlefuită. Cea mai importantă descoperire o reprezintă niște nuclee din silex. Pe unul din ele se văd urmele desprinderii așchiilor din care se confecționau unelte. Prezența acestor nuclee într-o regiune în care nu există piatră dovedește existența unui schimb de produse între locuitorii câmpiei și cei de la munte. Toate uneltele, inclusiv nucleele, sunt din silex de culoare galben-maronie și provin, aproape sigur, din Munții Dobrogei.

Ceramica neolitică este prezentă în mai multe locuri de pe cuprinsul comunei. Astfel, pe panta dinspre sud-est a colinei din stânga Văii Obielii și în apropierea heleșteului se află fragmente de vase din culturile neolitice care, în aria lor de răspândire, au cuprins și acest teritoriu. Cele mai multe sunt din culturile Dudești, Boian, Gumelnița și Cernavoda.

O altă zonă bogată în ceramică neolitică se află la marginea de est a satului Broștenii Noi, între șosea și calea ferată. Aici s-au găsit și câteva fusaiole și greutăți folosite la războiul de țesut. După cum se știe, acesta era vertical, iar la capătul de jos al firelor de urzeală erau legate greutăți pentru a le ține întinse. Fusaiolele, numite în alte părți prâsnele, iar la noi, sfârleze, erau de formă rotundă și aveau o gaură la mijloc în care se introducea partea de jos a fusului. Greutățile pentru urzeală erau în formă de inele groase din lut ars.

Principalele ocupații ale strămoșilor noștri din neolitic erau cultivarea pământului, creșterea animalelor și meșteșugurile casnice. Plantele cultivate în mod cert în neolitic erau grâul, orzul, secara, meiul, mazărea și alte câteva legume. Pământul era lucrat cu săpăliga. Mai târziu, apar și alte unelte ca: toporul din piatră, cuțitele din silex, alături de uneltele din lemn, corn și os.

Animalele domestice de la noi erau câinii, vitele,

oile, porcii și păsările. Căii au apărut spre sfârșitul neoliticului și s-au impus în epocile următoare ca animale de tracțiune, înlocuind boii. Desigur, căii erau folosiți și în scopuri militare, în luptele dintre triburi.

Hrana de bază a oamenilor era compusă din turte obținute din cereale, fierturi, carne, lapte, brânză, ouă, legume și fructe. Multe dintre acestea erau consumate în stare crudă. Pâinea dospită, așa cum o cunoaștem noi astăzi, a apărut mai târziu, o dată cu perfecționarea râșniței, strămoșii îndepărtați a morii. Vasele din lut au avut un rol important în prepararea hranei și au contribuit la îmbunătățirea ei.

Meșteșugurile casnice răspândite la noi erau torsul lânii și al fibrelor de in și cânepă, țesutul, prelucrarea pieilor de animale, a lemnului și confecționarea uneltelor. Nu știm dacă olăritul se practica în acest ținut. Probabil existau centre tradiționale ale acestui meșteșug, așa cum există și azi în diferite zone ale țării (Oboga, Horezu, Corund, Biniș, Vama, Leheceeni, Rădăuți ș.a.). Dintr-un astfel de centru de prin apropiere se aduceau vasele necesare, tot așa cum era adusă și piatra. Nu e exclus să fi existat olari și la noi. Pâna poroasă conținând mult nisip, din care sunt făcute vasele descoperite aici, pare să confirme această ipoteză.

Noul mod de viață, cel sedentar, i-a determinat pe oamenii din neolitic să renunțe la colibele provizorii și să-și construiască adăposturi durabile. Cele mai vechi locuințe de folosință îndelungată au fost bordeiele. Acestea erau săpate în locuri mai înalte, ferite de torenți, viituri și infiltrări de apă. Bordeiele erau adăposturi călduroase, dar destul de umede și întunecoase, având ca unică sursă de lumină ferestrauca practică în ușa de la intrare. Interiorul era luminat cu ajutorul unui opaț în care se ardea seau. Într-un colț al bordeiului se afla o vatră folosită pentru încălzire și prepararea hranei în timpul iernii.

Locuințele construite la suprafață aveau formă dreptunghiulară. Pereții erau clădiți din bărne împletite cu nuiele și bulgărite cu pământ. Podeaua era făcută din bărne despicate și lipite cu un strat de lut. Acoperișul, croit în două ape, era din stuf. Atât bordeiele, cât și casele din bărne sau paiantă au avut o existență neobișnuit de lungă, astfel de locuințe construindu-se chiar și în zilele noastre.

Despre viața spirituală a strămoșilor noștri din neolitic știm puține lucruri. Mai mult ca sigur, ei erau politeiști, iar cultul predominant era cel al fertilității. Figurinele antropomorfe din lut descoperite în așezări neolitice din apropierea noastră reprezintă adesea femei însărcinate, dovadă că acestea se bucurau de multă venerație. Pentru oamenii de atunci, amenințați de tot felul de primejdii și, mai ales, de spectrul foametei, ele semnificau izvorul vieții și al belșugului.

Cel mai vechi rit funerar este cel al înhumăției. Acesta s-a practicat și la noi. De regulă, mortul era legat fedeleș și îngropat în această poziție chirchită. Obiceiul respectiv se explică prin teama că răposatul s-ar putea transforma în strigoi, superstiție care mai dăinuie pe alocuri și în zilele noastre. Uneori, cadavrul era presărat cu ocră roșu, culoare care simbolizează sângele, de unde rezultă că strămoșii noștri credeau în nemurirea sufletului încă din acele vremuri îndepărtate.

Pe teritoriul comunei noastre există mai mulți tumuli, așezați în două șiruri paralele cu apa Ialomiței. Ei datează din neolitic, epoca metalelor și din perioada migrațiilor. În tumulul numit Movila Mare s-a găsit un mormânt în ocră, caracteristic neoliticului. Resturi de oase umane s-au descoperit și în Movila lui Dodu din sudul satului Broștenii Vechi. Din ambele movile s-a cărat pământ pentru nivelarea drumurilor din apropiere. Din nefericire, cei care au executat această lucrare au fost îndeajuns de ignoranți ca să protejeze cât de cât osemintele descoperite. Astfel, Movila lui Dodu a fost distrusă în întregime, iar Movila Mare a avut și ea de suferit.

Cei mai mulți tumuli au fost cercetați de către arheologii Vasile Pârvan și Ioan Andrieșescu la începutul secolului XX. Cred însă că au mai rămas și câțiva necercetați. Aceștia ar mai putea oferi destule dovezi prețioase despre trecutul acestui ținut.

Nu știm dacă toate aceste movile sunt din aceeași perioadă. În mod cert, însă, ele sunt morminte ale unor căpetenii tribale din neolitic și epoca bronzului sau ale unor șefi militari pecenegi sau cumani. În zonele de deal și de munte, pentru îngroparea acestor căpetenii, se alegeau înălțimile care dominau teritoriul din jur. La câmpie, însă, era nevoie să se transporte mari cantități de pământ pentru a acoperi rămășițele pământești ale acelor importante personalități. Astfel, au apărut enigmaticele movile din Bărăgan. Ritualul respectiv era practicat mai ales de populațiile din stepile nord-ponice de unde, probabil, s-a răspândit și la noi. Este demn de reținut

numele de gorgan, de la kurgan, cum îi ziceau acele populații unui tumulus. Numele de movilă este de origine slavă (în ucraineană - moghila).

Epoca bronzului este dominată în estul Câmpiei Române de cultura Tei. La noi, se constată o interferență între această cultură și cea vecină de la nord, Monteoru. Până în prezent, în comuna noastră nu s-au descoperit unelte sau arme din bronz, cu excepția unei cataramă care, cred, făcea parte din harnașamentul unui cal. Aceasta a fost găsită cu prilejul săpării unui puț la cărămidăria de pe Muche. Cu toate că a fost descoperită la adâncimea de peste un metru, proveniența ei din epoca bronzului este incertă.

Uneltele din bronz s-au răspândit destul de repede pe întreg teritoriul țării. Totuși, arama și cositorul, din care este compus aliajul, sunt metale destul de rare. De aceea, putem presupune că uneltele și armele din bronz erau scumpe. Numai așa se explică raritatea lor. Faptul că s-au găsit unele depozite, precum cele de la Uioara, Drajna și alte câteva, constituie o excepție. E posibil ca, o dată cu apariția uneltelor din fier, bronzul să fi fost adunat și retopit pentru a i se da alte întrebuintări (clopote, statui, iar în evul mediu, tunuri).

Ceramica din epoca bronzului este de mai bună calitate, iar vasele sunt frumos ornamentate cu motive geometrice, realizate prin incizie. De asemenea, în această epocă au avut loc mari progrese în agricultură, între care folosirea plugului de lemn, cultivarea viței-de-vie și intensificarea schimbului de produse. Uneltele, net superioare celor din piatră, au asigurat o productivitate crescută și, implicit, un nivel de trai mai ridicat. Din bronz s-au turnat cuțite, topoare, seceri, brăzdare de plug, dar și săbii, lănci și diverse podoabe.

În plan social, locul ginților neolitice este luat de familia patriarhală care va avea o lungă existență, până în evul mediu. Se produc și unele diferențieri sociale care se vor accentua în epoca fierului.

Importante schimbări au loc și în viața spirituală. Cultul neolitic al fertilității este înlocuit cu cultul soarelui. Ritul înhumăției este abandonat, preferându-se incinerarea care va fi practică de strămoșii noștri până la apariția creștinismului. Arderea morților se făcea fie în gropi deschise, care apoi erau astupate, fie pe ruguri din lemne uscate. Cenușa rezultată era depusă în urne funerare, iar acestea erau îngropate în pământ.

Epoca fierului este mult mai bogat ilustrată, în special în satul Broștenii Vechi, la extremitatea de vest a acestuia, unde se află o așezare din mileniul I î.Hr. Astfel, pe Muche s-a descoperit, printre altele, un vas dacic întreg, fără toartă și fără ornamente. Acesta datează din prima vârstă a fierului, Hallstatt. Vasul a fost descoperit de niște săteni care săpau o groapă. El se afla la 2 m în pământ și a scăpat întreg ca prin minune. Fragmente de vase împodobite cu brăuri alveolare, specifice oalelor dacice, s-au mai găsit și în sud-estul satului Cioara și în două zone din Broștenii Noi. Ele fac parte din cultura Basarabi, care era răspândită pe întreg teritoriul țării în secolele VIII-VI î.Hr.

Populația care locuia în acest ținut era geto-dacică. Ea făcea parte din marea familie a tracilor nord-dunăreni, singurul neam tragic care a format un stat centralizat. Poporul dac s-a format încă din perioada de trecere de la neoliticul târziu (eneolitic) la epoca bronzului. În sudul județului nostru trăia tribul dacic al pingetilor, menționat în harta geografului grec Ptolemeu, iar în nord, tribul scitic al napeilor. În epoca fierului, uneltele agricole, în special plugul, s-au perfecționat. Fierul, mult mai ieftin și mai ușor de procurat decât bronzul, a permis diversificarea uneltelor. Fiind un metal maleabil, fierul putea fi ușor prelucrat. Geto-dacii de aici foloseau cam aceleași unelte existente și azi: sapa, cazmaua, toporul, seceră, coasa, ciocanul, cleștele, ferăstrăul, grebla și alte unelte gospodărești.

Cultura grâului și a altor cereale asigura hrana de bază a strămoșilor noștri. Producțiile erau destul de mari încât permiteau surplusurile necesare procurării uneltelor și a altor bunuri trebuincioase. Că astfel stăteau lucrurile ne demonstrează izvoarele antice. Astfel, Ptolemeu al lui Lagos, unul din însoțitorii lui Alexandru cel Mare în expediția sa din anul 335 î.Hr. în nordul Dunării, arată că armata macedoneană a întâlnit culturi înalte de grâu. Arrian, care a preluat știrea de la Ptolemeu, spune că „Alexandru a luat-o prin semănături, poruncind pedestrimii să înainteze către ținuturile necultivate, călcând grâul cu sulilele aplecate” 9).

O altă plantă cultivată intens în acele vremuri de către localnici era cânepa. Herodot spune că „în țara aceasta crește cânepa care seamănă foarte mult cu inul, e însă mult mai groasă și mai mare ca el. Crește și singură și semănată și din ea își fac tracia haine, foarte asemănătoare cu cele făcute din in” 10).

(continuare în pag. 22)

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE FOLCLOR „FLOARE DE PE BĂRĂGAN” - SLOBOZIA, 27 Iunie 2003

Sfârșitul lui Cireșar a adus anul acesta ialomițenilor o surpriză deosebită: cea de-a VIII-a ediție a Festivalului Internațional de Folclor „Floare de pe Bărăgan”, o manifestare care și-a dobândit un binemeritat prestigiu, bucurându-se de o mare popularitate în rândul publicului.

Organizatorii ediției din acest an au fost Consiliul Județean Ialomița, Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Ialomița, Centrul Creației Populare, Primăria Municipiului Slobozia și Centrul Cultural UNESCO „Ionel Perlea”. Noutatea a fost că este prima dată când acest festival s-a desfășurat sub semnul unui parteneriat regional, între județele Ialomița și Călărași, formulă pe care organizatorii o consideră de bun augur și speră că va reprezenta pe viitor un program activ, consacrat cunoașterii, valorificării și transmiterii moștenirii culturale românești în spațiul european.

Oaspeții din acest an ai festivalului au fost grupuri și ansambluri folclorice din Bulgaria, Franța, Israel, Polonia, Slovacia, Peru, Ucraina, ale căror spectacole au constituit mesele cele mai sugestive ale artei lor interpretative.

Ialomițenii au avut iarăși ocazia să admire o varietate de costume populare, firească dacă avem în vedere marea diversitate a zonelor geografice și a arealelor culturale reprezentate. Nuanțele particulare ale fiecărui ansamblu au etalat o gamă impresionantă de expresii ale spiritului de originalitate din fiecare țară. Experiența străveche a armonizării culorilor a strălucit într-o alcătuire inedită și irepetabilă, încântându-i pe ialomițeni, amatori de frumos în formele sale superioare.

Programul festivalului a cuprins pentru început o întâlnire protocolară la Primăria Municipiului Slobozia, unde delegațiile din străinătate au fost întâmpinate cu ospitalitate de oficialitățile orașului.

A urmat o amplă paradă a costumelor populare pe străzile orașului Slobozia, mii de locuitori ieșind încântați să admire strălucirea costumelor populare și autenticitatea folclorului oaspeților.

Spectacolul folcloric oferit locuitorilor municipiului Slobozia s-a desfășurat la Stadionul „1 Mai”, unde timp de câteva ore, numeroșii spectatori au fost impresionați de varietatea și diversitatea programelor, frumusețea costumelor, acuratețea și autenticitatea interpretării pieselor coregrafice și muzicale.

Ritmurile fascinante și pline de culoare ale peruanielor, inedita grație și armonie a francezilor, melodioasele și unduitoarele acorduri orientale ale Israelului, vigoarea și expansivitatea dansurilor din Ucraina, îmbinarea dintre lirism și dinamism a ansamblului din Polonia, autenticitatea și energia folclorului din Slovacia, gingășia și eleganța dansatorilor bulgari, primatul absolut al frumuseții pure a folclorului românesc au oferit câteva remarcabile note comune: evoluții scenice ireproșabile, cultivarea exclusivă a pieselor coregrafice specifice, prezentarea costumelor populare autentice.

Finalul spectacolului a aparținut ansamblului folcloric „Doina Bărăganului” din Slobozia, care a impresionat atât publicul cât și pe oaspeți printr-o evoluție de excepție. La final, pe ritmuri folclorice românești, ansamblurile au urcat pe scenă și au format o imensă horă, iar steagurile țarilor au fluturat în mijloc, unul lângă altul.

Această întâlnire înseamnă de fiecare dată un succes al folclorului internațional și o apropiere a culturilor, reușind să arate lumii întregi sufletul ialomițenilor și modul în care ei înțeleg să respecte și să promoveze ceea ce au mai de preț: identitatea națională.

Și în acest an „Floare de pe Bărăgan” a reușit să demonstreze că folclorul reprezintă esența unei națiuni, că poate conduce la o legătură spirituală trainică între popoare, dincolo de distanțe geografice, cultură, limbă.

Nicolae TACHE

Contra - editorial

Concluzie periculoasă

Să ne reamintim scena balconului. Nu, nu aceea din "Romeo și Julieta". Acea din decembrie '89. Scenă cu îmbrățișări și pupături înfocate, cu discursuri aprinse, scenă cuprinzând o lume pestriță, pestriță, pestriță, momente televizate, urmărite cu sufletul la gură de cei care credeau că acela era momentul de răscruce, menit să le schimbe total destinul. În bine! În piață - numită **Piața Revoluției** - se striga "Jos comuniștii!" iar în balcon comuniștii se îmbrățișau cu foc, cei mai mulți mizând pe faptul că, picați în dizgrațiile răposatului, apăreau în fața poporului drept îngeri salvatori. Și au fost luați ca atare, dacă ne gândim că nu întâmplător Ion Iliescu a devenit, pentru mulți dintre alegătorii români, soluția salvării, soluția unui trai mai bun sau, mă rog, cel puțin decent, cum îi place să spună președintele de aproape treisprezece ani al țării, cu excepția aceluia repaos de patru ani, timp în care cel de al doilea președinte postdecembrist i-a consolidat și mai mult faima lui Ion Iliescu. Faimă conturată, firește, și de abilitatea politicianului.

Constituindu-se acel Front al Salvării Naționale, s-a dat impresia că nu politica interesează, ci destinele neamului scos din ghearele dictaturii. S-a spus, chiar acolo în balcon, că Frontul nu va fi partid, dar cum urmau alegerile - urmare firească - și cum partidele istorice își făcuseră, cu toate hachițele jucate, apariția, s-a recurs la alternativa partidului, FSN purtând, în fapt, în marsupiul său o puzderie de alte partide. Partide născute pe același principiu al frontului intereselor comune. Până și automobilisti s-au încolonat într-un partid cu candidații desemnați pentru noile structuri democratice ale țării.

Și dacă la început a fost oarece armonie între comuniștii eșalonului doi - cât de majestuos mergeau braț la braț Iliescu și Roman! -, gustul ciolanului deja mușcat a început să-i separe. Roman și-a făcut partidul lui, delimitându-se net de Iliescu, devenindu-i chiar adversar.

De fapt, toate partidele din România au la origine aceeași magmă roșie. Monștri sacri ai partidelor istorice au dispărut de pe scena politică - au mai rămas câțiva - iar mulți dintre cei care se consideră membri ai acestor partide nu sînt altceva decît uteciști sau comuniști care și-au lepădat hainele. Sigur, dictatura nu a dat posibilitatea exprimării libere, manifestării convingerilor politice, dar putem spune oare că Partidul Liberal, bunăoară, din Cucuieții din Deal are liberali autentici în partid? Departate gîndul de a crede că partidele istorice au dispărut sau dispar pe cale naturală. Nu despre dispariția acestora vă vorbesc, ci despre consolidarea lor, pe doctrinele istorice autentice, adaptate firește momentului. Adaptate, dar nu vicinate. Cum vă explicați fuziunea PD - PNL? Dar este oare nevoie de vreo explicație? Nu, lucrurile sînt clare, nu contează doctrina, contează succesul în alegeri. Slogan original, tipic românesc!

În aceste condiții, trăim situația penibilă a cetățeanului turmentat: "Noi cu cine votăm?" Sondajele, oricît de manipulate ar fi, evidențiază și ele niște bizarerii. Se recunoaște că nivelul nostru de trai - nivelul de trai al celor mulți - e în cadere liberă, dar se dă credit tot partidului de guvernămînt. În fapt, nu este vorba de încrederea în partidul de guvernămînt, ci de lipsa de încredere față de celelalte partide. Față de opoziție care, vorba lui Nenea Iancu, lipsește cu desăvîrșire. Și chiar lipsește! Realitatea a demonstrat-o și o demonstrează. O demonstrează mai ales intervențiile parlamentare ale opoziției, care, în fapt, nu sînt decît niște improșcări cu venin, răfuiele personale, birfe de mahala chiar, și nu soluții, alternative, argumente care să-l facă pe alegător să vină cu votul său către acel partid. Nu sugerez ca opoziția să vină cu soluții, să dea mură în gură partidului de guvernămînt tehnici și strategii, soluțiile se scot pe tavă la guvernare, dar cine crede că poate convinge un elector că el e mai bun numai înjurîndu-l pe celălalt se înșală. Mai mult, există chiar și o rivalitate în sinul opoziției, rivalitate ce convine de minune partidului de guvernămînt. Această rivalitate, ca și alianțele antipodice, de fapt, se constituie într-o altă latură a democrației noastre originale. Democrație care, deocamdată, nu a dus nicăieri.

Ba da, a dus la o concluzie mai mult decît periculoasă: se trăiește mai rău decît pe vremea răposatului! O asemenea concluzie poate deforma serios modul nostru de percepție a realității, turmentîndu-ne și mai mult.

Ion ALECU

LIBERTATEA DE EXPRIMARE - LIBERTATE FUNDAMENTALĂ A OMULUI, FUNDAMENT AL CALITĂȚII VIEȚII

Dintotdeauna omul trăiește în același timp în mijlocul naturii și al culturii. Și dacă natura înseamnă mai întâi de toate ceva care a apărut, a crescut de la sine, fără intervenția noastră și ceea ce lăsam în seama propriei sale creșteri, cultura este o creație proprie a omului.

"Răsărit" în mijlocul naturii, omul i se opune, pune întrebări, constrînge, simțindu-se constrîns provoacă procesul dual fără sfârșit dintre subiect și obiect, dintre el însuși și ceea ce-i este exterior.

Provoacă de îndoială, de întrebări, de nevoile umane, spiritul ca o consecință care se modifică mereu, pe măsura îmbogățirii cu noi cunoștințe, provoacă noi nevoi, noi interese, noi întrebări.

Gîndurile, credințele religioase, creațiile spirituale de orice fel intră în circuitul juridic numai dacă sunt exteriorizate, comunicate, exprimate.

Strîns legată de libertatea conștiinței, libertatea de exprimare consacrată prin art.30 din Constituție, este posibilitatea persoanei fizice de a-și exprima prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, gîndurile, opiniile, credințele religioase și creațiile spirituale de orice fel.

Libera exprimare, ca libertate fundamentală cetățenească a avut o istorie aparte. Forța libertății de exprimare, mai ales libertatea presei a fost din păcate deseori contracarată prin cenzură severă și răspundere exagerată.

Libertatea de exprimare permite cetățenilor (de altfel oricui, în general) de a participa la viața politică, socială și culturală, manifestându-și public gîndurile, opiniile, credințele etc. Dar această libertate de exprimare nu poate fi absolută (o libertate absolută se transformă în contrariul său) și ca urmare este supusă unor coordonate juridice.

În acest sens, dispozițiile constituționale interzic acele exprimări care urmăresc prejudicierea demnității, onoarei, vieții particulare a persoanei și dreptul său la propria imagine, defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violența publică; manifestările obscure, contrare bunelor moravuri.

Existența unor coordonate juridice în lăuntru cărora trebuie să se exercite libertatea de exprimare implică și răspunderea juridică pentru depășirea acestor limite, altfel spus pentru abuzul în exercitarea libertății stabilind explicit două forme ale răspunderii și anume: răspunderea civilă și răspunderea penală.

Exercitarea drepturilor și libertăților prevăzute de Constituție, ca și oricăror alte drepturi și libertăți, trebuie realizată în cadrul unor coordonate morale, politice, religioase și juridice, fiind îndeobște admisă că respectarea drepturilor și libertăților individuale, inclusiv a celor care se exercită în grup, ale celorlalți, ține de conceptul de libertate.

Primul articol al Declarației universale a drepturilor omului proclamă libertatea și egalitatea în demnitate și drepturi a oricărei ființe umane, iar art.27 al aceleiași declarații stipulează că, orice persoană are dreptul de a lua parte în mod liber la viața culturală a colectivității, de a se bucura de acte și de a participa la progresul științific și la binefacerile lui.

Ca atare, valorificarea libertății de exprimare permite satisfacerea nevoilor interioare psihologice, spirituale ale omului, menite a-i sprijini moralul, a-l consola în permanența sa competiție pentru supraviețuire, oferindu-i securitate, fundamentând calitatea vieții sale.

Vasile IORDACHE

ASUPRA TOPONIMIEI MEDIEVALE IALOMIȚENE (III)

Alte sate, locuite de curteni sau slujitori domnești ori boierești și de familiile lor, arătau prin chiar numele lor aceasta (36). Fostul Nănișori a devenit la un moment dat **Armășești**, adică "satul armășeilor"(37), mici dregători însărcinați cu menținerea ordinii. Lângă Gârbovi exista satul **Slujitori**, strămutat mai târziu către miazăzi. În sudul județului, Lichireștii pomeniți în vremea lui Mihai Viteazul au devenit **Călărași**, după oștenii călări care în secolul al XVIII-lea își aveau acolo garnizoană (38).

Spațiu vast, unde colonizările erau încurajate, așa cum dovedesc hrisoavele (39), județul medieval ialomița avea destule așezări care prin numele lor arătau originea etnică sau locul de obârșie al întemeietorilor. **Moldoveni** era satul întemeiat la sfârșitul secolului al XVIII-lea de către coloniști originari din Moldova și așezați pe moșia boierilor Filipescu, iar Crăsanii de Sus se mai numesc și astăzi cu popularul **Sudiți**, ceea ce arată, ca și la satul dinspre Tândărei, întemeietorii ardeleni, supuși austrieci. **Bârsești**, fost pe moșia Urzicenilor, era sat întemeiat de păstori veniți din Țara Bârsei ori își trăgea numele de la oaia bârsană, deci tot în legătură cu păstori ardeleni apare (40).

Unele sate își aveau numele după cele ale unor plante sau animale, în spiritul legăturii dintotdeauna a omului cu natura. **Ghimpați** era satul din locul cu arbuști avînd spini (41), iar satul din locul cu mărăcini s-a numit **Mărăcineanca**. **Ciulința** însemna satul din locul cu ciulini (42), de care Bărăganul era plin odinioară, **Cotorca** era satul din locul cu cotoare (43), iar **Copuz** era satul din locul cu tufișuri. Satul **Orezu** a fost numit după cunoscuta plantă erbacee, dacă nu cumva s-a denaturat cu trecerea vremurilor din "hurezi", ce desemnează specia de răpitoare nocturne (44). În legătură cu arbori s-a dat numele satelor **Arțari** (45) (azi în județul Călărași), **Salcii**le (46) (azi în județul Prahova), iar unul dintre cele mai des întâlnite topice din spațiul românesc, **Poiana**, s-a dat și unui vechi sat de moșneni ialomițeni, sat întemeiat în mijlocul unei păduri (47). Tot în legătură cu pădurea se apreciază a fi și numele **Tândăreilor**, adică satul "urmașilor lui Tândără", venit la rândul său "de la tândăra ce sare din trunchiul copacului, la tăiatul cu toporul"(48). De la arbustul corn veneau numele a două sate de lângă gura Ialomitei, anume Corneni și lângă apă și Corneni și lângă coastă, amîndouă atestate în mai multe hrisoave din secolul al XVI-lea (49) și dispărute mai târziu. Cu nume din lumea animală erau Murgeanca, după calul murg (50), apoi Broșteni, cu numele după "broscan" sau "broștean", adică "broască mică", fiind prin urmare satul de la locul cu broaște mici (51). Bataluri s-a numit de la batal, berbecul castrat pentru carne și lână mai bună, iar Pupezeni, existent sigur în secolul al XVI-lea și înglobat azi la Alexeni, era "satul din locul cu pupeze". Pe moșia Sloboziei de astăzi, un sat purta numele de Cuiburile, după numeroasele cuiburi de păsări de pe acolo. Alte sate ialomițene s-au numit Gâsca, Cioara, Gaița ș.a..

Intrucât vulgaritatea nu era defel o raritate în toponimia medievală românească, sate cu nume în sensul acesta erau și în spațiul ialomițean. Fetestii aveau la origine un

nume mai mult decît vulgar (52), Cotorca Mică (azi în județul Buzău), avea inițial un nume vulgar, Malu Roșu s-a numit și Cacaletți (53) și tot așa. Numele acestea au fost schimbate cu trecerea vremurilor cu altele mai puțin vulgare ori fără sens satiric.

Mai rare, dar fiind totuși de un grup aparte, erau satele purtând hagionime, adică nume religioase, Fostul Cădrăeni a devenit Hagieni, după vreun "hagiu", adică credincios care a fost în pelerinaj la locurile sfinte. Satul Reviga s-a numit mai devreme Arhimandritu, după mănăstirea Arhimandritu din București, pe moșia căreia se afla (54).

Cercetarea hrisoavelor medievale și a hărților, îndeosebi a celor din secolul al XVIII-lea și de la începutul secolului al XIX-lea, tradiția locală, similitudinile cu topicile altor județe medievale românești etc. ne permit așadar o analiză, cel puțin generală, a toponimiei medievale ialomițene. Comparația cu toponimia românească în ansamblul ei și cu cea specifică altor ținuturi, ilustrează posibilitatea grupării așezărilor ialomițene din Evul Mediu, după numele lor, în categoriile generice valabile topicelor din spațiul carpato-dunărean. În același timp, toponimia ialomițeană păstrează spicificul său, drept una dintre măturile esențiale, peste vremuri, ale evoluției istorice a populației trăitoare pe meleagurile străbătute de apele Ialomitei.

Prof. Ștefan GRIGORESCU

NOTE

- (36) Despre slujitori și curteni medievall în județul medieval ialomita, vezi la Nicolae Stoicescu, **Curteni și slujitori**. Editura Militară, București, 1968, pag. 73-74
- (37) Ștefan Grigorescu, **Monumentele Armășeștilor**. În "Tribuna literar-artistică și culturală", anul II, nr.11, martie 2002, pag.23
- (38) N. Stoicescu, **Curteni și slujitori**, pag.103
- (39) Un hrisov din 23 octombrie 1628 al voievodului Alexandru Coconul aminteste că postelnicul Ianache, primul ctitor al mănăstirii de la Slobozia "a adus ruși și moldoveni, oameni străini, fără dajdi, de i-a așezat" pe meleagurile ialomițene. **D.R.H., B. Țara Românească, vol. XXII**, Editura Academiei
- (40) Ștefan Grigorescu, **Boieri stăpânitori în părțile Urzicenilor**, în loc.cit.
- (41) V. Breban, **op. cit.**, pag.236
- (42) Satul omonim din jud. Argeș mai era numit și **Ciulinăț**
- (43) Vasile Bogrea, **Pagini istorico-filologice**. Ediție de Mircea Borcilă și Ion Mării. Editura Dacia, Cluj, 1971, pag.203
- (44) Am luat în considerație, pe de o parte, faptul că la începutul sec. XIX, când s-a introdus pe o scară largă cultivarea orezului în Țara Românească, satul amintit exista deja, apoi faptul că mai este menționat și sub numele de **Horezi**.
- (45) Constantin C. Giurescu, **Istoria pădurii românești**. Editura Ceres, București, 1976, pag.292
- (46) Ibidem, pag.299. **Salcii**le și **Salcioara** și în alte județe, precum fostul Siam-Râmnic.
- (47) Ibidem, pag.287
- (48) Ibidem, pag.283
- (49) **D.R.H., B. Țara Românească, Vol.VI**, pag. 182. Hrisov din 31 mai 1569
- (50) V. Breban, **op.cit.**, pag.52
- (51) I. Ciolca, **op.cit.**, pag.15. Alte sate **Broșteni** și în restul Munteniei și în Moldova
- (52) **D.I.R., Veacul XVI, B. Țara Românească, Vol.II**, pag.43
- (53) Un stăpânitor local, Neagul Căcăneanul, e pomenit întâi la 10 aprilie 1550
- (54) Cu biserică de lemn din sec. al XVI-lea, înlocuită cu alta de zid prin grija lui Matei Basarab. La 1715, Ștefan Cantacuzino a înzestrat-o cu multe moși, inclusiv în județul Ialomita.

MONOGRAFIA COMUNEI ION ROATĂ

(urmare din pag. 19)

Cele mai multe legume existente astăzi, cu excepția celor aduse din America, erau cultivate și de către daci. De asemenea, ei creșteau animale domestice încă din neolitic. Astfel, cultivarea pământului și creșterea animalelor sunt ocupații complementare, practicate fără întrerupere în valea Ialomiței.

Principala formă de stăpânire a pământului, în epoca fierului, a fost cea obștească. Terenul arabil era împărțit periodic familiilor patriarhale, iar pădurile, pășunile și apele erau folosite în comun. Obștea sătească va avea și ea o lungă existență. Anumite rămășițe ale ei se păstrează până în zilele noastre, cum este, de pildă, izlazul comunal.

Meșteșugurile practicate de daci erau mai ales cele casnice. Femeile, de regulă, confecționau îmbrăcămintea pentru întreaga familie. În schimb, bărbații erau cei care construiau locuințele și anexele gospodărești. La lucrările de interes obștesc participa întreaga comunitate. Relațiile de înțelegere ale sătenilor constituie o trăsătură caracteristică a societății rurale de la noi, care s-a păstrat nealterată de-a lungul timpului.

În epoca fierului a existat o vie activitate comercială în zonă. Schimbul de produse dintre autohtoni și coloniile grecești de la Marea Neagră este dovedit atât de izvoarele narrative antice, cât și de cercetările arheologice. Cu prilejul săpării unui canal necesar irigațiilor, în Valea Obielii, s-a descoperit un vas grecesc de tip askos, caracteristic secolelor IV-III î.Hr. În apropierea canalului, s-au mai găsit fragmente de amfore care dovedesc că râul Naparis era folosit intens pentru schimbul comercial dintre grecii din Histria, Tomis și Callatis și autohtonii de peste Dunăre. Într-adevăr, cursul apei reprezenta drumul cel mai bun pe care îl foloseau negustorii greci sau geți-daci pentru a-și vinde mărfurile.

În schimbul produselor agricole, locuitorii din ținutul nostru își procurau de la coloniștii greci arme, unelte, vase, podoabe și alte mărfuri de care aveau nevoie. De altfel, în sud-estul satului Cioara s-au găsit fragmente de amfore de origine grecească, resturi ale unor vase de calitate superioară, o porțiune dintr-un opaiț și o alta dintr-o strecurătoare. Am convingerea că în acel loc se mai află în pământ și alte obiecte. Dar, pentru a le scoate la iveală, sunt necesare săpături arheologice sistematice, greu de realizat deocamdată.

Limba dacilor făcea parte din grupul răsăritean al limbilor indo-europene. Era un dialect al limbii tracilor și se înrudea cu ilira vorbită și astăzi de albanezi. De altfel, puținele cuvinte care s-au păstrat de la daci se regăsesc, în parte, și în limba albaneză (*brad, copil, mal, mazăre* ș.a.). Trebuie subliniat faptul că aproape toate cele aproximativ 160 de cuvinte de origine dacică sunt folosite în toate regiunile țării, inclusiv în județul Ialomița.

Religia dacilor era politeistă. Zamolxis și Gebeleizis, principalii lor zei, erau venerați pe întreg cuprinsul Daciei. Se mai păstrau însă și rămășițe ale vechiului cult al soarelui din epoca bronzului. O dovadă în acest sens este altarul dacic descoperit la Crăsani în anul 1983, având forma unui cerc cu raze solare. Practicarea ritului funerar al incinerării este un alt element al cultului soarelui. Morții erau arși, iar cenușa era depusă în urne din ceramică. O astfel de urnă s-a găsit în satul Broșteni Vechi, pe Muche.

Pe cursul inferior al Ialomiței se afla o localitate dacică neidentificată încă, Netindava, menționată de geograful antic Ptolemeu. Dacă numele localității ne este cunoscut, dar nu știm unde se afla, în schimb, la Piscul Crăsani, s-a descoperit o puternică așezare dacică al cărei nume nu-l cunoaștem. Să fi fost aceasta Netindava?

Mai există însă și o altă ipoteză: cetatea de la Piscul Crăsani a fost o reședință a regelui dac Dromichaites. Poate chiar Helis, cetatea în care - spune istoricul antic Diodor din Sicilia - l-a condus Dromichaites pe Lisimah, regele Macedoniei, după ce l-a învins în luptă și l-a luat prizonier. Este de presupus că puternica așezare de la Crăsani și-a extins influența și asupra teritoriului din jur, printre care și peste cel al comunei noastre, aflată doar la 15 km depărtare. Regele dac stăpânea un teritoriu foarte mare, căci numai astfel se explică victoriile sale asupra lui Lisimah și a fiului său, Agathocles.

Dromichaites domnea, în mod cert, peste întreg teritoriul dintre Carpați și Dunăre și nu este exclus ca să fi stăpânit și cetățile Capidava, Carsium și Genucla de pe malul dobrogean al Dunării. Relatând despre conflictul dintre Dromichaites și Lisimah, Diodor din Sicilia arată că „el căpătă înapoi de la acesta toate întăriturile ocupate de oamenii lui Lisimah”. Istoricul C.C. Giurescu este de părere că întăriturile la care se referă Diodor din Sicilia sunt cetățile din Dobrogea, menționate mai sus. Acestea

fuseseră stăpânite de Filip al II-lea și Alexandru cel Mare, dar s-au răscolat la scurt timp după ce au aflat de moartea marelui cuceritor macedonean. Urmasul său, Lisimah, le-a recucerit înainte de anul 300 î.Hr. (11).

Un amănunt care ne face să credem că cetatea Helis ar fi putut fi la Piscul Crăsani este acela că armata macedoneană care înainta spre reședința lui Dromichaites începuse să sufere de sete. De aici rezultă că aceasta înainta, probabil, prin Bărăgan, una din cele mai secetoase regiuni ale țării (12). În plus, Piscul Crăsani are o poziție strategică deosebită. Situată în locul cel mai înalt de pe malul drept al Ialomiței, cetatea dacică de aici domină tot teritoriul din jur. Din cetate puteau fi observate orice mișcări de trupe care ar fi amenințat-o. De aceea, e posibil ca Dromichaites să fi avut reședința în acest loc.

Termenul de cetate, folosit pentru așezarea de la Crăsani, la prima vedere, pare impropriu. Când ne gândim la o cetate, ne imaginăm ziduri groase din piatră, susținute de contraforturi, turnuri de apărare etc. Nimic din toate acestea nu întâlnim la Piscul Crăsani. Și, totuși, aici a fost o cetate. În lipsa pietrei, s-a folosit din plin configurația terenului. S-a ales locul cel mai înalt de pe malul râului. „Piscul” a fost înconjurat de un val de pământ întărit cu palisadă și înconjurat de un șanț adânc, umplut cu apă. Asemenea cetăți sunt specifice zonei de câmpie, unde nu există piatră.

În perioada cuprinsă între domnia lui Dromichaites și formarea statului dac centralizat de către Burebista, în ținuturile noastre s-au purtat lupte ale coloniilor grecești de la Marea Neagră cu traci sudici și scitii. Au fost două secole frământate din care avem mai puține știri. Cu toate acestea, cetatea de la Crăsani

SLOBOZIA, 1944 - 1947 SAU ÎNTRE DOUĂ DICTATURI

(urmare din pag. 17)

În Slobozia au existat 3 secții de votare, la Școala primară de băieți, la Școala mixtă nr.2 și o secție separată pentru militari. Numărul exact al celor înscrși în listele de alegători nu este cunoscut, mai multe documente din perioada respectivă dând cifre diferite, în schimb se cunoaște sigur numărul celor care au votat: 1602 persoane pentru B.P.D. și cifra este foarte concludentă, 55 pentru Partidul Țărănesc Democrat, 113 pentru Partidul Național Țărănesc Maniu, 13 pentru Partidul Social - Democrat Independent, 74 pentru P.N.L. Brătianu și 13 voturi nule, deci un total de 1857 voturi. (23)

Pentru cine cunoaște puțină istorie victoria Blocului Partidelor Democratice a fost un semnal clar asupra a ceea ce avea să urmeze.

Relațiile cu autoritățile și trupele de ocupație sovietice au fost jalonate, în toată perioada de multe momente dificile. La primărie și prefectură curgeau reclamațiile locuitorilor cu privire la bunurile ridicate de soldații sovietici, fără nici un fel de forme legale, bunuri dintre cele mai diverse: animale, mai ales cai și oi, automobile, trăsuri, hamuri, butoaie, ceasornice, îmbrăcăminte și încălțăminte, textile casnice, lenjerie de corp, aparatură și obiecte de uz casnic, obiecte din metale prețioase, băuturi, alimente, furaje și chiar bani. (24)

Pe de altă parte, Comisia Aliată de Control solicita autorităților anchetarea actelor ostile ale soldaților români și ale unor persoane civile împotriva soldaților sovietici. (25)

Mulț bătaie de cap a dat autorităților depozitul de muniții de lângă Slobozia în care se afla armament și muniții lăsate de trupele germane în retragere.

După preluarea depozitului de către sovietici autoritățile române au fost obligate să asigure transportul zilnic al armamentului la gara Slobozia Nouă. În acest scop primăria și pretura Slobozia trebuiau să mobilizeze zilnic între 80 și 100 de căruțe, 40 de oameni pentru încărcat și descărcat și la 10 zile o dată, patru femei care să spele rufele soldaților sovietici care supravegheau transporturile. După două luni de muncă oamenii nu fuseseră plătiți nici pentru muncă, nici pentru stricăciunile inerente ale atelajelor.

La intervenția pretorului ofițerii sovietici de la depozit l-au îndemnat să plătească din buzunarul propriu. (26)

Unitățile militare sovietice mai aveau obiceiul să solicite, sub formă de împrumut utilaje și materiale, după care acestea nu se mai reîntorceau la proprietarii de drept. În aprilie 1945 primăria sesiza prefectura că U.M. Sovietică 4671 a solicitat un împrumut pentru 10 zile, în septembrie 1944, 16 tractoare. Tractoarele, mărcile Lantz și Hanomag au fost adunate cu mare greutate și predate sovieticilor în perfectă stare de funcționare. Se ajunseseră în primăvara anului următor, proprietarii aveau nevoie de tractoare pentru muncile câmpului, iar primăria nu le mai putea recupera de la U.M. Sovietică. (27)

Colectarea produselor prevăzute în Convenția de armistițiu constituia pentru autorități o îndatorire deosebit de greu de realizat în condițiile economice de atunci.

Importante cantități de cereale și furaje, și numeroase animale porneau către Galați, Brăila și Constanța pentru a fi transportate apoi în Uniunea Sovietică. Autoritățile de ocupație nu admiteau nici un rabat la cantitatea sau calitatea produselor. Nepredarea cantităților de cereale și

era într-o situație prosperă. Aici s-au descoperit numeroase vase de factură elenistică, un candelabru cu trei brațe din bronz, cataramă și fibule din același material, opaițe și alte obiecte din import. Acestea dovedesc că cetatea era puternică și bogată, ceea ce i-a permis să se implice în evenimentele politice care au avut loc în zonă (13).

La sfârșitul secolului I î.Hr., romanii își fac apariția în apropierea Dunării. În anul 111 î.Hr., generalii romani Caecilius Metellus și Livius Drusus obțin victoria împotriva tracilor și transformă Macedonia în bază de expansiune la Dunărea de Jos (14). La începutul secolului I î.Hr., pericolul roman devine iminent și pentru Dacia. În aceste împrejurări, se formează cel mai puternic și mai întins stat dac, sub conducerea lui Burebista.

Marele rege dac a stăpânit și teritoriul din sudul Dunării, până la muntele Haemus, Balcanii de azi. În oastea lui Burebista, una din cele mai numeroase din acea vreme, s-au înrolat și cete de luptători din ținutul nostru. Este cunoscută vitejia dacilor și curajul în fața morții, deoarece ei credeau că cei căzuți în luptă vor deveni nemuritori în împărăția lui Zamolxis.

După moartea lui Burebista în vara anului 44 î.Hr., statul dac s-a destrămat în mai multe regate. Unul din ele se afla în Muntenia de azi și era condus de regele Dicomes (15). Acesta a intervenit în conflictul dintre Octavian și Antonius, luând partea celui din urmă. Ajuns conducător al Romei, Octavian Augustus va organiza două importante expediții împotriva dacilor care făceau dese incursiuni în sudul Dunării, în provincia Moesia. Prima dintre ele a avut loc în anii 12-10 î.Hr. sub conducerea lui Tiberius Claudius Nero, viitorul împărat roman. A doua, cea mai importantă pentru noi, a fost condusă de generalul Sextus Aelius Catus și a avut loc chiar în Valea Ialomiței (16).

(Continuare în numărul viitor)

a numărului de animale solicitate se considera "sabotaj de armistițiu". Primăria trebuia să raporteze la fiecare 5 zile cantitățile de cereale și numărul de animale colectate și stațiile de predare. (28)

La Slobozia se strângeau toate bunurile aduse de locuitorii originari din Basarabia și Bucovina, din toate localitățile plășii.

Aceste bunuri, foarte diverse, de la mobile și textile de casă și până la părți componente ale unor mici stabilimente industriale și vite trebuiau returnate fiind considerate bunuri de proveniență sovietică.

Administrației îi revenea sarcina de depistare, depozitare și transport, iar în cazul unor obiecte defecte și repararea lor. (29)

Cu o schemă de încadrare redusă la mai puțin de jumătate datorită concentrărilor succesive primăria Slobozia făcea față cu mare greutate problemelor complexe ridicate de un oraș ocupat, cu o populație sărăcită, cu o fluctuație permanentă de trupe românești și rusești.

NOTE

(1) Arhivele Naționale Ialomița, Fond Pretura Plășii Slobozia, inv. 267/1946, fila 5;

(2) Arhivele Naționale Ialomița, Fond Primăria Oraș Slobozia, inv. 669/1947, filele 1-2;

(3) Idem, inv. 641/1945, fila 15;

(4) Arhivele Naționale Ialomița, Fond Pretura Plășii Slobozia, inv. 249/1945, fila 292;

(5) Ibidem, fila 272;

(6) Arhivele Naționale Ialomița, Fond Prefectura Județului Ialomița, inv. 10/1947, fila 193;

(7) Arhivele Naționale Ialomița, Pretura Plășii Slobozia, inv. 249/1945, fila 266;

(8) Ibidem, fila 290;

(9) Arhivele Naționale Ialomița, Fond Primăria Oraș Slobozia, inv. 629/1944, fila 20;

(10) Arhivele Naționale Ialomița, Fond Prefectura Județului Ialomița, inv. 11/1945, fila 37;

(11) Ibidem;

(12) Ibidem, fila 38;

(13) Idem, inv. 1/1945, fila 23;

(14) Arhivele Naționale Ialomița, Fond Primăria Oraș Slobozia, inv. 625/1944, fila 21;

(15) Idem, inv. 637/1945, fila 24;

(16) Arhivele Naționale Ialomița, Fond Prefectura Județului Ialomița, inv. 369/1947, fila 17;

(17) Arhivele Naționale Ialomița, Fond Primăria Oraș Slobozia, inv. 654/1947, fila 1;

(18) Arhivele Naționale Ialomița, Fond Pretura Plășii Slobozia, inv. 249/1945, fila 360;

(19) Ibidem, fila 355;

(20) Idem, inv. 268/1945, fila 143;

(21) Ibidem, fila 146;

(22) Ibidem, fila 147;

(23) Arhivele Naționale Ialomița, Fond Prefectura Județului Ialomița, inv. 142/1946, fila 132;

(24) Idem, inv. 17/1945, fila 18;

(25) Idem, inv. 236/1945, fila 127;

(26) Arhivele Naționale Ialomița, Fond Pretura Plășii Slobozia, inv. 236/1945, fila 451;

(27) Idem, inv. 237/1945, fila 71 - 73;

(28) Idem, inv. 249/1945, fila 213;

(29) Idem, inv. 243/1945, fila 214.

RAȚIUNE ȘI LIPSĂ DE RAȚIUNE ÎN POLITICĂ (II)

(urmărire din pag. 24)

Referința la teme ca drept statornicit, valoare, persoană trimite la o ordine metajuridică ce permite să se relativizeze legea pozitivă și să fie pusă în discuție. Din perspectiva pozitivismului juridic, definițiile persoanei, proprietății, furtului, fraudei, variază după placul legislativului. Aceste variații nu sunt negate când ne referim la o ordine metajuridică, dar se va preciza că ele nu se fac oricum.

Legea pozitivă poate foarte bine să nu indice idealul de dreptate, ba chiar dimpotrivă, mai degrabă acest ideal relevă imperfecțiunile de care este pătată legea scrisă și care solicită o șlefuire a acesteia.

b) Nici "dreptul natural", nici "valoarea", nici "persoana" nu ar putea fi definite de o autoritate politică, oricare ar fi ea. Cu toate acestea - pentru a ne referi la primul exemplu - acest drept nu este dat a priori, ci face obiectul unei **experiențe istorice**. Exigențele lui sunt declarate, adică dezvăluite, revelate, descoperite de-a lungul istoriei și a experienței umane. Aceste drepturi fac obiectul unei asumări conștiente de-a lungul timpului și la fel se întâmplă cu valoarea omului și demnitatea persoanei.

Dar, această criză de conștiință este lentă, iar achizițiile ei sunt amenințate mereu. S-a întârziat, în special, să se stabilească un raport între ideile lui Sofocle, Socrate, Cicero etc. despre legea nescrisă pe de o parte și, pe de altă parte, temele Cetății și ale dreptului pozitiv. Reflecția asupra cunoașterii și a responsabilității nu ajunge decât extrem de încet la o punere în discuție a supremației Cetății, sau la un fel de teorie a obiectivității de conștiință. Creștinismul va juca un rol decisiv în această privință. Dar, în tradițiile greco-romane, Cetatea, Republica, Imperiul rămân realități ce transcend cetățenii și indivizii în general. Oamenii, ca și legile pozitive, sunt în serviciul lor. "Republica era un fel de monarh absolut în fața căruia se înclina totul. Totul era sub supravegherea Statului, chiar religia, chiar viața privată, totul i se subordona, chiar morala. Omul nu avea nici o garanție pentru drepturile lui individuale." (11) Meritul lui Sofocle (Antigona), Socrate și Cicero de a fi plasat, în regim absolutist, legea nescrisă deasupra legii pozitive, este cu atât mai mare.

c) Unele documente celebre anunță puțin câte puțin exigențele acestui drept al persoanelor. Printre aceste documente să amintim MAGNA CARTA din 1215, PETIȚIA DREPTURILOR din 1628, HABES CORPUS din 1679, LISTA DREPTURILOR din 1689, DECLARAȚIA DE INDEPENDENȚĂ A S.U.A. din 1776, DECLARAȚIA DREPTURILOR OMULUI ȘI CETĂȚEANULUI din 1789 (12) și, mai aproape de noi, DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI proclamată în 1948.

TOATE evoluțiile noastre occidentale au fost făcute în numele unor drepturi care nu erau recunoscute de către puterea politică în funcție și împotriva legislațiilor pozitive denunțate ca abuzive.

De-a lungul secolelor umanitatea a făcut unele experiențe de ordin moral. Astfel, a descoperit progresiv imoralitatea sclaviei, a descoperit că libertatea nu era privilegiul unor națiuni sau clase (cf. Hegel), că libertatea era inerentă condiției însăși a oricărei ființe umane. Ea recunoaște în prezent drepturile femeii, lucru de negândit în lumea greacă de exemplu, denunță nedreptatea colonizării și a imperialismului. (13)

d) Prin experiența situațiilor resimțite ca intolerabile și denunțate ca atare, omul ajunge să formuleze **exigența lui de dreptate într-o manieră din ce în ce mai universală**. Pornind de aici, omul poate totodată să instauraze mai mult dreptate în instituțiile politice și juridice. Astfel, în toate țările Europei occidentale, orice evoluție a dreptului social s-a făcut, din secolul al XIX-lea, împotriva legislațiilor pozitive și în numele unui anume ideal de dreptate, sau de demnitate a muncitorilor etc. Tot așa și cu ideea de universalitate. DECLARAȚIA DREPTURILOR OMULUI ȘI CETĂȚEANULUI nu privea decât burghezia, DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI privește pe toți oamenii, fără distincție. Ea pornește totodată de la experiența celui de-al doilea Război Mondial și precizează că aceste drepturi merită o protecție juridică eficace - ceea ce ne trimite direct în plină problemă politică. Este ceea ce reiese din Preambul:

"Considerând că recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, al justiției și al păcii în lume;

"Considerând că nerecunoașterea și disprețul drepturilor omului au dus la acte de barbarie ce revoltă conștiința umanității și că edificarea unei lumi în care ființele umane vor fi libere să vorbească și să creadă, eliberate de teroare și de mizerie, a fost proclamată ca cea mai înaltă aspirație a omului;

"Considerând că este esențial ca drepturile omului să fie protejate de un regim drept pentru ca omul să nu fie constrâns, ca un recurs suprem, la revoltă împotriva tiraniei și a opresiunii...

"Adunarea Generală

"Proclamă prezenta Declarație Universală a Drepturilor Omului ca ideal comun de atins de către toate popoarele și toate națiunile, pentru ca toți indivizii și toate organele societății, având mereu această declarație în minte, să se străduie, prin învățământ și educație, să dezvolte respectarea acestor drepturi și libertăți și să asigure prin măsuri progresive de ordin național și internațional recunoașterea și aplicarea lor universală și efectivă, atât la populațiile statelor membre însele, cât și la cele din teritoriile aflate sub jurisdicția lor.

"Articolul întâi

"Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să acționeze unele față de altele în spirit de fraternitate."

Drepturile acestea cărora le corespund datorii corelative noi, nu rezultă din condescendența unei elite. Ele sunt **declarat**, proclamate, **nu acordate**. Această declarație nu are aceeași natură cu textele legislative, ci este deasupra lor, permite judecarea lor, le este "anterioară". Revine legii pozitive să traducă aceste exigențe raționale în așa fel încât ele să se poată încarna într-un context istoric determinat. (14) Justiția este o sarcină de îndeplinit, de reluat mereu, de repetat, de reactivat. Fiecare dintre documentele pe care le-am enumerat era, la vremea lui, o datorie de îndeplinit. Justiția nu este un proiect închis, ci un proces deschis unor nesfârșite reluări istorice, ce se oferă în contextele geografice și socio-culturale cele mai diverse.

e) În sfârșit, celor două tendințe citate mai înainte le corespund DOUĂ ANTROPOLOGII.

1. Este omul (cum spune Protagoras) măsura tuturor lucrurilor? Constituie oare el lumea exterioară lui? Să fie, înseamnă să fie perceptiv (cf. Hume)? Un altul nu poate exista decât dacă are asentimentul meu? Trebuie sau nu să recunosc în altcineva un subiect de drept? De ce aș face-o dacă sunt cel mai puternic? Nimeni nu mă poate constrânge la o recunoaștere care este, prin excelență, un act de libertate, libertatea mea, libertatea lui. Pe această libertate chiar se bazează, în ultimă instanță, instaurarea societății politice. Dar dacă refuz să comit acest act, dacă refuz acest "exod", această ieșire din mine, **mă erijez în instanță constituantă a demnității altuia**, îmi rezerv dreptul de a acorda altuia drepturi. Ader atunci la o antropologie de tip nietzscheean, la o epistemologie diferită de cea care vrea ca eu să mă supun obiectivității altuia și să-i recunosc drepturi inalienabile.

2. Fără îndoială, un altul este mereu pentru mine, până la un punct, de temut, fiindcă-mi amintește propria mea finitudine, el constituie pentru mine un obstacol, limită, opacitate. (15) Dar eu sunt Prometeu? Mă pot erija în punct ultim de referință până la a face să depindă de recunoașterea mea existența altuia? Am oare ascendent asupra lui până la a-l putea domina, adică a-l nega? Trebuie, dimpotrivă, să mă supun altora ca unei realități? Asta atât în domeniul cunoașterii cât și în cel al acțiunii? Celălalt mă interpelează în toate felurile, el limitează luarea în posesie pe care o vreau eu: asupra lumii, asupra lucrurilor, asupra altuia. Demiurgului care sunt, celălalt poate să-i apară ca un RIVAL AMENINȚĂTOR, amenințare de a fi contestat sau chiar neantizat. De unde și tendința de a-l REDUCE LA ACELAȘI NUMITOR, de a-l unidimensionaliza (16), de a elimina diferențele. De unde și proiectul de a-i îngrădi pe cei diferiți: copiii, bătrânii, străinii, nebunii, bolnavii, pe scurt "cei alții", în așa fel încât cei asemănători să poată sta cu semenii lor. (17) Sartre împinge analiza mult mai departe: "esența raporturilor între conștiințe nu este Mitsein-ul, ci conflictul." (18)

Ideea asta de altfel nici nu-i aparține lui Sartre. Freud mai ales a descris foarte bine mecanismele agresivității care-l împing pe om să-și distrugă semenul și să-și însușească. Psihanaliza a arătat că relația sadică era o degradare a relației de dragoste și ne face să înțelegem de ce, la Sade, nu există propriu-zis o teorie a dragostei. (19) Wagner evocă admirabil în AURUL RINULUI cele două dorințe incompatibile ale omului: dragostea pentru aur și iubirea. Dacă Tristan ar fi **posedat-o** pe Isolda, iubirea lor ar fi dispărut.

Nu ne putem realiza prin ce avem, ci prin ceea ce suntem, prin dragoste, Ori, în dragoste, celălalt nu poate fi cel pe care-l posedăm, cel pe care-l dominăm. El este prin esență neașteptat, gratuit, diferit. (20)

Dacă eu gândesc existența în termenii subiectivității posesive, dacă, pentru mine, a exista înseamnă să concentrez putere chiar devine un obstacol între celălalt și mine, posesivitatea implică în principiu **refuzul oricărei comunicări**, al oricărui schimb, al oricărei parități. Limbajul și dreptul sunt atunci subordonate unei voințe de dominare, ele se includ în categoria lui a avea. Dacă omul este capabil să iubească o face pentru că este capabil să-l accepte pe altul în ceea ce are el singular. Orice dialog adevărat este deja o promisiune de dragoste, și ce înseamnă oare fidelitatea dacă nu o

continuă acceptare a noutății celui alt?

3. Această dilemă a acceptării sau a refuzului, a recunoașterii sau a identificării, a alterității sau a unidimensionalității, a diferenței asumate sau reduse, se pune cu și mai multă acuitate la nivel politic. Da sau nu: Statul este cel care-l face pe individ cetățean, subiect de drept, persoană juridică? Poate Statul, în "magnanimitatea" sa să acorde unele drepturi, sau, dimpotrivă, are datoria de a le recunoaște ca preexistente, pe proprie răspundere a indivizilor?

Întrebarea merită să fie pusă căci, atât în plan teoretic, cât și în plan empiric, se găsește frecvent o legătură între **puterea politică și constrângere**. Un autor ca Marcuse nu ezită să considere că orice ordine politică tinde să devină concentraționară, să reducă "devianța" ca să ajungă la un om unidimensional, definit după uzazele celor care sunt la putere, adaptat la interesele lor, la concepția lor despre stat, despre bine, despre ordine.

Dar, împinsă la limită, negarea altuia se distruge ea însăși. Să-l elimini pe celălalt ca să te trezești că te autoreflexionezi ar fi absurd. Stăpânul nu este stăpân decât pentru un sclav. (21) Învingătorul nu e învingător decât pentru că există un învins. "Nu s-ar putea concepe că punctele de vedere ar dispărea complet de la începutul războiului decât dacă războaiele ar fi lupte pe viață și pe moarte, ostilitate pură." (22) ABC-ul artei războiului spune să nu distrugi total inamicul, căci te trezești singur. Să notăm în treacăt că posibilitățile de distrugere oferite de armele atomice pun în lumină temeinicia și noul înțeles al acestei teze.

Pare evident că în politică, la fel ca și în război, dilema este acceptarea sau refuzul, recunoașterea sau identificarea, diferența sau reducția, alteritatea sau unidimensionalitatea. Aneantizarea pur și simplu, violența radicală, sunt aici cazuri limită, absurde.

Tot astfel, orice sistem politic, dacă vrea să lase să se manifeste diferența, trebuie să afirme libertatea. Trebuie deci să-și asume cumva riscul anarhiei. Dacă n-o face, libertatea va fi totdeauna confiscată în favoarea unei clase, a unei rase, a unora. Rezultă că miza, în orice regim politic, este vigilența. Nu există model politic atât de perfect încât să poată fi înghetată, canonizat, considerat un ideal ca atare. Suntem mereu într-un sistem în formare: democrația nu poate fi avută o dată pentru totdeauna, ea este mereu precară, se fasonează, se reformează, este totdeauna pe cale de a fi construită.

NOTE

(1) Operele unor autori ca Konrad Lorenz, Edward Wilson, R. Dawkins etc.

(2) Text din M. Duverger, **Constituții și documente politice**, p.461. Despre Lenin și tradiția gnostică vezi Alain Besançon, **Originile intelectuale ale leninismului**.

(3) Hobbes, **Leviathan**, Ed. F. Tricaud.

(4) Pascal Diener, **Ideea nominalistă și deconstrucția dreptului**, în **Archive de filosofie a dreptului**, Ed. Sirey, Paris, 1983

(5) Hans Kelsen, **Teoria pură a dreptului**, Ed. Dalloz, 1962, F. Chatelet, **Istoria ideilor politice**

(6) Cu titlu ilustrativ, luptele de influență manifestate în U.R.S.S. înainte de promulgarea constituției din 1977.

(7) **Destinul Braziliei. Tehnocrăția militară și ideologia ei**, Ed. Duculot, Gembloux, 1973

(8) M. Prelot, **Istoria ideilor politice**

(9) Louis Lavelle, **Tratat al valorilor II; Sistemul diferitelor valori**, PUF, 1955

(10) Curentul personalist, în special operele lui E. Mounier, N. Nedoncelle etc.

(11) Fustel de Coulanges, **Istoria instituțiilor politice în Vechea Franță**, Paris, 1975

(12) M. Duverger, **Constituții și documente politice**

(13) Marcel Regnier, **Om, natura sau istoria?** în **Studii**, octombrie 1968

(14) cf. Jaques Mourgéon, **Drepturile omului**, PUF, Paris, 1978; Karel Vasak, **Dimensiunile internaționale ale drepturilor omului**, UNESCO, 1978, Michel Villey, **Dreptul și drepturile omului**, PUF, Paris, 1983, Philippe de la Chapelle, **Declarația universală a drepturilor omului și catolicismul**, LGDJ, Paris, 1967

(15) Emmanuel Levinas, **Umanismul altui om**, Ed. Bruno Roy, Montpellier, 1972

(16) Herbert Marcuse, **Om unidimensional**, Ed. de Minuit, Paris, 1968

(17) cf. Michel Poucault, **Istoria nebuniei în epoca clasică**, Ed. Gallimard, 1972, **A supraveghea și a pedepsi**, Ed. Gallimard, 1975

(18) Jean-Paul Sartre, **Ființa și neantul**, Ed. Gallimard Paris, 1948

(19) Jean-Paul Sartre, **Critica rațiunii dialectice**, Ed. Gallimard, 1960

(20) Roger Troisfontaines, **De la existență la a fi. Filosofia lui Gabriel Marcel**, Ed. Nauwelaerts, Louvain, 1953

(21) Hegel dezvoltă "dialectica stăpânului și a sclavului" în special în **Fenomenologia spiritului**, Ed. Aubier, Paris, 1939, analizată în Frans Gregoire, **La izvoarele gândirii lui MARX, HEGEL, FEUERBACH**, Ed. ISPh. Louvain, Libr. VRIN, Paris, 1947

(22) Carl von Clausewitz, **Despre război**, Ed. de Minuit, Paris, 1955

FILOSOFIE POLITICĂ

MICHEL SCHOONYANS, profesor de filosofie la Facultatea de științe economice, sociale și politice, Universitatea catolică din Louvain, Belgia

ANTAGONISM SAU DIALOG?
RĂSCRUCE DE DRUMURI

a) Două mari tendințe antropologice, cu multiple reveniri, se regăsesc în centrul reflecției filosofice asupra problemelor politice. Aceste tendințe nu se realizează niciodată în stare pură, dar se afirmă atât de clar și frecvent încât se pot discerne cu ușurință. Pe de o parte, o tendință care insistă asupra **solitudinii**, izolării, neîncrederii, **necesității de a te impune**, opoziției. Pe de alta, o tendință ce subliniază posibilitatea **înțelegerii**, a dialogului, a **acceptării**, a compromisului, a acordului.

Aceste două tendințe își au rădăcinile în **teoriile cunoașterii** foarte diferite și lasă loc unor concepții destul de diferite despre **viața politică**. Se poate remarca în special că fiecare dintre aceste concepții are un fel cu totul aparte de a înfrunta realitatea conflictului.

Prima dintre aceste tendințe subliniază importanța **ostilității**, a dușmăniei. Antagonismul este prezentat ca fatal, și insistența aceasta este uneori întărită cu studii de zoologie sau de sociobiologie. (1) Subiecții acțiunii politice sunt prezentați mai degrabă ca subiecți de voință și subiecți de putere. Voința lor particulară se impune, prin forță, grupului. Deciziile ce emană de la voințe particulare, se impun grupului și devin normative pentru comunitatea politică.

Subiectul de voință, capabil ÎN FAPT să-și exercite dominația, ajunge să-și exercite în mod necesar această dominație și provoacă în mod necesar o reacție din partea celor dominați. Antagonismul este prezentat aici ca fatal și poate fi mai mult sau mai puțin radicalizat. Poate fi chiar împins până la maniheism. Pentru Mani, gnostic din secolul al III-lea, în lume se înfruntă fără cruțare două principii: unul al răului absolut, celălalt al binelui absolut. Radicalizarea antagonismului duce la clasificarea oamenilor din capul locului ca buni sau răi, fără nici o nuanță, "Fii ai Luminii" și "Fii ai Întunericului". Felul acesta de a gândi se încarnează astăzi caricatural în militantul turbat, convins că în afara partidului său nu există salvare.

Cu titlu ilustrativ, să cităm **Legea fundamentală a U.R.S.S.**, datată 31 ianuarie 1924: "De la formarea Republicilor Sovietice, toate statele lumii s-au împărțit în două lagăre: cel al capitalismului și cel al socialismului.

În lagărul capitalist nu există decât ură națională și inegalitate, sclavie colonială și șovinism, oprimare a naționalităților și pogromuri, atrocități imperialiste și războaie.

În lagărul socialist există încredere mutuală și pace, libertate națională și egalitate, coexistență pașnică și colaborare frățească a popoarelor." (2)

Cealaltă tendință, pe care o vom numi dialogală, ține seama și ea de realitatea conflictului, dar se caracterizează totodată prin credința în posibilitatea schimbării și chiar a unei anume egalități între oameni. Fără să minimalizăm nicidecum importanța factorului voluntar în psihologia umană, această tendință vede în oameni, înainte de orice, subiecți ai cunoașterii. Fără îndoială că oamenii trec prin experiențe unice și netransmisibile. Nu e mai puțin adevărat că, prin limbaj, ei pot să exprime diversitatea acestor experiențe și să le împărtășească interlocutorilor lor. Nu sunt prizonierul experienței mele până acolo încât să nu pot să o confrunt cu a altuia. Există deci un raport strâns între intenționalitate și libertate. Desigur, putem avea vederi diferite despre lume, istorie și societate, dar tocmai exprimând aceste diferențe suntem capabili să ne înțelegem și chiar să înaintăm împreună către adevăr. În felul acesta concepse Platon rolul DIALECTICII, confruntat cu problema alterității, a divergenței. Dificultatea, conflictul, fac obiectul unei discuții, a unei concertări a părerilor. Să realizezi acest concert înseamnă într-un anume fel să lupți împreună, fiind de acord că dorești să ajungi la o armonie. Evocarea termenului de concerto este lămuritoare: concerto înseamnă într-un fel o confruntare, o "luptă" între solist și orchestră, dar și o concertare, un acord: ei se înțeleg. Solist și

RAȚIUNE ȘI LIPSĂ DE RAȚIUNE ÎN POLITICĂ (II)

orchestră se înțeleg pentru a ajunge la un ansamblu armonios. Partea solistică și partea orchestrală nu au un sens deplin decât în conjuncție una cu cealaltă.

b) În spatele acestor două mari tendințe se profilează două filosofii ale limbajului, două filosofii ale dreptului, două antropologii.

1. Tendinței axate pe antagonism îi corespunde o FILOSOFIE A LIMBAJULUI DE TIP NOMINALIST. Cuvintele au aici un sens convențional, impus de cel care are posibilitatea de a face să prevaleze semnificația cea mai pertinentă pentru el. Astfel, de exemplu, sensul cuvântului "drept" va fi definit de un individ oarecare, de un grup dominant, de stat, etc., dar se vor defini astfel și drepturile cetățenilor? Pentru exemplificare, ne putem gândi la contractele încheiate între o națiune industrializată și o țară din lumea a treia, în care una dintre părți are ÎN FAPT puterea de a impune celeilalte concepția SA despre justiție, despre ce e bine, despre dezvoltare, despre democrație etc.

Trebuie să ne referim aici la Hobbes care, în tradiția lui Occam, dezvoltă o filosofie pozitivistă a limbajului: se va numi bun, bine, drept ceea ce Leviathan ar fi denumit ca atare. "Când se face o convenție, atunci este nedrept să o încalci. Căci NEDREPTATEA, prin definiție, nu înseamnă altceva decât neexecutarea convențiilor.

Este drept tot ceea ce nu e nedrept." (3) Cuvântul nu trimite la o realitate situată dincolo de el însuși. Semnificația lui este fixată în virtutea unei determinări voluntare care hotărăște sensul ce i se atribuie. Din această perspectivă, discuția nu este posibilă decât dacă părțile implicate cad de acord asupra unui sistem formal de semne și dacă ele acceptă să subscrie la codul de semnificații convenționale, definit de interlocutorul care constituie sensul. În cazul lui Hobbes, acesta este zeul muritor - Leviathan.

2. Dimpotrivă, în tendința DIALOGALĂ, sensul cuvintelor nu depinde de simplele convenții dintre indivizi, cu atât mai puțin de definițiile stabilite de partide, de grupurile dominante, de Stat, suveran etc. Prin cuvinte eu vizez realități care mă depășesc dar care există ca atare în obiecte ce intră în câmpul experienței mele. Prin cuvinte exprim pentru mine însumi această experiență, o iau ca obiect explicit al reflecției mele, o tematizez. Ori, celălalt poate proceda la fel, intenția lui cognitivă îl poate îndrepta spre obiecte ce sunt deja reprezentate în mintea mea.

Pornind de la experiențe ce nu se pot comunica nicidecum, putem să ne exprimăm trăirea grație unui limbaj a cărui semnificație nu e doar simbolică și convențională, ci dimpotrivă, conceptuală. Nu eu nascocesc sensul cuvintelor pe care le întrebunțez. El nu se ajustează nici după unele cunoștințe apriorice ale rațiunii mele, ci rezultă dimpotrivă din natura însăși a realităților pe care le trăim, care ne depășesc, ne transcend și pe care nu le constituim în nici un fel.

Atitudinea epistemică pe care o evocăm sumar aici diferă profund, în mod natural, de cea pe care am amintit-o mai înainte. Din acest moment, putem spune că demersul filosofiei politice se va derula într-un mod total diferit, după cum ne situăm în perspectiva "nominalistă" sau în perspectiva "realistă", evocată în al doilea rând. După perspectivă, se ajunge la concepții diferite despre om, cetățean, societate, stat, libertate, justiție etc. De asemenea, se ajunge la două atitudini diferite față de problema minciunii, a disimulării, a diluării, a vicleniei.

Din perspectiva "realistă", cea pe care ne-o însușim, filosofia politică are de explorat câmpul experienței politice. Demersul său, ca orice demers filosofic, este secundar, în sensul că nu constituie nicidecum realitățile asupra cărora reflectează. Și cum acest câmp al experienței este deosebit de bogat și complex, nu se poate mărgini doar să juxtapună reflecțiile asupra cetățenilor, societății, statului, libertății, justiției etc. Procedând astfel el ar risca să înlăntuie cetățenii concreți, societatea concretă etc. În definiții mai mult sau mai puțin adecvate, reducându-i pe aceștia la starea de obiecte ale unei experiențe deschise unui număr nedefinit de sechestrări.

Se vede aici că una dintre sarcinile esențiale ale filosofiei politice va consta în DEZVALUIREA RELAȚIILOR ce există între diferitele concepte-cheie ale experienței și ale limbajului politic. Aceste concepte fac trimitere unul la altul, se lămuresc unul pe altul, căci toate traduc, în parte dar în mod real, o EXPERIENȚĂ pe care nici un limbaj nu ar putea pretinde că o redă. Politică sau nu, experiența depășește totdeauna cu mult limbajul care o exprimă și o elucidează. Se înțelege acum de ce ținem să explicăm din capul locului opțiunea noastră epistemică fundamentală. Experiența politică fiind de drept și de fapt susceptibilă de multiple elucidări din partea pluralității de subiecți cunoscători, trebuie ca, din principiu, demersul filosofului politic să se opună, să respingă orice tentativă filosofică ce pretinde să construiască un sistem de gândire în care politica ar fi dizolvată într-o construcție formală, adică redusă la o matematică sau o fizică socială.

Aceste derivate anunță degenerarea filosofiei în ideologie. Trebuie să subliniem dimpotrivă că sarcina filosofului politic trebuie reluată în mod constant, mai întâi din cauza dinamicității proprii domeniului explorat, apoi din cauza multiplicității de lămuriri la care poate fi supus acest demers.

c) Concepția pe care ne-o facem despre limbaj comandă, pe de altă parte, în mod copleșitor, CONCEPTIA PE CARE NE-O FACEM DESPRE DREPT și trebuie să ținem seama de ea în special când facem drept comparat. (4)

1. O concepție NOMINALISTĂ asupra limbajului deschide într-adevăr calea **pozitivismului** juridic și doctrinei "pure" a dreptului. (5) Acest pozitivism se caracterizează prin **refuzul** oricăror referințe la o **ordine meta-juridică**. Nu aparține dreptului decât ceea ce este codificat și nu este codificat decât ceea ce decretează, într-o societate dată, cei care dispun de o putere suficientă pentru a se impune puterilor rivale. Pozitivismul juridic conține totdeauna germenul tiraniei și, adeseori, promisiunea totalitarismului. (6)

În societățile totalitare, dreptul rezultă din deciziile conducătorilor, ei dau drepturi cetățenilor. Este, printre altele, ceea ce se petrece în regimurile latino-americane ce se inspiră din doctrina securității naționale. (7) Găsim aici unul dintre motivele fundamentale care explică de ce toate regimurile totalitare șterg, în practică, separarea puterilor.

2. Tendința DIALOGALĂ și REALISTĂ, dimpotrivă, enunță, expune, declară și proclamă anumite **principii fundamentale** care nu derivă din dreptul pozitiv.

a) Principiile s-au ivit dintr-o reflecție ce degajă exigențe percepute ca inerente naturii omului și a societății.

Acest curent se exprimă în diferite feluri. Unii vorbesc în privința asta de **dreptul natural**, de un drept preexistent, anterior oricărei explicitări pe care o poate da rațiunea discursivă. El este expresia unei legi a existenței inerente ființei umane în structura ei esențială. Cicero vorbea deja despre NON SCRIPTA SED NOTA LEX. (8)

Alții, urmându-i pe Max Scheler sau Louis Lavelle, preferă să vorbească despre **valori**, între care, în primul rând, figurează existența. Valoarea se pune în absolut, nu are nimic arbitrar, ea se impune libertății mele în sensul că afirmarea ei "se confundă cu o necesitate consimțită". (9)

Alții încă, vorbesc despre **persoană**. (10) Ideile ce se pun în relief aici sunt cele de relație, deschidere față de altul, singularitate, reciprocitate, angajament, solidaritate, comunitate.

Traducere de OLIVIU VLĂDULESCU
(continuare în pag. 23)

REDAȚIA

CRITICĂ - Anghel PAPACIOC, Marcel FOTACHE
PROZĂ - Virgil DASCĂLU
POEZIE, TEATRU - Șerban CODRIN
ESEU, TRADUCERI - Oliviu VLĂDULESCU

FILOSOFIE - Nicolae STAN
ISTORIE, ARHEOLOGIE - Florin VLAD
ARTĂ - Ana-Amelia DINCĂ
MUZICĂ - Nicolae ROTARU, Ștefan NEAGU
ETNOGRAFIE, TRADIȚII POPULARE - Răzvan CIUCĂ, Cristi OBREJAN
EVENIMENT CULTURAL - Nicolae TACHE, Doina ROȘCA
INTERVIU, REPORTAJ - Ion ALECU
REDACTOR ȘEF - Gheorghe DOBRE

Revista se difuzează prin:

RODIPET

DIFPRES

ȘI CARTEXIM

Culegerea, tehnoredactarea computerizată și tiparul executate la
S.C. „Tigris Com” S.R.L.
Slobozia - Ialomița; Cod. 8400, str. Ialomiței
Bl. B2, parter (Ansamblul PECCO)
Tel: 043 234480; 094 356 593; 092 284919
E-MAIL: TIGRIS-COM@xnet.ro

ADMINISTRAȚIA

SLOBOZIA,

Str. C.D. Ghenea nr. 2,
telefon/fax 043/211975.
CONT: SV 2117212300
B.R.D. S.A. SLOBOZIA